

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SANACE RODINY V RÁMCI COCHEMSKÉ PRAXE NA MOSTECKU

Remediation of the family system within the Cochem practice in the Most region

Bc. MARTINA KOPLOVÁ, DiS.

Praha, 2020

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph. D.

Poděkování

Děkuji Doc. PhDr. Jitce Lorenzové, Ph. D. za odborné vedení mé diplomové práce, odborné rady, laskavý přístup a motivaci. Děkuji rovněž expertům, kteří se mnou spolupracovali při tvorbě diplomové práce, za jejich flexibilitu a ochotu. Dále děkuji své rodině za podporu při dokončení práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. 7. 2020

.....

Bc. Martina Koplová, DiS.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zaměřuje se na rodinu, která prochází opatrovnickým řízením, na fungování cochemské praxe v Mostě včetně subjektů, které jsou do opatrovnického řízení v současné době zapojeny a má teoreticko-empirický charakter. Teoretická část se zabývá základními definicemi a teoriemi rodiny, rodičovství, participačními právy dítěte v rámci opatrovnického řízení, popisuje role dalších účastníků řízení. Práce se dále zaměřuje na aktuální možnosti sanace rodiny, která prochází opatrovnickým řízením na Mostecku. Empirická část práce je tvořena kvalitativním výzkumem, jehož cílem je zjistit, jaký je dle odborníků přínos cochemské praxe pro rodiny v opatrovnickém řízení, jaké jsou možnosti sanace rodiny v rámci cochemské praxe, jaké jsou limity interdisciplinární spolupráce a jakým způsobem se s příchodem cochemské praxe změnila náplň práce jednotlivých odborníků. Výzkum byl realizován prostřednictvím expertního šetření, a to za pomoci expertních rozhovorů s pěti experty. Cílem práce bylo zjistit, zda je cochemská praxe na Mostecku novou cestou k sanaci rodiny v opatrovnickém řízení. Výzkum zjistil, že cochemská praxe má přínos pro rodiny v opatrovnickém řízení, vede zejména k posilování rodičovských kompetencí prostřednictvím nově vytvořených sociálních služeb a edukace rodičů. Celý systém funguje na základě interdisciplinarity, je návazný a bezplatný, což přináší nové možnosti i v rámci sanace rodin ve smyslu ohrožených dětí. Sanace rodiny má v Mostě nyní novou formu založenou na interdisciplinární spolupráci a bezplatných služeb. Limity interdisciplinární spolupráce jsou vázány na motivaci klienta k využití některých ze služeb a na poskytování návazných služeb. Příchod cochemské praxe výrazně ovlivnil náplň práce jednotlivých odborníků interdisciplinárního týmu. Jejich práce je nyní více založena na přímé práci s klientem než-li na administrativě, což mnozí vítají. Práce může být přínosem pro odborníky, kteří zvažují zavedení cochemské praxe do svých měst a stejným způsobem může být využitelná pro veřejnost, která se o danou problematiku zajímá nebo se zrovna nachází v některé ze zmíněných situací.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rodina, rozvod, opatrovnické řízení, sanace rodiny, cochemská praxe.

ABSTRACT

The thesis has been focusing on the family undergoing custody proceedings, on the functioning of the Cochem practice in the city of Most, including entities that are currently involved in custody proceedings and has a theoretical and empirical character.

The theoretical part deals with the basic definitions and theories of family, parenthood, the participatory rights of the child in custody proceedings, describes the roles of other participants in the proceedings. The thesis also focuses on the current possibilities of rehabilitating the family, which is undergoing guardianship proceedings in Most.

The empirical part of the work consists of qualitative research, which aims to find out what, according to experts, is the benefit of Cochem practice for families in custody, what are the possibilities of family rehabilitation in Cochem practice, what are the limits of interdisciplinary cooperation and how the acquisition of Cochem practice has changed the scope of work of individual experts. The research was carried out through an expert survey, with the help of expert interviews with five experts. The target of the thesis was to find out whether the Cochem practice in the city of Most region is a new way to rehabilitate the family in custody proceedings. Research has found that Cochem practice has benefits for families in custody, leading in particular to the strengthening of parental competencies through newly created social services and parental education. The whole system works on the basis of interdisciplinarity, it is connected and free of charge, which brings new possibilities also within the rehabilitation of families in the sense of endangered children. Rehabilitation of the family in the city of Most now has a new form based on interdisciplinary cooperation and free services. The limits of interdisciplinary cooperation are tied to the client's motivation to use some of the services and to provide follow-up services. The establishment of the Cochem practice significantly influenced the workload of individual experts in the interdisciplinary team. Their work is now more based on working directly with the client than on administration, which many involved person welcome.

The thesis can be the benefit to professionals who are considering the introduction of Cochem practice in their cities and in the same way can be useful for the community who are interested in the issue or are in some of the situations.

KEYWORDS

Family, divorcement, guardianship, remediation of the family, cochem practice.

Obsah

Úvod.....	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Rodina	10
1.1 Definice rodiny	10
1.2 Funkce rodiny	12
1.3 Typy rodin	14
1.4 Rodičovství	14
2. Problémové situace v životě rodiny vhodné k sanaci a uplatnění cochemské praxe	16
2.1 Rozvod a rozchod.....	16
2.1.1 Formy rozvodů	17
2.2 Opatrovnické a rozvodové řízení	18
2.2.1 Účastníci opatrovnického řízení	20
2.2.3 Uspořádání péče o děti po rozvodu	24
2.3 Dítě v situaci rozvodu/rozchodu rodičů.....	28
2.3.1 Vliv probíhajícího rozvodu na dítě	28
2.3.2 Umístění dítěte do neutrálního prostředí.....	31
2.3.3 Nejlepší zájem dítěte.....	31
2.4 Ohrožené děti	33
2.4.1 Syndrom CAN.....	34
2.4.2 Domácí násilí	35
3. Participační práva dítěte v situacích rodinného konfliktu	37
3.1 Zásady rozhovoru s dítětem	39
4. Cochemská praxe jako nástroj řešení rodinných konfliktů a sanace rodiny	41
4.1 Role účastníků interdisciplinárního týmu	42
4.2 Spolupráce interdisciplinárního týmu.....	47
4.3 Fáze práce s rodinou dle cochemské praxe.....	47
4.4 Sanace rodiny a cochemská praxe.....	48
4.4.1 Způsoby sanace rodiny v rámci cochemské praxe	48
5. Sanace rodiny v rámci cochemské praxe na Mostecku	55
5.1 Příklady dobré praxe	57
5.1.1 Společné prvky cochemské praxe v rámci případů	60
EMPIRICKÁ ČÁST	61

6. Cochemská praxe na Mostecku – expertní šetření	61
6.1 Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky	61
6.2 Metodologie výzkumu	62
6.2.1 Metoda sběru dat	62
6.2.2 Způsob analýzy dat	64
6.2.3 Výběr výzkumného vzorku	64
6.3 Příprava experta a průběh výzkumu	65
6.4 Údaje o informantech	66
6.5 Výsledky	67
6.5.1 Sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství	68
6.5.2 Cochemská cesta k sanaci rodiny	71
6.5.3 I my jsme pro to museli něco udělat	74
6.6 Zodpovězení výzkumných otázek a vyhodnocení cíle výzkumu	76
DISKUZE	79
ZÁVĚR	81
SEZNAM LITERATURY	83
PŘÍLOHY	87

Úvod

Cochemská praxe v České republice je novým modelem práce s rodinným komplexem, který prochází opatrovnickým řízením. Cochemská praxe vznikla v Německu jako reakce na neucelenost, nekomplexnost a zatíženost odborných institucí, které jsou do opatrovnického řízení zapojeny. Dá se o ní hovořit rovněž jako o nově vzniklé filozofii, přístupu k opatrovnickým řízením, kdy je ve středu zájmu dítě a s ním související odpovědnost rodičů za jeho řádný vývoj. Cochemská praxe nabídla nové možnosti rodinám a rovněž odborníkům, kteří s ní pracují.

Téma jsem zvolila, jelikož pracuji jako sociální pracovnice na orgánu sociálně - právní ochrany dětí v Mostě, který byl v roce 2016 zapojen do interdisciplinárního týmu v souvislosti s etablováním cochemská praxe. V rámci svého pracovního uplatnění jsem byla účastna nastavování spolupráce mezi jednotlivými subjekty a tvorby ucelené komplexní péče o rodiny nacházející se zejména v rozvodu či rozchodu, a s tím související potřeby úpravy poměrů k nezletilým dětem. Cochemská praxe je prvotně určena právě těmto rodinám.

Cílem mé práce je zjistit, zda je cochemská praxe jednou z cest sanace rodiny nejen v rámci opatrovnických řízení, které se týkají rozvodových situací, ale rovněž v rámci opatrovnických řízení, která jsou zaměřena na ohrožení dítěte v rodině.

Práce má teoreticko – empirický charakter. V teoretické části se zaměřuji na rodinu, její definici, funkce, typy rodin a rodičovství, jelikož rodina je základním prvkem celé práce a právě o ní budeme hovořit v dalších částech. Další část mé práce popisuje problémové situace v životě rodiny, které jsou vhodné pro sanaci. Vzhledem k tomu, že při práci s ohroženými dětmi není doposud cochemská praxe tolik využívána, zaměřuji se v dané části především na její prvotní zaměření, kterou je rozvod a rozchod, opatrovnické a rozvodové řízení, dítě v rozvodu/rozchodu. Dále popisuji termín ohrožené děti, domácí násilí a syndrom CAN. V následující kapitole se zaměřuji na participační práva dítěte v situacích rodinného konfliktu, což vnímám jako velmi aktuální téma. Následující kapitola popisuje vznik cochemské praxe, role účastníků řízení a principy interdisciplinární spolupráce, dále na způsoby sanace rodiny v rámci cochemské filozofie. Za stěžejní považuji kapitolu, která se zaměřuje na sanaci rodiny v rámci cochemské praxe na Mostecku. Tato kapitola skýtá ucelené informace o jejím fungování a utváření v dané lokalitě a je čerpána zejména z mých dosavadních pracovních zkušeností a odborných informací, které jsem od roku 2016 získávala. Kapitola je doplněna o příklady dobré praxe, tedy rodin, které byly díky

cochemské praxi stabilizovány, jelikož jim byla poskytnuta včasná a účinná intervence. Příklady dobré praxe jsem čerpala z mých pracovních zkušeností.

Druhá část mé práce je tvořena kvalitativním výzkumem, který si klade tyto cíle: zjistit, jaký je dle odborníků přínos cochemské praxe pro rodiny v opatrovnickém řízení, jaké jsou možnosti sanace rodiny v rámci cochemské praxe, jaké jsou limity interdisciplinární spolupráce a jakým způsobem se s příchodem cochemské praxe změnila náplň práce jednotlivých odborníků.

Výzkum je realizován prostřednictvím metody expertního šetření, a to za pomoci expertních rozhovorů. Tuto metodu jsem volila především s ohledem na fakt, že cochemská praxe na Mostecku je novou záležitostí, proto mohou výsledky cochemské praxe prozatím nejlépe zhodnotit odborníci z různých odvětví, kteří jsou do ní zapojeni. Odbornější vhled do problematiky z praktického hlediska jsem získávala díky své pracovní činnosti, kdy jsem se jako člen interdisciplinárního týmu účastnila několika setkání pracovní skupiny, což mi pomohlo lépe se orientovat v trendech cochemské praxe v Mostě. V poslední části práce jsou srovnávány skutečnosti zjištěné zahraničními výzkumy se mými závěry.

Má práce by měla poskytnout dostatek teoretických východisek ve spojení s praktickými ukázkami cochemské filozofie zejména těm, kteří zvažují její zavedení do svých měst, na své soudy. V rámci pracovních zkušeností se setkávám s tím, že odborníci nemají dostatek kvalitních informací o tom, co cochemská praxe znamená a co je jejím přínosem. Doufám, že má práce dopomůže k rozšíření tohoto způsobu práce s rodinami, jelikož já osobně jej vnímám jako převratný zejména z pozice sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který byl do doby vzniku cochemské praxe opatrovnickými řízeními velmi zatížen.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

Pojem rodina je úzce spjat s tématem mé diplomové práce, proto považuji za nutné se mu blíže věnovat. Jde o pojem, který je nám všem velmi dobře znám. Každý nějakou máme, většina z nás je její součástí. Pokud vyslovíme slovo rodina, s největší pravděpodobností si každý z nás v obecné rovině vybaví mámu, tátu a děti. Přesto pro každého z nás tento pojem znamená něco jiného a v každém z nás vyvolává jiné pocity. Rodina je základním stavebním kamenem naší společnosti, má mnoho funkcí, které náleží výhradně jí. Rodinu a její funkce lze jen těžko nahradit jiným společenským uspořádáním. To, z jaké rodiny pocházíme a jakým způsobem jsou naplňovány její funkce, nás ovlivňuje celý život. Rodina je proměnnou jednotkou, vyvíjí se v čase, je závislá na ekonomických, kulturních, politických a společenských trendech. Pojem rodina je úzce spjat s tématem mé diplomové práce, proto považuji za nutné se mu blíže věnovat.

1.1 Definice rodiny

Přesto, že je rodina tak významným prvkem naší společnosti, nenajdeme v žádné literatuře její jednotnou definici. Jelikož se pojem rodina promítá do mnohých oblastí, můžeme jej definovat z hlediska jednotlivých oborů. Jiný pohled na rodinu má sociologie, jiný psychologie, odlišný pohled na to, co znamená rodina, má právo.

Matoušek, Pazlarová (2014, s. 17) konstatují, že „rodinu je v současnosti možné definovat jako společenství lidí, kteří se jako rodina cítí.“ Rodina je Matouškem a Pazlarovou (2014) vnímána jako nenahraditelné prostředí pro výchovu dětí, které je řízeno dospělými jedinci zajišťujícími veškeré životní potřeby svým členům.

„Rodinu lze charakterizovat jako společenství sociální, psychologické, právní a ekonomické. V sociální rovině se mezi rodinnými příslušníky vytváří nejbližší mezilidské vztahy, které by měly být založené na důvěře, pocitu vzájemné sounáležitosti a blízkosti.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 16)

V oblasti sociologie existuje pro pojem rodina základní definice. „Rodina je nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace, potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.“ (Linhart et al., 1996, s. 940)

Sociolog Giddens (1999, s. 552) chápe rodinu jako „skupinu jedinců spojených pokrevními svazky, manželstvím nebo adopcí, která vytváří ekonomickou jednotku a její dospělí členové zodpovídají za výchovu dětí.“

Podobně vymezuje rodinu Dunovský (1999, s. 91, 92) jako „malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím (osvojení), na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“

V opozici proti těmto teoriím stojí Veselá a kol.: „O rodině můžeme mluvit až tehdy, když se muži a ženy, kteří spolu žijí, narodí dítě. Rodinu tedy automaticky netvoří lidé, toho či onoho pohlaví, kteří spolu pouze žijí v jednom bytě anebo kteří spolu pouze vedou společnou domácnost. Rodinu netvoří ani manželské bezdětné páry, netvoří ji ani bezdětné páry žijící spolu ve volném svazku anebo páry žijící spolu mimo své anebo svá manželství. Rodinu tak netvoří ani páry homosexuální. Tato skutečnost však neznamená, že rodinným životem nemohou spolu žít nesezdané páry, kde si jeden nebo oba partneři do tohoto soužití přivedou své biologické děti.“ (Veselá a kol, 2005, s. 11)

V oboru psychologie popisuje Vágnerová (2008, s. 589) rodinu následovně: „Rodina je důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních a psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.“

V rámci legislativy definici rodiny nenalezneme, jelikož rodina není subjektem právních vztahů. Zákon se však zaměřuje na jednotlivé členy rodiny, vztahy mezi rodinnými příslušníky, na jejich práva a povinnosti. „Zákon rodinu chápe především ve vztahu rodič – dítě, neboť právní úprava tohoto vztahu není založena na tom, že rodiče dítěte jsou současně i manželi“ (Hrušáková et al., 2009, s. 4).

Právo definuje poměr mezi rodičem a dítětem (mateřství a otcovství), dále statut osvojení a jiné formy náhradní rodinné péče. Nový občanský zákoník rovněž vymezuje okruh práv a povinností mezi rodičem a dítětem, zabývá se pojmem rodičovská odpovědnost. Nový občanský zákoník popisuje rodinu v rámci rodinného práva, kdy vztah mezi rodiči vystihuje pojmem manželství, z něhož pro jednotlivé osoby vyplývají určitá práva a povinnosti (ponechává tedy stranou

nesezdané soužití). Dle mého názoru by bylo třeba v Novém občanském zákoníku definovat rovněž nesezdané soužití, především z důvodu trendů dnešní doby, kdy mladí lidé neuzavírají manželství, ale v mnoha případech žijí v nesezdaném soužití. Práva a povinnosti vyplývající z nesezdaného soužití nejsou definována i přesto, že takovéto svazky mohou trvat několik desítek let a svou podstatou se mohou vyrovnat svazku manželskému.

1.2 Funkce rodiny

Pro téma sanace rodiny je třeba vymezit základní funkce rodiny a kategorizovat rodiny podle toho, jak dané funkce naplňují.

Dunovský (1999) definuje **základní funkce rodiny** takto:

- Biologicko-reprodukční funkce – zajišťuje nejenom reprodukci populace, ale také vytváření podmínek pro život a vývoj dítěte
- Sociálně-ekonomická funkce – poruchy funkce se projevují především v hmotném nedostatku
- Ochranná funkce – jedná se o uspokojování základních životních potřeb všech členů rodiny
- Výchovně-socializační funkce – dítě si osvojuje základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti a připravuje se na vstup do praktického samostatného života
- Emocionální funkce – jedná se o uspokojování psychických potřeb dítěte (potřeba bezpečí a jistoty, potřeby emocionální)

Kraus (2008) dále tyto funkce doplňuje o funkci relaxační, zábavnou, kdy rodina vhodně naplňuje volný čas svých členů.

Zdravá rodina by měla naplňovat beze zbytku veškeré uvedené funkce a zabezpečit tak celkový rozvoj dítěte, jeho prospívání ve všech oblastech života. Pokud rodina některé z definovaných funkcí neplní, formuluje Dunovský **tzv. poruchy rodičovství**. Důvodem těchto poruch je fakt, že rodiče nemohou, neumějí nebo se nechtějí starat o dítě a dělat takové kroky, které jsou potřebné pro zdravý vývoj dítěte. Z tohoto hlediska Dunovský charakterizuje čtyři typy rodin následovně:

- Rodiny funkční – zajišťují dobrý vývoj dítěte a jeho prospěch

- Rodiny problémové – rodina, v níž se vyskytují poruchy některých nebo všech funkcí, které však vážněji neohrožují rodinný systém či vývoj dítěte. Rodina je schopna tyto problémy vlastními silami řešit či kompenzovat za případné jednorázové či krátkodobé pomoci zvenčí.
- Rodiny dysfunkční – rodiny, kde se vyskytují vážné poruchy některých nebo všech funkcí rodiny, které bezprostředně ohrožují nebo poškozují rodinu jako celek a zvláště vývoj a prospěch dítěte.
- Rodiny afunkční – rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti závažným způsobem škodí nebo je dokonce ohrožuje v jeho samostatné existenci.

Dle Matouška a Pazlarové (2014) je **funkční rodina** řízena dospělými členy, kteří zajišťují naplnění hlavních životních potřeb všem. Rodina má své ritualizované činnosti, které umožňují součinnost a posilují vzájemnost mezi jednotlivými členy. Rodina má vypracované způsoby řešení konfliktů a komunikuje tak, že přijímané zprávy jsou vnímány a je na ně přiměřeně reagováno.

Helus (2015) vymezuje **deset základních funkcí rodiny**:

1. Rodina uspokojuje základní, primární potřeby dítěte v raných stádiích jeho života
2. Rodina uspokojuje velice závažnou potřebu organické přináležitosti dítěte
3. Rodina skýtá dítěti již od nejútlejšího věku akční prostor, tzn. Prostor pro jeho aktivní projev
4. Rodina pozvolna uvádí dítě do vztahu k věcem rodinného vybavení
5. Rodina výrazně určuje prvopočáteční prožitek sebe sama jako chlapce/dívky
6. Rodina skýtá dítěti bezprostředně působící vzory a příklady
7. Rodina v dítěti zakládá, upevňuje a dále rozvíjí vědomí povinnosti, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úcty jako něčeho samozřejmého
8. Rodina otevírá dítěti příležitost vejít do mezigeneračních vztahů
9. Prostřednictvím rodiny navozuje v dítěti představu o širším okolí
10. Rodina je prostředím, kde se mohou její členové svěřit a očekávat vyslechnutí

Uvedené teorie, které se zaměřují na funkce rodiny, se shodují v tom, že rodina je společenství lidí, kteří jsou spojeni vzájemnou sounáležitostí. Členové rodiny se starají o vzájemné naplňování svých životních potřeb a potřeb ostatních členů. Rodina má svůj specifický způsob komunikace. Rodina se rovněž stará o řádný vývoj dítěte ve všech oblastech.

1.3 Typy rodin

„Někdo považuje za rodinu členy domácnosti, ale ne už rodiče, který žije jinde. Jiní zahrnují i příbuzné a nepříbuzné blízké osoby, někdo nezapočítává ani pokrevně příbuzné, kteří v bytě spolu žijí; nejen děti jmenují často i domácí zvíře.“ (Gjuričová, Kubička, 2003, s. 83)

Existuje několik možností, jak dělit rodiny. Jednou z nich je kategorizace rodin z hlediska funkčnosti, tak, jak bylo uvedeno výše. Dále je možné rozdělit rodinu podle počtu dětí v domácnosti či dle etnického původu. Rodiny lze také dle Matouška (1997) dělit na tzv. klinické rodiny, kde se alespoň u jednoho z členů rodiny vyskytuje sociálně - patologický jev. Mezi tyto rodiny Matoušek zařadil rovněž rodiny, které prochází rozvodem a rekonstrukcí. Pro porozumění problematice, která se týká tématu mé práce, považuji za nutné využít kategorizaci rodin, jak ji popsala ve své knize Sobotková (2001), která rodiny v rámci současného trendu rozdělila mimo jiné na rodiny s jedním rodičem a nevlastní rodiny.

Rodina s jedním rodičem je nejčastěji ta, kde péči o dítě zastává pouze jeden rodič, převážně matka, v ojedinělých případech otec či jiná osoba, která převzala péči o dítě namísto rodičů. „Jedná se o rodiny vzniklé rozvodem, rozchodem, ovdověním, adopcí dítěte osamělou ženou nebo porodem dítěte mimo manželství.“ (Sobotková, 2001, s. 128)

Dalším typem rodiny je rodina nevlastní. „Termín nevlastní rodina označuje rodinu vzniklou po druhém či dalším sňatku aspoň jednoho z rodičů.“ (Sobotková, 2001, s. 137). Dle Sobotkové se jedná o stále navyšující se počet rodin.

1.4 Rodičovství

„Rodičovství je nezbytným předpokladem, aby vůbec mohl vzniknout vztah mezi rodičem a dítětem. Rodičovství lze chápat jako výkon sociální role rodiče vůči dítěti, skutečnost, že člověk je biologickým rodičem dítěte, nebo funkci rodiče dítěte plní.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 17)

Rogalewiczová (2019) rozlišuje **tři druhy rodičovství**:

- Biologické – Jedná se o přenos genetického materiálu z rodiče na dítě. Rodiči dítěte jsou těmi, kdo mu předali svůj genetický kód.
  - Právní - Rodičovství je zde pojímáno ve vztahu k právu, kde je určeno ve dvou formách jako mateřství a otcovství. Dle Nového občanského zákoníku je matkou dítěte žena, která dítě porodila a otcem ten, kterému svědčí jedna z právních domněnek otcovství.
- „Právní rodičovství je stěžejní pro výkon jakýchkoliv povinností a práv ve vztahu k dítěti, protože tyto povinnosti a práva mohou rodiče vykonávat a domáhat se jich pouze tehdy, pokud jsou rodiči podle zákona, bez ohledu na jejich rodičovství biologické a sociální.“
(Rogalewiczová, 2019, s. 21)
- Sociální (psychologické) – jedná se o typ rodičovství, který je zajišťován osobami, které fakticky pečují o dítě, chovají se k němu jako rodiče, ačkoli nejsou biologickými rodiči dítěte.

Vznik rodičovství je velmi úzce spjatý s **tzv. rodičovskou odpovědností**. Rodičovská odpovědnost obecně zahrnuje soubor práv a povinností rodičů vůči dítěti, dítěte vůči rodičům. Dle Rogalewiczové (2019) mají tato práva a povinnosti tzv. reciproční charakter, tzn., že právu jednoho odpovídá povinnost druhého a naopak.

„Rodičovská odpovědnost náleží zásadně oběma rodičům (Nový občanský zákoník, § 865, odst. 1) bez ohledu na to, zda se dítě narodilo za trvání manželství nebo nesezdaným rodičům.“
(Rogalewiczová, 2019, s. 27). Dle Nového občanského zákoníku se tato povinnost odvíjí od určení mateřství a otcovství.

Dle § 858 Nového občanského zákoníku zahrnuje rodičovská odpovědnost povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.

2. Problémové situace v životě rodiny vhodné k sanaci a uplatnění cochemské praxe

2.1 Rozvod a rozchod

Pojem rozvod či rozchod značí obecně ukončení vztahu dvou lidí. Z mé praxe je mi známo, že rodin, které se v této náročné životní situaci nachází, je mnoho. Důvody pro ukončení partnerství jsou rozličné, konkretizovat nelze ani „dobu ohrožení“ rozvodem či rozchodem. V každém partnerství či manželství nastává v jiném roce, za jiných okolností, probíhá vždy jiným způsobem. Faktem však zůstává, že se jedná o emočně náročnou situaci nejen pro rozcházející či rozvádějící se pár, ale také pro jeho blízké okolí, zejména pak pro děti, které jsou rozvodem/rozchodem svých rodičů silně zasaženy.

Novák (2012) sestavil nejčastější důvody pro rozpad manželství:

- Rozdílné názory na trávení volného času
- Nedostatek společných zájmů
- Rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti
- Mimomanželský vztah partnera
- Rozpory ve finančním hospodaření
- Nespokojenost v intimním soužití
- Mimomanželský vztah vlastní
- Nedostatek tolerance ze strany partnera
- Hrubé jednání partnera
- Rozdílné názory na výchovu dětí
- Charakterové vady partnera
- Žárlivost partnera
- Závislost na alkoholu u partnera
- Partner nemůže mít děti

Rozvody nejsou fenoménem jen současné doby, dle Fučíka (2013) o rozvodech rozhodoval již římský soud, k jehož modelu se dnes soudy zpět navrací. V Římské republice rozhodoval soud o rozvodu, bez toho aniž by hledal důvody na straně jednoho z manželů. Obyvatelé republiky se tak mohli rozvést a založit nové manželství, ovšem tehdy stále platilo pravidlo, že důvody, pro které bylo manželství rozvedeno, musely být na bázi dnešních sociálně patologických jevů (násilí, kriminalita partnera apod.). V období křesťanství bylo nejběžnější formou rozvodu vyřčení o neplatnosti manželského slibu, kdy následně nebyla možnost uzavřít další sňatek.

„Rozvod v dnešní podobě se objevuje nejdříve ve formě obvinění, kdy je určována odpovědnost jednoho z partnerů za rozvrat manželství. Teprve později ve 20. století se objevuje možnost rozvodu po vzájemné dohodě.“ (Fučík, 2013, s. 26). O rozvodu manželství v ČR doposud rozhoduje soud, který od konce 20. století vnímá rovněž jeho dopad na nezletilé dítě, které je rozvodem dotčeno.

Od roku 2014 je rozvod upraven Novým občanským zákoníkem, zákon č. 89/2012 Sb., do kterého byl implementován již neplatný zákon o rodině č. 94/1963 Sb. Rozvod je v NOZ upraven § 755 - § 758. § 755, odst. 1 říká: „Základním a také jediným rozvodovým důvodem je rozvrat manželství, který musí být hluboký, trvalý a nenapravitelný, přičemž nelze očekávat, že odezní.“

„Dle statistických údajů se v současné době rozpadá přibližně polovina manželství, a to nejen v České republice, která patří k zemím s nejvyšší rozvodovostí v Evropské unii.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 50)

„Počet rozvodů byl v roce 2019 meziročně o necelých 200 nižší, celkově bylo registrováno 24,1 tisíce rozvodů. Polovina rozvodových řízení byla zahájena na základě společného návrhu manželů. Větší část rozvodů, 59 %, ukončila manželství, kde žily nezletilé děti. Celkem bylo zasaženo rozvodem 226 tisíce nezletilých dětí. Z pohledu délky trvání manželství bylo rozvodů nejvíce po 2 až 4 letech od uzavření manželství.“ (Český statistický úřad, Pohyb obyvatelstva – rok 2019, 2020)

2.1.1 Formy rozvodů

V současné zákonné úpravě se setkáme s dvěma druhy rozvodů, kterými je rozvod sporný a nesporný.

Rozvod nesporný, který Smith (2004) ve své knize též označuje pojmem “smluvený” rozvod. V praxi se jedná o uzavření tzv. dohody o rozvodu manželství, kdy jeden z manželů podá návrh na rozvod manželství a druhý tento návrh a důvody pro jeho podání učiní svým podpisem nesporným.

„Pokud manželství trvalo alespoň rok, manželé spolu nejméně šest měsíců nežijí a oba s rozvodem souhlasí, má se za to, že podmínky pro rozvod jsou splněny a soud manželství rozvede, pokud manželé předloží:

- Pravomocné rozhodnutí “opatrovnického soudu” o schválení jejich dohody o úpravě poměrů k nezletilým dětem pro dobu po rozvodu
- Písemné smlouvy s úředně ověřenými podpisy upravující vypořádání vzájemných majetkových vztahů a práva a povinnosti polečného bydlení, popřípadě též vyživovací povinnost po rozvodu.” (Smith, 2004, s. 162)

Dalším druhem rozvodu je **rozvod sporný**, o kterém rozhoduje soud na základě důkazů, které jsou opatřeny rozvádějícími se manželi. „Ten, kdo navrhuje rozvod, musí prokazovat, že manželství je tak hluboce a trvale rozvráceno, že není předpoklad obnovení manželského soužití. Druhý z manželů je zpravidla ještě před konáním soudního jednání vyzván soudem, aby se k návrhu na rozvod písemně vyjádřil. Oba musí navrhnout na podporu svých tvrzení důkazy.” (Smith, 2004, s. 165)

Následně jsou rozvádějící se manželé vyzváni k soudnímu jednání, kde jsou vyslechnuti. Na základě důkazů. Pokud soud nazná, že je manželství trvale a nevratně rozvráceno, soud vydává rozsudek o rozvodu manželství. Sporný rozvod je velmi zatěžujícím pro soud, jelikož řízení o rozvodu v tomto případě trvá podstatně delší dobu. V průběhu řízení se rovněž zvětšuje napětí mezi rozvádějícími se manželi.

2.2 Opatrovnické a rozvodové řízení

Jak již bylo výše popsáno, rozvod manželství se netýká pouze rozvádějících se manželů, jsou jím dotčeni všichni členové domácnosti, zejména pak nezletilé děti.

„Vztah samotného páru je současnou legislativou vnímán jako jejich soukromá záležitost a zrušení vzájemného slibu již není problematizováno transcendentně a ani ve vztahu ke státu (spíše psychologicky). Naproti tomu přítomnost dětí v rozváděné rodině, která v dřívějších dobách nebyla

nijak zvlášť tematizována, se v současnosti stává osou určující směr právních, ale i sociálních norem.” (Fučík, 2013, s. 27)

Narozdíl od bezdětného manželství, lze manželství, do kterého se narodilo nezletilé dítě, s účinností od 1. 8. 1998 rozvést pouze v případě, že rozvod nebude v kolizi se zájmy dotčeného dítěte. V souvislosti s tímto faktem došlo k potřebě rozdělit rozvodové řízení rovněž na řízení opatrovnické. V rámci opatrovnického řízení je třeba upravit poměry nezletilého dítěte v době po rozvodu manželství, konkrétně upravit rozsah práv a povinností rodičů vůči nezletilému dítěti a naopak. Rozsah práv a povinností rodičů vůči nezletilému dítěti, tedy výkon rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství upravuje NOZ v části §906 – §909. Cílem opatrovnického řízení je vydání pravomocného rozsudku. Pravomocný rozsudek opatrovnického soudu slouží pro účely rozvodového řízení jako podklad k tomu, že ze strany nezletilého dítěte nic nebrání k rozvodu manželství.

„Při rozhodování o svěřeni dítěte do výchovy rodičů soud sleduje především zájem dítěte s ohledem na jeho osobnost, zejména vlohy, schopnosti a vývojové možnosti a se zřetelem na životní poměry rodičů. Dbá na to, aby bylo respektováno právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, a právo druhého rodiče, jemuž nebude dítě svěřeno, na pravidelnou informaci o dítěti.” (Veselá a kol., 2005, str. 147)

Samotný průběh opatrovnického řízení je upraven zákonem č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. V praxi a na základě platné legislativy je opatrovnické řízení zahájeno na základě podání návrhu na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti/dětem. Na základě podaného návrhu soud zahájí řízení v dané věci. Následně soud určí, zda je místně příslušným pro projednávání návrhu, nezletilému dítěti určí opatrovníka, dále vyzve všechny účastníky řízení, kteří doposud nevyslovili svůj názor k věci k jeho vyřčení. Opatrovník je dále dožádán o zprávu k nezletilému dítěti (např. zprostředkování zprávy ze školy, provedení pohovoru s rodiči, s dítětem). V této fázi rovněž soud opatřuje důkazy, které se většinou dotýkají finančního zabezpečení rodičů – výpis z katastru nemovitostí, z registru vozidel, potvrzení zaměstnavatele o výši příjmů apod. Následně je soudem stanoven termín soudního jednání, kde jsou vyslechnuti všichni účastníci řízení, kteří mají v rámci jednání možnost vyjádřit se k důkazům. Pokud soud dospěje k závěru, že lze ve věci rozhodnout, je vyhlášen rozsudek. V opačném případě může dojít k odročení soudního jednání například pro opatření dalších důkazních prostředků.

2.2.1 Účastníci opatrovnického řízení

Následující kapitola je zaměřena na role účastníků opatrovnického řízení. Účastník řízení je ten, o jehož právech a povinnostech má být jednáno. V rámci opatrovnického řízení jsou těmito osobami obecně rodiče a dítě. Dalším subjektem opatrovnického řízení je samozřejmě soud.

Rodičovskými spory se elementárně zabývají opatrovnická oddělení okresních soudů, která tyto spory projednávají v rámci tzv. nesporného řízení. Dle zákona o zvláštních řízeních soudních je místně příslušným pro projednávání těchto záležitostí obecný soud. Dle občanského soudního řádu je obecným soudem ten okresní soud, v jehož obvodu má osoba, o které bude rozhodováno, bydliště. Pokud dítě nemá bydliště, popř. není místo bydliště známo, rozhoduje ten soud, kde se dítě zdržuje.

„Soudci musí být autoritou, která v konečném důsledku může ve věci rozhodnout, ale neznamená to, že jsou pouze strojem na rozhodnutí a přestávají být lidmi. Na jejich soudcovské vážnosti se vůbec nic nezmění, pokud budou na rodiče výchovně působit, budou se snažit vést je k dohodě, přimět je řešit jejich vzájemný konflikt, pokud to nepůjde jinak, pak i za využití odborné pomoci.“
(Rogalewiczová, 2019, s. 174)

Veškeré subjekty, které vstupují do opatrovnického řízení usilují o vytvoření dohody rodičů v rámci uspořádání péče o dítě. Pokud rodiče do soudního jednání k dohodě nedojdou, může soud rodičům uložit využití odborné pomoci (např. mediaci). Během soudního jednání se soudci snaží dohodu mezi rodiči vytvořit, popřípadě vysvětlit rodičům dopady zejména na dítě v případě, že takováto dohoda nevznikne a bude třeba striktní rozhodnutí soudu. V rámci působení soudu a dalších subjektů opatrovnického řízení je apelováno na rodičovskou odpovědnost rodičů.

Rodič jako účastník opatrovnického řízení

„Prvotními hybateli a rozhodujícím faktorem rodičovského konfliktu jsou samozřejmě rodiče. Především na nich závisí, jestli rozchod a následné řešení otázek spojených s další úpravou péče o děti proběhne v klidu a rodiče dojdou ke společné dohodě, která bude jejich dětem nejlépe vyhovovat, nebo dojde k rodičovskému konfliktu, jak se bude tento konflikt vyvíjet a jak bude probíhat jeho řešení.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 150)

Rodiče mají v rámci opatrovnického řízení možnost vybrat si osobu, která je bude v rámci úkonů opatrovnického řízení zastupovat. Rodiče tak v mnohých případech využívají nabídek advokátů.

Rogalewiczová (2019) uvádí, že nejčastějšími důvody, proč rodiče vyhledávají služeb advokátů, je jednak neschopnost domluvy s druhým rodičem a dále potřeba právní jistoty. Rodiče vyhledávají služby odborníka, jelikož si nejsou jisti, zda mají nárok na něco, co jim druhý rodič nenabízí, popřípadě mají jasně stanoveno, o co usilují, a druhý rodič toto nepřijímá. Rodiče velmi často vyhledávají advokáty z toho důvodu, že jako jediné východisko ze situace se jim jeví soudní rozhodnutí.

Advokáti mohou poskytnout rodičům pomoc například při sepsání návrhu, poskytnout rodičům odborné právní poradenství, následně může být advokát přítomen soudnímu jednání, kde se může vyjadřovat za rodiče k provedeným důkazům (nejčastěji k výpovědi druhého rodiče), vznášet dotazy k soudu. Dále advokáti za rodiče sdělují své závěrečné stanovisko k dané věci. Dle Rogalewiczové (2019) velmi záleží na zkušenostech advokáta v rámci opatrovnických řízení. Pokud se jedná o advokáta zkušeného a znalého problematiky, může pak být významně pozitivně ovlivněn průběh soudního jednání. Takový advokát by měl usilovat o smírné řešení konfliktu a vést k němu svého klienta (rodiče). Advokát rovněž může motivovat svého klienta k dohodě, popřípadě mu může vysvětlit pozitiva využití jiných forem pomoci, např. využití mediace.

„Advokát, který bude k rodičovskému konfliktu přistupovat s cílem ‘vyhrát za každou cenu’, je schopen zničit i slušné vztahy a fungující spolupráci mezi rodiči.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 170)

V rámci své činnosti by měl advokát stejně, jako všechny ostatní subjekty opatrovnického řízení sledovat nejlepší zájem dítěte. Pokud má rodič jinou mylnou představu o tom, co ve skutečnosti je nejlepším zájmem jeho dítěte, měl by ho na tento fakt upozornit a hledat takové řešení, které by bylo průsečíkem toho, co rodič žádá a toho, co dítě potřebuje. Jedná se však spíše o etický kodex profese advokáta, nikoli o jeho zákonnou povinnost.

Dítě jako účastník opatrovnického řízení

Nový občanský zákoník v § 943 říká, že soud jmenuje dítěti opatrovníka, hrozí-li střet zájmů dítěte na straně jedné a jiné osoby na straně druhé, nehájí-li zákonný zástupce dostatečně zájmy dítěte, nebo je-li toho v zájmu dítěte zapotřebí z jiného důvodu, anebo stanoví-li tak zákon. Jmenovaný opatrovník má právo podat návrh na zahájení řízení vždy, je-li z hlediska zájmu dítěte zapotřebí, aby soud nebo jiný orgán veřejné moci v záležitosti dítěte rozhodl.

Opatrovníkem dítěte je vždy jmenován příslušný odbor úřadu s rozšířenou působností, a to orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), a to ten, který je pro věc místně příslušným. Soud tedy jmenuje ten OSPOD, který se nachází nejbližší faktickému bydlišti dítěte. Do opatrovnického řízení tak vstupuje další strana a to tzv. **kolizní opatrovník dítěte**. Opatrovnictví dítěte je jednou ze tří hlavních rolí OSPOD (dalšími jsou péče o ohrožené děti, výkon poručnictví) a povinnost jeho výkonu vychází ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

„OSPOD v pozici kolizního opatrovníka by si měl v první řadě zjistit veškeré podstatné okolnosti, na jejich základě určit, co je dle jeho názoru v nejlepším zájmu dítěte, a ten pak v soudním řízení aktivně prosazovat vlastními návrhy. Měl by zjišťovat názor a přání dítěte a soudu je zprostředkovat.” (Veřejný ochránce práv, 2017, s.11)

V metodickém materiálu Ministerstva práce a sociálních věcí pro sociální pracovníky a pracovníce orgánů sociálně-právní ochrany dětí s názvem „Sociálně-právní ochrana dětí v případech rozvodových a rozchodových konfliktů” z roku 2012 jsou popsány oblasti, které by měl kolizní opatrovník prošetřit a následně **popsat do zprávy k soudu**:

- Zjistit skutečné poměry obou rodičů (nikoli pouze toho, kdo podává návrh), které vedou ke zjištění možností péče o dítě.
- Zjistit možnosti a schopnosti osobní péče o dítě každého z rodičů, zmapovat další osoby, které by se eventuálně na výchově podílely.
- Seznámit se s charakterem pracovní činnosti obou rodičů z důvodu jejich časové flexibility.
- Zmapovat bytovou situaci rodičů s ohledem na zázemí pro dítě.

- V případě nového partnera rodiče zjistit, jaký je jeho vztah k dítěti a dítěte k němu, v případě, že s rodičem žijí i děti nového partnera, také vzájemný vztah dětí.
- Zjistit přání dítěte, postoj dítěte k případné změně (např. stěhování ze současného bydliště) a jeho vazbu na dosavadní prostředí (škola, kamarádi, prarodiče).
- V případě, že by mělo dojít k rozdělení sourozenců, a to i na základě dohody rodičů, je třeba zjistit postoje obou sourozenců a zmapovat možné dopady jejich oddělení.

V praxi je toto doporučení realizováno tak, že OSPOD je doručeno usnesení o jmenování kolizního opatrovníka dítěti. V případech, kdy nejde o tzv. dohodu rodičů, je OSPOD požádán o aktuální zprávu o poměrech dítěte a vyjádření stanoviska k návrhu rodiče. OSPOD v roli kolizního opatrovníka ve většině případů sjedná schůzku s oběma rodiči, kteří se dostaví do kanceláře a následně je s nimi výše uvedené projednáváno osobně. V praxi se čím dál více prohlubuje snaha právě o společné jednání s rodiči i přesto, že je z návrhu zjevné, že rodiče prozatím nebyli schopni dohody v rámci uspořádání péče o dítě. Společné jednání s rodiči prostřednictvím pracovníka probíhá za účelem neuzení smírného řešení konfliktu mezi rodiči nebo je motivovat k využití služeb mediace, která má pozitivní vliv na všechny členy rodiny včetně dítěte. OSPOD v roli kolizního opatrovníka dále provádí pohovor s dítětem bez přítomnosti rodiče, kdy nejprve zváží místo konání pohovoru. Jsou případy, kdy není vhodné provádět pohovor s dítětem v kanceláři pracovníka, jelikož dítě do kanceláře přivede vždy pouze ten rodič, u kterého se dítě zrovna nachází. Dítě tak může být výrazně zmanipulováno. V těchto případech má OSPOD možnost provést s dítětem pohovor na neutrální půdě (např. ve škole). Následně OSPOD veškeré zjištěné skutečnosti popíše do zprávy k soudu. Zpráva OSPOD je v rámci soudního jednání čtena jako důkazní prostředek a rodiče mají možnost se k ní vyjádřit. Následně kolizní opatrovník sděluje své stanovisko k podanému návrhu, a to s ohledem na zjištěné skutečnosti a především s ohledem na nejlepší zájem dítěte.

V současné době je velmi diskutovaným problémem souběžnost role OSPOD, coby kolizního opatrovníka, a OSPOD jako orgánu, který se zaměřuje na ohrožené děti dle § 6 zákona o sociálně-právní ochraně dětí. V praxi se stává, že dojde k míšení těchto funkcí, kdy se pracovník OSPOD dostává svým působením do kolize.

Soudní znalec

V případech, kdy rodiče nejsou schopni dohody na uspořádání péče o dítě po rozvodu, a kdy jsou bez výsledku vyčerpány všechny možnosti využití odborné pomoci, přistupuje soud k vypracování znaleckého posudku. Osobou, která je oprávněna tento posudek vypracovat, je soudní znalec. „Nejčastěji bývají jmenováni znalci z oboru psychologie, dětské psychologie, psychiatrie nebo pediatrie a zadáním znaleckého posudku je posoudit výchovné schopnosti obou rodičů, vztahy a vazby mezi dítětem a oběma rodiči a vyhodnotit, který z rodičů má pro výchovu dítěte lepší předpoklad.” (Rogalewiczová, 2019, s. 189)

Znalec ve svém posudku odpovídá na otázky stanovené soudem. Jeho úkolem je odborně vyšetřit rodiče, rovněž dítě a na základě získaných poznatků stanovit, péče kterého z rodičů, popř. jaká forma styku je pro dítě nejvhodnější. Znalec při tomto posuzování rovněž vychází z informací obsažených v soudním spise, rovněž z poznatků, které nabyde pozorováním projevů dítěte a interakcím mezi rodiči a dítětem během vyšetření. Znalecké posudky bývají významnou oporou při rozhodování soudu.

2.2.3 Uspořádání péče o děti po rozvodu

Uspořádání péče o děti po rozvodu je nejpalcivějším tématem právě pro rodiče. Každý z rodičů má jinou představu o tom, jak by měla takováto péče o dítě vypadat. Přáním téměř každého z nich je vidat dítě tak, jako tomu bylo před ukončení vztahu s druhým rodičem. Rozhodování je o to těžší, že se jedná o problém značně zatížený emocemi. Rodiče často ztrácejí náhled a nejsou v tak náročné situaci schopni vnímat potřeby svého dítěte. Tento stav nazývá Rudolph (2010) jako tzv. symptom oddělení rodiče, který může trvat krátkodobě, ale rovněž může trvat dlouhou dobu. Přáním dětí často bývá mít rodiče tak často, jako doposud, což však nastalá situace neumožňuje.

Není to tak dávno, kdy se prosazovalo pravidlo, že „dítě patří matce”. Tyto doby jsou však pryč a nové trendy soudnictví zohledňují v rámci péče o dítě oba rodiče jako plnohodnotné partnery dítěte, kteří nesou odpovědnost za své rozhodnutí v rámci uspořádání péče. Jen rodiče totiž své dítě velmi dobře znají, a proto by právě oni měli být těmi, kdo rozhodnou o tom, jaký druh péče je pro jejich dítě tím nejlepším.

V současné době existují následující formy péče o děti po rozvodu:

- Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů
- Střídavá péče
- Společná péče rodičů

Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů

Tato forma péče je v současné době stále hodně častá. Mnohdy se však jedná o model, který vzejde z dohody rodičů. Dítě je ve většině těchto případů svěřeno do péče matky, otcí je stanoveno výživné. Případy, kdy je dítě svěřeno do péče otce jsou většinou spjaty s tím, že matka nechce nebo se nemůže o dítě postarat, péči tak přebírá otec jako další rodič dítěte. Pokud hovoříme o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, je nutné zmínit, že tímto druhý rodič není nikterak dotčen na své rodičovské odpovědnosti.

Svěření do péče jednoho z rodičů může proběhnout bez úpravy styku druhého rodiče s dítětem, a to v případě, že styk dítěte s druhým rodičem probíhá a rodič nepožaduje zvýšení jeho intenzity. V některých případech však probíhá společně s úpravou styku druhého rodiče, což je mnohdy tím palčivějším problémem, na kterém rodiče nejsou schopni domluvy.

Odborníci hovoří o tom, že tato forma péče může v nejhorších případech vést k **tzv. syndromu zavrženého rodiče**. „Syndrom zavržení rodiče popisuje jevy, které se mohou projevit ve vývoji dítěte v důsledku záměrného odcizení mezi dítětem a jedním z rodičů.” (Rudolph, 2010, s. 51).

Rudolph (2010) syndrom zavržení rodiče spojuje s rozpadem partnerství, ze kterého rodiče odcházejí ve sporu, který nezpracovali. Rodič, který má dítě v péči, omezuje nebo zamezuje kontaktu s druhým rodičem, o druhém rodiči se vyjadřuje před dítětem negativně, hanlivě. Následky se projevují ve vztahu dítěte s rodičem, který je mu odpírán, kdy dítě přestává mít zájem o kontakt s tímto rodičem, popřípadě se může začít rodiče bát.

Dopady na dítě se pak v takovém případě mohou objevit v jeho chování. Rodič může zaznamenat výrazné výkyvy v chování dítěte, popřípadě se u dítěte mohou začít objevovat rysy sociálně patologického chování.

Z tohoto důvodu má takováto forma péče opodstatnění pouze v případech, kdy jsou spolu rodiče schopni komunikovat a nastavit vhodný styk dítěte s druhým rodičem, popřípadě dodržovat takový rozsah styku, jaký je soudem určen.

Střídavá péče

Střídavá péče byla v uplynulých letech velmi diskutovaným tématem jednak ze stran odborníků, ale také laické veřejnosti. Střídavá péče dodnes u některých lidí vzbuzuje nedůvěru, dokonce i odborná veřejnost je zastáncem střídavé péče i v případech, které jsou v rozporu s podmínkami, za kterých lze střídavou péči doporučit.

„Střídavou výchovu dítěte lze vymezit jako takovou péči rodičů o dítě, kdy oba výchovně způsobilí rodiče, kteří mají o výchovu dítěte zájem a osvědčili subjektivní poměry vhodné pro výchovu a zdárný vývoj dítěte, se v péči o dítě v pravidelných časových intervalech střídají a tento způsob se ukázal být pro dítě vhodným.“ (Veřejný ochránce práv, 2007, s. 48)

Otázkou doposud zůstává, co vlastně znamená pravidelný časový interval. V praxi se objevují týdenní nebo čtrnáctidenní úseky, dle Veřejného ochránce práv (2007) nebyly výjimkou ani měsíční intervaly. Opět se vracíme k tomu, že je nutné brát v potaz potřeby dítěte, jeho vazby na okolí apod., v tomto případě také ještě mnohem více přihlížet k jeho věku (někteří psychologové nedoporučují tuto formu péče u dětí do tří let). Z těchto důvodů nelze obecně stanovit, jaký interval péče je pro dítě tohoto či onoho věku vhodný. Co však lze stanovit, jako obecně platné pro střídavou péči jsou podmínky, za kterých je možné střídavou péči doporučit. **Těmito podmínkami se rozumí:**

- Zralá osobnost obou rodičů – tímto se rozumí, že oba rodiče jsou dostatečně osobnostně vyzrálí, kdy jim tento rys umožní domlouvat se s druhým rodičem na záležitostech týkajících se dítěte a tuto domluvu následně aplikovat prakticky.
- Domluva všech stran – všichni zúčastnění (včetně dítěte) si takový způsob péče přejí. Zde se nejedná pouze o rodiče, ale rovněž o jejich nové partnery, popř. jejich děti, které také vstupují do rodiny.
- Přiměřené poměry rodičů – oba rodiče musí být dostatečně finančně zajištěni, v bydlišti obou rodičů by mělo mít dítě dostatečné zázemí. Důležité při tom je také zvážit místo

bydliště obou rodičů, aby dítě mohlo uchovat jednotné prostředí (škola, vrstevnická skupina, zájmový kroužek apod.).

- Bezproblémová domluva týkající se předávání dítěte – rodiče musí být schopni konstruktivní domluvy nejen týkající se způsobu a času předávání dítěte, ale rovněž i jeho materiálního vybavení. Dále by měli mít rodiče jasnou představu o tom, kdo z nich bude hradit např. obědy ve škole, družinu, zájmové kroužky, tábory.
- Rodičovsky vyladěný vztah – rodiče by měli být schopni od dítěte přijímat informace o druhém rodiči, a to bez negativních reakcí. Jedná se například o situace, kdy se dítě vrátí od druhého rodiče a má potřebu vyprávět rodiči své zážitky z uplynulých dní. Taková forma komunikace by pro dítě měla být bezpečnou za každých okolností.
- Rodiče jsou schopni určit trvalé bydliště dítěte

Dle Veřejného ochránce práv (2007) by měla střídavá péče vycházet především ze společného rozhodnutí rodičů, které je výsledkem jejich komunikace a spolupráce. Rodiče by měli být v takovýchto případech schopni domluvy o záležitostech týkajících se dítěte bez toho, aniž by ho svým rozhodováním zatěžovali.

Společná péče

Společná péče je velmi podobná péči střídavé s tím rozdílem, že není pevně stanovený interval předávání dítěte. Fakticky tak péče o dítě ze strany obou rodičů funguje tak, jako tomu bylo před rozvodem/rozchodem. Soudem tedy není upraveno, komu z rodičů bude dítě svěřeno do péče, rovněž se v takovémto případě nestanoví ani výživné. O společné péči lze rozhodnout pouze v případě, že takováto forma péče doposud funguje a není třeba na tomto stavu nic měnit.

Předpoklad pro dobré fungování společné péče je zachování nepřetržitého kontaktu dítěte s oběma rodiči a dále ochrana dítěte před konflikty. Stejně jako u střídavé péče spolu rodiče musí umět kooperovat a konstruktivně se domlouvat na veškerých záležitostech týkajících se dítěte.

2.3 Dítě v situaci rozvodu/rozchodu rodičů

Rozvod, jak již bylo výše popsáno, je ukončení vztahu dvou lidí, kteří spolu doposud žili ve svazku manželském. Iniciátory rozvodu jsou tedy manželé, kteří se z různých důvodů rozhodli ukončit své soužití. Stejná situace může nastat rovněž u nesezdaných rodičovských párů. Další osobou, která však bude vnímat dopady tohoto rozhodnutí, je dítě. Dítě, které bylo doposud zvyklé mít mámu a tátu vždy, když si vzpomene, je najednou postaveno před situaci, která je pro něj nejasná a nesrozumitelná.

„Děti se skoro nikdy nepodaří udržet mimo dosah rodičovských konfliktů a také mimo dosah lišících se potřeb dospělých. Dítě se ocitá v konfliktu loajalit vůči nejdůležitějším osobám svého života. Všechny alternativy, před které rodiče dítě staví, zahrnují nějakou hrozbu ztráty nebo přímo ztrátu.“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014, s. 158)

2.3.1 Vliv probíhajícího rozvodu na dítě

Abychom mohli lépe pochopit, jaké dopady má rozvod rodičů na dítě, musíme se nejprve zaměřit na potřeby dětí a poté identifikovat, jaké z těchto potřeb jsou rodičovským konfliktem negativně zasaženy.

Obecně známé je dělení potřeb na biologické, psychické, sociální a vývojové. Mezi biologické potřeby dítěte řadíme např. stravu, oblečení, stav obydlí, pocit bezpečí, zajištění lékařské péče. V období dětství je v naplňování těchto potřeb dítě zcela závislé na rodičích. Psychické potřeby jsou zaměřeny na řádný psychický vývoj dítěte. Jedná se například o potřebu jistoty, citového vztahu, přístupu k vnějším podnětům. Sociální potřeby by měly naplňovat potřebu dítěte někam patřit, být přijímáno, milováno. Dítě potřebuje své zázemí, hračky. Vývojové potřeby jsou závislé na konkrétní vývojové fázi, ve které se dítě nachází.

Od těchto základních potřeb se dále odvíjí potřeby dětí, které se nachází v rozvodu. Ministerstvo práce a sociálních věcí (2012) uvádí, že děti v době, kdy se rodiče rozvádí nebo rozcházejí, **mají stejné potřeby, jaké měly předtím**. I v době rozpadu rodiny je třeba dostatečně naplňovat veškeré potřeby dítěte, aby se mohlo nadále vyvíjet. Mnohem více v tomto období děti potřebují cítit stabilitu a rád proto, aby se cítily ochráněny.

V praxi při vedení pohovoru s dětmi se velmi často dotazují, jaká jsou jejich tři přání. Většina z dětí odpovídá, že by chtěly, aby rodiče byli zase spolu, aby se už nehádali, a aby všechno bylo zase

jako dřív. Toto potvrzuje stanovisko Ministerstva práce a sociálních věcí (2012). Rodiče jsou v době rozvodu či rozchodu schopni naplňovat základní potřeby dětí, často však nejsou schopni odhlédnout od svých zájmů k zájmům dítěte, které tímto ztrácí pocit bezpečí.

Problém v naplňování potřeb dítěte nastává v okamžiku, kdy dojde k tzv. symptomu oddělení rodiče (popsáno v předchozí kapitole), kdy rodič není schopen tyto potřeby vnímat a naplňovat. Obecně platí, že čím déle trvá „boj o dítě“, čím déle přetrvávají konfliktní situace mezi rodiči, čím déle trvá nastavení kontaktů druhého rodiče s dítětem, tím jsou větší dopad na potřeby dítěte. V takových případech se rovněž mění pozice dítěte v rodině, kdy je dítě rodiči používáno jako nástroj boje proti druhému rodiči. Matoušek (2015) popisuje **role dítěte v těchto případech:**

- Dítě jako lano – rodiče se o dítě přetahují, kdy každý táhne jiným směrem, jakoby dítě nebylo živým předmětem.
- Dítě jako náhrada – rodič se snaží dítě připoutávat svou nadměrnou péčí sycenou úzkostí.
- Dítě jako rukojmí – dítě může být rodiči využíváno jako prostředek pro vydírání. Např.: „Já ti Honzu v neděli nepředám, dokud mi nepošleš alimony.“
- Dítě jako prostředník – dítě je používáno jako komunikační kanál mezi rodiči. Rodiče si prostřednictvím dítěte předávají informace.
- Dítě jako nástroj pomsty – jedná se o manipulaci dítěte proti druhému rodiči, vykreslování druhého rodiče ve špatném světle. Pokud k tomuto dochází delší dobu, vede až k psychosomatizování dítěte před kontaktem s druhým rodičem.
- Dítě jako partner – dítě nahrazuje odešlého partnera. Rodič mu svěruje svá trápení, kterými jej neúměrně zatěžuje.
- Dítě manipulátor – dítě si může v nastalé situaci najít pro něj pozitivní východisko, a tím je, že čím hůře spolu rodiče komunikují, tím více z toho dítě může profitovat. Stává se pak například, že dítě odchází od otce k matce, jelikož mu nekoupí nový telefon, dítě odchází od matky k otci, protože mu nedovolí být déle venku.
- Dítě jako lepidlo vztahu – rodič, který není smířen s rozvodem, hledá zkrze dítě záminky pro setkání se s druhým rodičem. Například rodič žádá po druhém rodiči

projednání špatné známky ve škole apod. Při každém takovém setkání se první rodič snaží o obnovu vztahu.

- Zanedbávané dítě – k zanedbávání dítěte nastává v okamžiku, kdy jsou rodiče natolik zaměřeni na „boj“ mezi sebou, že se přestanou zajímat o dítě.

Z výše popsaného je zřejmé, že dopady na dítě mohou být nedozírné. **Organizace Šance dětem popisuje následující dopady:**

- Pomočování
- Noční děsy
- Zhoršení školního prospěchu
- Projevy spojené se somatickými prvky
- Nechutenství
- Kóktání
- Dítě se cítí vinno
- Zvýšená ukázněnost, vzornost
- Neposlouchání, používání sprostých slov
- Lhostejnost
- Lež
- Drobné krádeže
- Útěk z domova, útěk k partě
- Zamlklost
- Zhoršení vztahu s vrstevníky
- Popření

- Zvýšená rozmazlenost
- Koalice dítěte s rodičem proti druhému rodiči (Šance dětem, 2020)

Veškeré tyto dopady se dají zmírnit pouze navrácením rodičů k plnohodnotnému rodičovství, zlepšením komunikace mezi rodiči, obnovením vztahu matka – otec.

2.3.2 Umístění dítěte do neutrálního prostředí

O umístění dítěte do neutrálního prostředí můžeme hovořit v souvislosti se složitými rozvodovými kauzami, nelze jej využívat jako prvotní nástroj k ochraně dítěte v rámci rodičovského konfliktu. Veřejný ochránce práv (2017) sám doporučil vnímat toto opatření jako zcela mimořádné a dočasné a pouze v případech, kdy se již veškerá dočasná opatření stávají neúčinnými a kdy je ohrožení dítěte velmi závažné. Neutrálním prostředím se rozumí zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

„Cílem umístění do neutrálního prostředí je oddělení dítěte od rušivého vlivu jednoho z rodičů, aby z něj mohl být za pomoci intenzivní terapie poskytované rodičům i dítěti obnoven vztah k druhému rodiči. V praxi se přitom projevuje, že je většinou nezbytné zároveň nastavit pravidla kontaktu rodičů s dítětem. Nestane-li se tak, ovlivňující rodič nadále setrvává ve svém negativním působení na dítě.“ (Veřejný ochránce práv, 2017, s. 48)

Vzhledem k tomu, že umístění dítěte do jakékoli formy náhradní rodinné péče je vnímáno jako veliký zásah do soukromého rodinného života a dle nálezu Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2009 i jako zásah do osobní svobody, je toto opatření využíváno opravdu zřídka. Za dobu trvání své praxe v oboru jsem se s využitím opatření ve formě umístění dítěte do neutrálního prostředí neseťkala.

2.3.3 Nejlepší zájem dítěte

Činnost subjektů v rámci opatrovnického řízení je určena hledáním nejlepšího zájmu dítěte. Podle článku 3 Úmluvy o právech dítěte musí být zájem dítěte **předním hlediskem** při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními či zákonodárnými orgány. Co však tento pojem znamená, a kde hledat nejlepší zájem

dítěte, které jsme doposud neznali? Pojem nejlepší zájem dítěte se začal objevovat v právním sousloví, jeho naplnění však skýtá řadu nejasností. Nejlepší zájem je v mnohých situacích těžké konkretizovat s ohledem na situaci jednotlivého dítěte. V očích odborníků může být nejlepším zájmem například svěřit dítě otci, dítě si však přeje být svěřeno do péče matky. Jak tedy naložit s hledáním nejlepšího zájmu dítěte?

Dle § 907 NOZ by měl soud brát při rozhodování ve věcech péče o dítě ohled na osobnost dítěte, zejména na jeho vlohy a schopnosti ve vztahu k vývojovým možnostem a životním poměrům rodičů, jakož i na citovou orientaci a zázemí dítěte, na výchovné schopnosti každého z rodičů, na stávající a očekávanou stálost výchovného prostředí, v němž má dítě napříště žít, na citové vazby dítěte k jeho sourozencům, prarodičům, popřípadě dalším příbuzným i nepříbuzným osobám. Soud vezme vždy v úvahu, který z rodičů dosud o dítě řádně pečoval a řádně dbal o jeho citovou, rozumovou a mravní výchovu, jakož i to, u kterého z rodičů má dítě lepší předpoklady zdravého a úspěšného vývoje.

Ovšem ani tento výčet nemusí být pro správné rozhodnutí nejlepšího zájmu směrodatný, a to zejména v případech, že oba rodiče naplňují uvedené potřeby dítěte stejnou měrou.

Komise Výboru pro dětská práva OSN vydala doporučení pro vytvoření **seznamu základních kritérií určujících zájem dítěte:**

- Názor dítěte
- Identita dítěte
- Zachování rodinného prostředí a existujících vztahů dítěte
- Zajištění ochrany, péče a bezpečí dítěte
- Posouzení toho, zda se dítě nachází ve zranitelném postavení
- Ochrana zdraví dítěte
- Právo dítěte na vzdělání (Matoušek a kol., 2015, s. 73)

Hledání nejlepšího zájmu dítěte by mělo probíhat systematicky, mělo by být provázeno vyhledáváním informací o dítěti a jeho rodině, v případech delších rodičovských sporů by mělo být opětovně nahlédnuto na to, zda to, co bylo před nějakou dobou vnímáno jako nejlepší zájem

dítěte, stále trvá. Hledání nejlepšího zájmu dítěte je proces, který by se měl vztahovat především k individualitě daného dítěte.

2.4 Ohrožené děti

Cílem práce je poukázat na možnosti cochemské praxe i mimo rámec opatrovnických řízení při rozvodu. S využitím tohoto přístupu lze řešit i širší problematiku spadající do oblasti ohrožení zdravého vývoje dítěte.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí definuje ohrožené děti v § 6. Konkrétně se jedná o děti:

a) jejichž rodiče

1. zemřeli,
2. neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo
3. nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;

b) které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřením dítěte do její výchovy;

c) které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, živí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;

d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;

e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezřeni ze spáchání takového činu;

f) které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umístovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;

g) kteře jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;

h) kteře jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a které se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;

pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí.

Pokud jsou oddělením sociálně právní ochrany (dále jen OSPOD) dětí zjištěny výše uvedené skutečnosti, je povinno vyhodnotit míru ohrožení dítěte a stanovit individuální plán ochrany dítěte s takovými cíli, které povedou ke zlepšení situace dítěte, potažmo rodiny. OSPOD je započata spolupráce s rodinou za využití nástrojů sociální práce (sanace rodiny, případové konference), které by měly být voleny vždy s ohledem na potřeby konkrétního dítěte a rodiny.

V současné době je diskutováno o možné kolizi rolí OSPOD jako ochránce veřejného práva dítěte, tedy orgánu, který se zaměřuje na ohrožené děti a OSPOD v roli kolizního opatrovníka. Otázkou zůstává, zda jsou tyto dvě role OSPOD oddělitelné, popřípadě do jaké míry lze tyto dvě role sloučit.

2.4.1 Syndrom CAN

K nejzávažnějším situacím ohrožení dítěte v rodině dochází v rámci tzv. **syndromu CAN**.

„Zkratka CAN vychází z anglického názvu „child abuse and neglect“ (zneužívání a zanedbávání dítěte), přičemž za zneužívání se považují všechny formy aktivního ubližování dítěti a za zanedbávání všechny formy nedostatečné péče o dítě (tzv. ne-péče).“ (Matoušek et al., 2017, s. 21)

Matoušek et al. (2017) charakterizoval takovéto **chování rodiče následovně**:

- chování rodiče či jiné pečující osoby je náhodné
- lze mu předcházet
- má vědomý, ale rovněž nevědomý charakter
- ve společnosti je nepřijatelné nebo odmítané

- má negativní dopad na tělesný, duševní a sociální vývoj dítěte, popř. jej ohrožuje na životě

Syndrom CAN tvoří jednu ze specifických agend orgánů sociálně-právní ochrany dětí, které se těmito dětmi zabývají. V případě podezření na syndrom CAN nebo jeho potvrzení, je vyhledávána jiná osoba, která by mohla převzít dítě do své péče včetně pěstounů, v případě rozvedených rodičů je kontaktován vždy jako první druhý rodič (pokud nepadá podezření z týrání rovněž na něho), v krajním případě je dítě odebráno z rodiny a umístěno do ústavního zařízení. Dále je na základě oznámení OSPOD zahájeno vyšetřování Policie České republiky.

2.4.2 Domácí násilí

Domácí násilí představuje dlouhodobě nepříznivý jev, který ovlivňuje nejen osobu, proti níž je mířeno, tedy oběť domácího násilí, zasahuje však stejnou měrou do celého rodinného systému, který je takovýmto specifickým druhem nežádoucího chování negativně poznamenán.

„Domácí násilí bylo dlouho považováno za tabu – v dobrých rodinách se přece nic takového neděje. Názory se ale změnily. Konečně připouštíme, že i dobré rodiny mohou být násilím zasaženy – a nejde jen o fyzické napadení, ale rovněž o psychické či emocionální deptání, verbální či neverbální výhrůžky, vulgární chování apod.“ (Špatenková, Ševčík et al., 2011, s. 21)

Matoušek, Pazlarová et al. (2014) definují kritéria, která musí být naplněna, pokud chceme násilí v rodině pojmenovat jako domácí násilí. Pozice jednoho z členů rodiny je mocenská, má výsadní právo rozhodovat o životech celé rodiny, členy rodiny má pod neustálou kontrolou. K násilným incidentům dochází opakovaně, a to mezi blízkými osobami ve společném obydlí.

Domácí násilí může mít mnoho podob. Matoušek, Pazlarová et al. (2014) zmiňují následující:

- Fyzické útoky - kopání, mlácení, údery pěstí, lámání kostí
- Ekonomická izolace – Oběť je na agresorovi ekonomicky zcela závislá, je agresorem odstřižnuta od finančních zdrojů (nemá přístup k platební kartě, nedostává od agresora peníze).

- Psychické týrání – ponižování, nadávky, zesměšňování, vyhrožování. Psychické týrání většinou předchází fyzickým útokům, je velmi těžko prokazatelné, rovněž jeho vývoj je postupný.
- Sociální násilí – Oběti je zamezováno kontaktu s rodinou, příbuznými, kamarády.

Uvedené formy domácího násilí se mohou vzájemně **prolínat, přelívat či mohou být kombinovány**.

V rámci domácího násilí se agresor snaží o absolutní izolaci oběti tím, že ji učiní závislou na své osobě. Domácí násilí přechází od lehčích forem do těžších, kdy je oběť nucena bojovat o přežití. Fáze násilí se proměňují a začínají vždy napětím, které vyústí v konflikt a následné usmíření. Fáze následně probíhají od počátku a točí se ve spirále, kdy dojde k tomu, že fáze usmíření se stále zkracuje a oběť je tak vystavována neustálému nátlaku ze strany agresora. Reakce oběti mohou být různé. Oběť může mít zdravotní problémy, mohou nastat změny v psychice.

Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí č. 3/2010 se zabývá rovněž dítětem, které může být buď přímo či nepřímo ohroženo domácím násilím. K **přímému ohrožení dítěte** dochází tehdy, pokud je násilí směřováno přímo vůči jeho osobě. V rámci **nepřímého násilí** je dítě označováno jako **svědek domácího násilí** a takové dítě by mělo být orgánem sociálně-právní ochrany dětí, pokud se o tomto dítěti dozví, vyhodnoceno jako dítě ohrožené dle § 6 zákona o sociálně – právní ochraně dětí. Ohrožení dítěte spočívá zejména v citovém, rozumovém a mravním vývoji. Dítě, které je svědkem domácího násilí, selhává v oblastech, ve kterých doposud nemělo problém. Jde například o zhošení školního prospěchu, stranění se kolektivu, zvýšená spavost, nesoustředění.

Pokud jsou v rodinách, kde probíhalo domácí násilí, upravovány poměry k nezletilým dětem, stává se, že je oběť agresorem dotlačena do dohody o uspořádání péče. Dohoda většinou upravuje střídavou péči o dítě. Pokud dojde ke schválení takovéto dohody, agresor používá jako nástroj manipulace s obětí dítě a k domácímu násilí dochází dále jeho prostřednictvím. Z tohoto důvodu by v těchto případech neměla **být takováto dohoda rodičů schválena**. Z praxe vím, že soudy nejsou v této problematice dostatečně vzdělány, proto se často stává, že je dohoda rodičů v případech domácího násilí soudem podpořena.

3. Participační práva dítěte v situacích rodinného konfliktu

Participace je ve své podstatě zapojení dítěte do veškerých záležitostí, které se ho týkají, v tomto případě tedy do celého procesu opatrovnického řízení. Participací dítěte se však nerozumí pouze vyjádření názoru dítěte, dle nových trendů by mělo jít o „doprovod“ dítěte celým opatrovnickým řízením. Nejde tedy pouze o jednorázový úkon, nýbrž o komplexní práci s dítětem, a to zejména v oblastech informování dítěte o průběhu procesu a o jeho výsledcích, zjišťování názoru dítěte v průběhu celého řízení s případným poskytnutím podpory dítěti. Na participační práva dítěte je v poslední době kladen velký důraz. V rámci participačních práv dítěte může být dítě vyslechnuto před soudem. V praxi však soudci využívají spíše možnost zprostředkovaného výslechu, kdy dožádají kolizního opatrovníka o pohovor s dítětem s poučením, že i přesto má právo předstoupit před soud a být vyslechnuto, pokud toto bude žádat. V poslední době se vedou diskuze o tom, jak by měla být participační práva správně naplňována a kým.

Participační práva dítěte jsou zakotvena ve čl. 12 Úmluvy o právech dítěte. Dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, garantuje právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.

Rozpory odborníků nastávají právě u věkové hranice a rozumové vyspělosti dítěte. Tedy, kdy je dítě dostatečně „zralé“ na to, abychom mohli plnohodnotně zohlednit jeho názor? Platná legislativa stanovuje hranici 12 let, kdy je třeba přihlídnout k názoru dítěte. V poslední době se však i tato hranice rozporuje. Veřejný ochránce práv (2007) hovoří o tom, že nejspolehlivější jsou výpovědi dětí mezi devátým a jedenáctým rokem. V praxi se však kolizní opatrovníci při výkonu své funkce setkávají s žádostmi soudu o provedení pohovoru s dítětem mnohdy mladším 12 let. Obecně se jedná o věkovou hranici počínající šesti lety věku dítěte.

„Participační práva dítěte náleží dítěti bez ohledu na věk – Evropská úmluva o výkonu práv dětí nestanoví žádnou věkovou hranici pro slyšení dítěte. Korektivem pro zapojení dítěte do rozhodovacího procesu je pouze dostatečná schopnost chápat situaci a nejlepší zájem dítěte, nikoli věková hranice. Schopnost chápání je přitom třeba posuzovat vždy u každého dítěte individuálně a průběžně. Není vyloučeno, že se v průběhu jednoho soudního řízení změní. Proto je nutné s tímto počítat a situaci vyhodnocovat vždy v aktuálním čase.“ (Veřejný ochránce práv, 2017, s. 50, 51)

Pokud dítě vysloví svůj názor k dané věci, mělo by k němu být přihlédnuto. K tomuto se váže nálezn II. ÚS 2943/14: „Za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, je nutné jeho přání považovat za zásadní vodítka při hledání jeho nejlepšího zájmu.“ (Ústavní soud, 2015)

Zjištění názoru dítěte

Nejvýznamnější částí participace dítěte je bezesporu **zjištění názoru dítěte**, tedy provedení pohovoru s dítětem. Jeho vedení má své zákonitosti. Na pohovor s dítětem je třeba se připravit a zpracovat si osnovu rozhovoru. Před započítím rozhovoru je žádoucí navázat s dítětem vztah, vytvořit atmosféru důvěry. V této fázi je možné navázat s dítětem kontakt pomocí hry či vhodné techniky. Techniky jsou v rámci činnosti ogránu sociálně – právní ochrany dětí využívány nikoli jako diagnostická metoda, ale pouze jako podúrný prostředek pro metodu rozhovoru s dítětem. Otázky by dítěti měly být kladeny nenásilnou formou, používány by měly být otázky nesugestivní, otevřené. „Ve zprávách neinterpretovat své domněnky z rozhovoru, ale popsat skutečnosti, které byly zaznamenány ve sdělení dítěte, a formu, kterou rozhovor probíhal (včetně popisu atmosféry a možných souvislostí, jimiž byl rozhovor ovlivněn).“ (MPSV, 2012, s. 20)

Dítě by mělo být v průběhu pohovoru rovněž informováno kolizním opatrovníkem o tom, jaká je role kolizního opatrovníka, z jakého důvodu je potřebné znát názor dítěte, co se bude dít, jaká jsou práva dítěte, předání kontaktu na kolizního opatrovníka. Rozhovor s dítětem by měl následovat rozhovoru opatrovníka s rodiči. V případě vedení pohovorů s dětmi, které jsou v rodině ohroženy, je třeba rovněž předat dítěti uvedené informace.

Veřejný ochránce práv (2017) definuje **okruhy, na které se při pohovoru s dítětem zaměřujeme:**

- Rodinné vztahy
- Specifikovat obavy dítěte a jejich důvody
- Vztahy s vrstevníky
- Škola, zájmy, potřeby
- Představa dítěte o budoucnosti

3.1 Zásady rozhovoru s dítětem

Rozhovor s dítětem má svá specifika, která je třeba znát ještě před jeho započatím. Dodržování těchto zásad je podstatné zejména pro navození bezpečného prostředí a důvěrné atmosféry, aby se dítě při pohovoru cítilo co nejlépe. Zásady rovněž dopomohou ke vtažení – motivaci dítěte k rozhovoru. **Jedná se o následující zásady:**

- „Respektujte jeho věk, aktuální nastavení, mlčení či nechuť něco sdělovat.
- Pokud dítě vypráví, naslouchejte mu a nepřerušujte ho.
- Akceptujte slovník a označení, která používá k popisu událostí.
- Děti jsou velmi citlivé na neverbální projevy, jež představují až 80% celkové komunikace – proto je důležité si to uvědomovat a hlídat,
- Nepoužívejte slova, která by dítě mohla vystrašit, nebo kterým nerozumí, nikdy dítěti nevyhrožujte.
- Pokládejte dítěti otevřené otázky, které umožňují, aby samo popsalo, co zažilo.
- Nepokládejte sugestivní otázky.
- Nezpochybňujte ani nebagatelizujte to, co dítě sděluje.
- Neptejte se znovu na věci, které již byly řečeny.
- Odpovídejte na otázky dítěte jednoznačně a srozumitelně (dle jeho věku a schopností).
- Nikdy se dětí neptejte na důvod, proč se to či ono stalo. Lepší je ptát se jak tomu, co se stalo, dítě rozumí.
- Nekritizujte ani dítě negativně nehodnoťte. Pokud je kritika potřeba, vždy kritizujme věc, čin, který dítě udělalo, ne samotné dítě.
- Oceňte jeho přítomnost, jeho spolupráci, to, že se svěřilo.
- Buďte připraveni na citové reakce dítěte, vyjádřete svůj soucit.

- Je-li k tomu vhodná příležitost a dítě se zmíní o tom, že ho trápí rozchod jeho rodičů, dejte dítěti najevo, že za rozchod rodičů nemůže a že jej oba rodiče, maminka i tatínek, mají stále rádi i přesto, že teď prožívají těžké období.“ (MPSV, 2012, s. 21)

Vedení rozhovoru s dítětem má svá specifika, která jsou vázána především na věc, která má být s dítětem projednávána. Vzhledem k tomu, že je na ně v současné době kladen veliký důraz, vznikla rovněž potřeba pracovníků, kteří s dětmi vedou pohovory, vzdělání se v této oblasti. Pracovníci, zejména potom ti, kteří vykonávají funkci kolizního opatrovníka, totiž žádné odborné vzdělání v tomto směru ještě před nedávnou dobou neměli, bylo pro ně tedy velmi obtížné rozhovor koncipovat tak, aby byly zjištěny veškeré informace, které jsou důležité a zároveň vést rozhovor v partnerské atmosféře. Doposud má řada pracovníků obavy především z toho, že např. rozhovorem ublíží dítěti, že nebudou umět správně reagovat na nastalou situaci (např. pokud se dítě rozbřečí). Na potřebu velmi rychle reaguje řada organizací, které pořádají semináře, školení zaměřená na zjišťování názoru dítěte v opatrovnických řízeních, na participaci dítěte, na vedení pohovoru s dítětem.

4. Cochemská praxe jako nástroj řešení rodinných konfliktů a sanace rodiny

„Jedním ze způsobů, jak se dá pracovat s rodičovským konfliktem a dovést rodiče k jeho smírnému ukončení, je propojení aktivit a kompetencí jednotlivých profesí a subjektů zapojených do jeho řešení. Tento způsob vzájemné kooperace je označován jako interdisciplinární nebo meziodvětvová spolupráce.“ (Rogalewiczová, 2019, s. 236) Právě na principu interdisciplinární spolupráce je založena cochemská praxe při práci s rodinou.

Cochemská praxe je velmi aktuální pojem především v České republice, kde se jako první zasloužil o aplikaci prvků cochemské praxe Okresní soud v Novém Jičíně, a to v červnu roku 2016. Cochemská praxe vznikla v letech 1992 - 1993 v německém Cochemu-Zell s cílem vytvořit takovou interdisciplinární spolupráci, která povede ke smírným řešením rodičovských sporů. V Německu tato potřeba reagovala na problematiku rodičovské odpovědnosti, kterou mají vůči dítěti pouze rodiče, kteří byli manželi. V případě nesezdaných párů měla rodičovskou odpovědnost pouze matka. Soud pak měl v takovýchto případech rozhodovat o tom, na koho bude rodičovská odpovědnost v plném rozsahu přenesena, což způsobovalo gradaci již vyhrocených vztahů mezi rodiči. V těchto případech výrazně selhávala role orgánů, které by měly být schopny rodině v takovéto situaci pomoci, k čemuž však do této doby neměly vhodné metody. Rovněž neexistovalo jednotné směřování a efektivní spolupráce všech zúčastněných subjektů. Současně vyvstala potřeba rodičovské spory řešit co nejrychleji tak, aby bylo dítě co nejméně dotčeno.

Cochemská praxe vznikla jako potřeba urychlit řízení pomocí včasné intervence odborníků a krátké procesní lhůty řízení. Pomocí intervence v rodině znovuobnovit komunikaci mezi rodiči za využití mediace a terapie a tím zachovat dítěti právo na oba rodiče. Dalším cílem byla potřeba redukovat administrativní zátěž za účelem skutečné práce s rodinou. Významný rozdíl mezi klasickým opatrovnickým řízením a cochemskou praxí spočívá v rychlosti řízení a intervence. Soud je povinen od podání návrhu jedním z rodičů do tří týdnů, maximálně do měsíce, nařídit soudní jednání, popřípadě jiný soudní rok.

Společným cílem zůstává vrátit odpovědnost rodičům. V praxi se subjekty opatrovnického řízení, zejména kolizní opatrovníci, setkávali s tím, že rodiče požadovali, aby za ně rozhodl druhý, aby někdo jiný činil. Cochemská praxe je pravým opakem, jelikož zastává jednotnou filozofii, že jedině rodiče jsou těmi, kteří mají odpovědnost za to, jakým způsobem se rozhodnou upravit poměry ke svému dítěti a povinnost poměry upravit náleží právě jim.

Způsob, kterým by bylo možné efektivně řešit rodičovské spory, byl spatřen v interdisciplinární spolupráci všech dotčených subjektů. Vytvořen byl tzv. **interdisciplinární tým, jehož členové jsou:**

- soud – soudce
- OSPOD jako opatrovník dítěte
- poskytovatelé sociálních služeb
- (pedo)psycholog
- zapsaný mediátor
- soudní znalec
- neziskové organizace
- obce a kraje
- jiné státní orgány (úřady práce, probační a mediační služba)
- advokáti (Nováková, 2019, s. 4)
- soudní tajemník

4.1 Role účastníků interdisciplinárního týmu

Soudce

Soudce v rámci cochemské praxe má stejně tak, jako je tomu při „klasickém opatrovnickém řízení“ pozici autority, která rozhoduje. Oproti „klasickému opatrovnickému řízení“ působí v cochemské praxi rovněž jako mentor rodičů, určuje postup, kterým bude nadále spor mezi rodiči řešen. V rámci interdisciplinární spolupráce kooperuje s ostatními. Soudce rovněž dbá na dodržování lhůt v rámci cochemské praxe tak, aby intervence v rodině mohla být co nejdříve.

OSPOD jako opatrovník dítěte

„Odbor péče o dítě se v Cochemské konvenci zavázal, že ještě před takto rychle nařízeným soudním jednáním naváže intenzivní kontakt se všemi členy příslušné rodiny a bude se účastnit všech ústních jednání.“ (Rudolph, 2010, s. 27)

Díky prvotnímu kontaktu kolizního opatrovníka s rodiči může být poskytnuta rodičům včasná intervence (doporučení odborných služeb). Kolizní opatrovník dále slouží jako zdroj informací např. o tom, jaké jsou dosavadní možnosti rodičů, informuje o fungování cochemské praxe, o délce řízení, rolích jednotlivých účastníků apod. Kolizní opatrovník je rovněž průvodcem dítěte celým řízením. V některých případech se v praxi stává, že pokud jsou rodičům dostatečně vysvětleny principy fungování cochemské praxe a je dostatečně apelováno na odpovědnost rodičů za budoucnost jejich dítěte, dojde už v rámci prvního jednání s rodiči ze strany kolizního opatrovníka k vytvoření dohody mezi rodiči.

Výkon kolizního opatrovnictví v případech, kdy je dítě v rodině ohroženo, má svá specifika. Pokud orgán sociálně – právní ochrany (dále jen OSPOD) dětí podává k soudu návrh (například na stanovení soudního dohledu, na nařízení ústavní výchovy), jmenuje soud kolizním opatrovníkem jiný OSPOD, aby nedošlo ke kolizi rolí. Může se však stát, že soud zahájí řízení například o nařízení ústavní výchovy sám, z poznatků, které obrdží od OSPOD, a to například v zaslané zprávě o průběhu soudního dohledu. V takovém případě je jmenován kolizním opatrovníkem stejný OSPOD, který zasílal zprávu. Pro výkon kolizního opatrovnictví OSPOD využívá informace, které o rodině doposud má ve spisové dokumentaci. Informace dále doplňuje na základě žádostí soudu například o provedení šetření v rodině, pohovor s dítětem. Pokud soud zahájí takové řízení, je OSPOD povinen uspořádat případovou konferenci, jejímž výstupem je plán spolupráce s rodinou. Následně OSPOD dohlíží na plnění cílů, které byly v rámci případové konference stanoveny. Na soudním jednání OSPOD zpravidla informuje soud o tom, zda rodiče cíle naplňují či nikoli.

Advokáti

„V praxi se prokázalo, že ve vysoce konfliktních řízeních o děti jsou oba rodiče nejpозději v průběhu soudního sporu zastupováni advokáty. Je častým jevem, že advokáty zpracované úvodní řízení, zahajující písemné podání, zvyšuje nedorozumění, a tím i konfliktní potenciál. Příčina je často v tom, že rodiči předané informace advokát formuluje do ‚právního jazyka‘, to znamená, že jsou spatřovány a předkládány tak, aby byly účelové a vedly k žádoucímu soudnímu rozhodnutí – rozsudku.“ (Rudolph, 2009, s. 26)

Pokud druhý rodič obdrží tento návrh sepsaný advokátem, většinou na toto z důvodu nepochopení návrhu reaguje tím, že požádá o spolupráci svého advokáta. Dále se pak rozjede vlak plný důkazů o tom, jak je druhý rodič neschopný, nekompetentní k péči o dítě. Rodiče se začnou více soustřeďovat na „praní špinavého prádla“ a mají za to, že čím více očerní druhého rodiče, tím větší šanci na „výhru“ mají. Z tohoto důvodu se v rámci cochemské praxe v Německu uzavřela tzv. dohoda advokátů v Cochemské konvenci, kterou se advokáti zavázali, že v rámci opatrovnických soudních řízení nebudou používat žádné konfliktní strategie, budou motivovat své klienty/rodiče ke smírnému řešení konfliktu. O tuto dohodu usiloval v ČR v počátcích zavádění cochemské praxe předseda Okresního soudu v Novém Jičíně.

Unie rodinných advokátů vydala k tomuto tématu Stanovisko č. 3/2018 ke cochemské praxi, ve kterém uvádí, že se seznámila s podklady cochemské praxe, ale vzhledem ke svým zákonným oprávněním nemůže souhlasit s podmínkami postavení advokátů v rámci nově zaváděné filozofie, přesto, že vítá mezioborovou spolupráci. Unie doporučila rodinným advokátům, aby se snažili korigovat přání klienta s jeho rodičovskou odpovědností.

Dne 17. 2. 2017 se v Poslanecké sněmovně PČR konal odborný seminář „Cochemská praxe – testováno na rodičích v ČR“, kde vystoupil se svým příspěvkem zástupce rodinných advokátů, JUDr. Hocek (2017), který stanovisko dále komentuje tak, že nemohla být vytvořena tato dohoda, jelikož Česká advokátní komora je zřízena zákonem o advokacii, který stanovuje práva a povinnosti advokátů, rovněž existuje etický kodex advokáta. § 16 zákona o advokacii ukládá každému advokátovi povinnost chránit oprávněné zájmy klienta a řídit se jeho pokyny, přičemž těmito pokyny není vázán pouze, pokud jsou v rozporu s právním předpisem. K zástupu klienta je advokát povinen užívat všechny zákonné prostředky, které jsou pro klienta prospěšné. Pokud by byla podepsána dohoda advokátů v rámci Cochemské praxe, byl by tento paragraf porušen.

Ucelenost interdisciplinární spolupráce je stanoviskem rodinných advokátů narušena. Advokátům Unie doporučila ladit přání klienta s jeho rodičovskou odpovědností nikoli rodičovskou odpovědnost s jeho přáním. Unie advokátů mohla stejným způsobem vydat doporučení pro rodinné advokáty o směřování klienta ke smírnému řešení rodičovského sporu a navrácení klienta k zájmům dítěte. Z praxe vím, že mnoho advokátů narušuje průběh intervence v rodinách. Advokáti s rodiči reagují například na informace sdělené navrhovatelem v jeho návrhu, a to tím způsobem, že s rodičem například zašlou soudu své vyjádření k návrhu nebo podávají protinávrh, kde uvedou informace „na pravou míru“. Pokud v této době rodiče navštěvují například mediaci, dojde často k jejímu ukončení, jelikož problémy mezi rodiči eskalují.

Soudní znalec

„V případě, že se ve sporu rodičů jeví vhodnější spíše vypracování rodinně-psychologického znaleckého posudku než využití možnosti poradny, mají soudní znalci za úkol současně předložit návrhy řešení a jsou nabádáni k vypracování řešení společně s rodiči. Pokud dojde v průběhu činnosti soudního znalce k dohodě rodičů, odpadá vypracování písemného znaleckého posudku.“ (Rudolph, 2010, s. 28)

Na zmiňovaném semináři v Poslanecké sněmovně PČR vystoupil se svým příspěvkem také doc. PhDr. Oldřich Matoušek (2017), který se vyjádřil k problematičnosti znaleckých posudků, kdy jsou znalci přímo úkolováni soudem zadáním konkrétních otázek pro vypracování posudku, které už sami o sobě podporují boj mezi rodiči, jelikož jsou zaměřeny na srovnávání rodičů (který rodič je lepší pro dítě?). Výsledkem je, že jeden rodič vyjde v posudku o něco lépe než druhý. V praxi se děje to, že znalci bývají spíše náhradními soudci. Standardizované metody používané v testech neodhalí dokonale strukturu osobnosti rodiče. To, že znalec musí přesně formulovat výsledky posudku včetně použitých metod, nahrává spíše k dalším sporům mezi rodiči, kteří na posudek reagují. Matoušek má za to, že by posudky neměly být pro rodiče dostupné celé.

Soudní tajemník

Na pěti soudech v ČR je již zřízena pozice soudního tajemníka, potažmo „sociálního pracovníka soudu“, a to v Novém Jičíně, Hodoníně, České Lípě, Jeseníku, nově také v Mostě. Soudní tajemník

komunikuje s rodiči za účelem uzavření dohody, zprostředkování odborné pomoci, dále doprovází dítě soudním procesem.

Důvodem, proč je tato pozice nazvána „soudní tajemník“, ačkoli svou náplní práce se jedná spíše o sociálního pracovníka, je aktuální katalog prací, který charakterizuje pouze pozici soudního tajemníka, sociální pracovník soudu zde uveden není. Z tohoto důvodu byla pozice sociálního pracovníka na soudě nazvána soudním tajemníkem, který kromě činností sociálního pracovníka musel převzít i část agendy soudního tajemníka.

Na již zmiňovaném semináři konaném 17. 2. 2017 v Poslanecké sněmovně PČR „Cochemská praxe – testováno na rodičích v ČR“ vystoupil s příspěvkem také Mgr. Vladimír Polák, zakladatel Cochemské praxe na Okresním soudě v Novém Jičíně, který uvedl, že soudní tajemník by měl především provést dítě celým řízením včetně vysvětlení rozhodnutí soudu a jejich dopadů. Dále soudní tajemník může prošetřit poměry v rodině (pokud je například navrhovatelem předběžného opatření OSPOD), dále může být účasten při výkonech soudního rozhodnutí, rovněž může edukovat rodiče. Vzhledem k tomu, že se však jedná o novou pozici, je jeho náplň práce nadále specifikována.

Neziskové organizace, poskytovatelé sociálních služeb

S cochemskou praxí samozřejmě vznikla potřeba mapování návazných služeb pro rodiče (především mediace, terapie). V praxi jsou tyto služby poskytovány také neziskovými organizacemi či poskytovateli sociálních služeb. Tyto organizace rovněž v mnoha případech poskytují záruku dostupnosti služby pro všechny, jelikož jsou tyto formy pomoci schopny poskytovat bezplatně. V České republice také tyto organizace dovedly flexibilně reagovat na potřeby cochemské praxe, kdy například v Novém Jičíně vznikla spolupráce soudu s organizací Centrum psychologické pomoci, p. o., která poskytuje odbornou sociální pomoc a psychologické poradnictví mimo jiné rodinám v rozvodové situaci.

4.2 Spolupráce interdisciplinárního týmu

V rámci uvedeného interdisciplinárního týmu se všichni jeho členové zavazují vystupovat vůči rodičům jednotně, dodržováním určitých principů. Obecně lze **principy interdisciplinární spolupráce** rozdělit do následujících kategorií:

- Rozhodnutí patří do rukou rodičů
- Rovnocennost profesí
- Orientace na dítě (Nováková, 2019)

V rámci pravidelného setkávání interdisciplinárního týmu je také vhodné užívat jednotné přístupy. Tyto přístupy spočívají zejména v tom, že pokud se na některý ze subjektů obrátí rodič, který spatřuje problém v současném nastavení péče o dítě, konkrétní subjekt poučí rodiče o jeho rodičovské odpovědnosti, doporučí mu využití některých odborných služeb, motivuje rodiče řešit spor bez konfliktních strategií. V běžném opatrovnickém řízení by tato situace vypadala tak, že pokud některý se subjektů osloví rodič, který spatřuje problém v nastavení péče o dítě, konkrétní subjekt doporučí rodiči podat u soudu příslušný návrh, popř. s rodičem tento návrh sepíše. V takovém případě by tedy nedošlo k poskytnutí včasné intervence rodičům, byl by předpoklad, že situace mezi rodiči bude gradovat, úspěšnost pro vyřešení sporu mezi rodiči se také zmenšuje.

4.3 Fáze práce s rodinou dle cochemské praxe

V rámci cochemské praxe stojí na počátku „neformální setkání soudce s rodiči, příp. jejich právními zástupci nebo dalšími příslušníky širší rodiny a kolizního opatrovníka. Setkání nemá náležitosti a pravidla soudního řízení. Pokud to umožňují prostory soudu, koná se toto setkání mimo soudní síň, např. v zasedací místnosti. Soudce si neobléká talár, rodiče usazuje vedle sebe, vedle soudce sedí kolizní opatrovník apod. Soudci to umožňuje s rodiči lidsky promluvit, vystoupit v roli spíše mentora a průvodce než exekutora a autority.“ (Nováková, 2019, s. 12)

V další fázi následuje společná schůzka rodičů na OSPOD. Ještě před konáním tohoto jednání soud ustanoví kolizního opatrovníka a obeznámí ho s návrhem rodičů. Po konání jednání, popř. jiného soudního roku, je do spolupráce zahrnut soudní tajemník. Následně je dána třítydenní lhůta pro tzv. edukaci rodičů. Po této lhůtě následuje soudní jednání, na kterém, v případě, že rodiče stále

nedojdou k dohodě, může být nařízeno využití odborné pomoci ve lhůtě do tří měsíců. Po třech měsících proběhne druhé soudní jednání, na kterém je ve většině případů schválena dohoda rodičů.

4.4 Sanace rodiny a cochemská praxe

„Sanace rodiny je soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešené nebo akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu. Základním principem sanace rodiny je podpora dítěte prostřednictvím pomoci jeho rodině.“ (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 18)

Bechyňová s Konvičkovou (2011) jako základ sanace vnímají sestavení multidisciplinárního týmu, který má jednoho koordinátora.

V odborné literatuře je tento pojem spojený především s ohroženým dítětem. Základy sanace se však v rámci cochemské praxe začaly objevovat i v souvislosti s rodinou v rozvodovém/opatrovnickém řízení, a to především v návaznosti na potřebu komplexní pomoci rodině v krizi a znovuoobnovení jejich funkcí a rodičovských kompetencí. Z těchto důvodů vnímám interdisciplinární spolupráci v rámci Cochemu spíše jako sanaci rodiny v opatrovnickém řízení a jako zcela převratný způsob práce s rodinou, která se v takovém řízení nachází.

4.4.1 Způsoby sanace rodiny v rámci cochemské praxe

„Sanace rodiny“ je sama o sobě metodou sociálně pedagogické práce, zaměřená na pomoc ke svépomoci. Pokud se rozhodneme sanovat rodinu, můžeme při tom využít řadu dalších způsobů práce s rodinou. V průběhu zavádění cochemské praxe vznikla potřeba edukace rodičů, tvorby rodičovského plánu, mediace, terapie, asistovaných kontaktů a v některých případech rovněž realizace případových konferencí.

Edukace rodičů

„Probíhá obvykle v poradně pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Může se také odehrávat v neziskové organizaci, která poradenské služby nabízí a je zapojena do interdisciplinární spolupráce, příp. to může být jiný takto zapojený subjekt, např. mediátor. Edukace se účastní oba rodiče společně a pracovník zapojeného subjektu.“ (Nováková, 2019, s. 17)

Cílem edukace rodičů je předání informací o průběhu řízení, předání informací a doporučení na odborné služby, vedení rodičů k dohodě. Velkou část edukace zabírá seznamování rodičů s obsahem rodičovské odpovědnosti, rodičovských kompetencí, důležitosti role rodičů v životě dítěte, dopady rodičovských sporů na dítě. K tomuto může být rovněž využíván materiál zpracovaný například Okresním soudem v Mostě s názvem „20 proseb dítěte“ (dokument je součástí přílohy č. 1). Tento materiál byl vytvořen dle předlohy německé pracovní skupiny Cochem. Rodiče jsou v průběhu edukace vedeni k participaci svého dítěte. Výsledkem edukace rodičů může být dohoda, v opačném případě je rodičům v rámci edukace doporučena návazná služba.

Edukace rodičů také může probíhat formou informačních letáků pro rodiče. Ukázka informačního letáku, který vytvořil např. Okresní soud v Mostě je přílohou diplomové práce (příloha č. 1). Další formou edukace mohou být například veřejně dostupná videa pro rodiče a děti. O vznik edukačních videí se zasloužila organizace Espediente, z. s., která se zaměřuje na práci s dětmi, mládeží a rodinou. Tato organizace se zasloužila o vytvoření edukačních materiálů v podobě krátkých videí (dostupné na www.espediente.cz), která za pomoci ilustrativní „židličkové“ metody (jedna židle zobrazuje otce, druhá matku) informují rodiče o pocitech dítěte v průběhu probíhajícího rozvodu.

Rodičovský plán

Rodičovský plán je konkrétně zpracovaná dohoda rodičů, která obsahuje představu rodičů o tom, jak bude fungovat jejich péče o dítě v době po rozvodu. Jedná se například o určení místa bydliště dítěte, určení školského zařízení, které bude dítě navštěvovat, způsob a pravidla předávání informací o dítěti mezi rodiči. Rodičovský plán je takovým způsobem dohody, který má delší životnost, jelikož specifikuje různé životní situace v životě dítěte, které budou muset rodiče společně řešit, směřuje rodiče k zamyšlení nad tím, co jejich dítě opravdu potřebuje. Tvorba

rodičovského plánu je jednou z oblastí náplně práce soudního tajemníka. Vzor rodičovského plánu je přílohou práce (příloha č. 2).

Případové konference

„Případová konference je společné setkání pomáhajících pracovníků, kteří hledají a navrhnou optimální řešení konkrétní situace rodiny.“ (Bechyňová, Konvičková, 2011, s. 89)

Jedná se o multidisciplinární spolupráci s dotčenými subjekty za nutné účasti rodičů. Výhodou případových konferencí je získání náhledu na rodinnou situaci z řad dalších odborníků, kteří s rodinou spolupracují, a to v rámci relativně krátkého časového úseku. Ve spolupráci s rodiči je v rámci případové konference možné specifikovat aktuální problémy rodiny a sestavit tzv. plán spolupráce, kde je možné na jednotlivé problémy reagovat řešením, které bude pro rodiče přijatelné. V rámci případové konference je rovněž možné utvořit dohodu mezi rodiči. Mezi nejčastější situace svolání případových konferencí patří nastavení spolupráci s rodinou, ve které je dítě ohroženo a dále opatrovnická řízení. V obou případech je svolavatelem případové konference převážně orgán sociálně-právní ochrany dětí. Svolavatelem však může být rovněž jiný subjekt (například sociální služba), který s rodinou spolupracuje.

Mediace

Mediace je definována zákonem č. 202/2012 o mediaci, který v § 2, písm. a uvádí, že „mediace je postup při řešení konfliktu za účasti jednoho či více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim dopomohli ke smírnému řešení konfliktu uzavřením mediační dohody. Mediátorem je osoba, která je zapsaná v seznamu mediátorů.“ Mediace se v České republice nejčastěji využívá v trestních, obchodních a rodinných záležitostech.

Bakalář et al. (2006) říká, že základním principem **rodinné - rozvodové mediace** je ve spolupráci s rodiči nalézt optimální řešení nastalé situace (rozvod, úprava výchovy a výživy k nezletilým dětem, majetkové uspořádání). Mediace je prováděna v rámci několika setkání s rodiči za účasti jednoho případně dvou mediátorů.

Šišková (2016) popisuje **situace rodinných konfliktů, pro které lze mediaci využít:**

- Rozvodové situace – Jedná se o situace před rozvodem, během něj či po rozvodu. Mediace může být zaměřena na uspořádání péče o dítě, rozdělení společného jmění.
- Mezigenerační vztahy – Mediace může dopomoci například k nastavení pravidel komunikace mezi dospívajícími dětmi a rodiči, mezi prarodiči a vnuky.
- Majetkové záležitosti – Jde například o řešení sporů ohledně dědictví, správy majetku dítěte, společné půjčky.
- Nedorozumění v rodinném soužití – Záležitosti se týkají například budoucnosti dětí, péče o nemocného člena rodiny.
- Předmanželské smlouvy – Rodiny řeší například, kde budou po svatbě bydlet, jak budou společně hospodařit s finančními prostředky.

Na základě zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci, je soud oprávněn nařídit rodičům mediaci v rozsahu tří hodin. OSPOD má rovněž pravomoc na základě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí uložit rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, popř. nařídit první setkání s mediátorem.

Rodinná terapie

„Termínem „rodinná terapie“ se v současnosti označuje mnoho různých terapeutických přístupů. Většina z nich se ovšem od toho, o čem hovoříme zde, zásadně liší. Tyto směry jsou totiž primárně orientovány na jednotlivé členy rodiny a vnímají je jako individuality. Rodinu nepovažují za jednotku.“ (Satirová, 2007, s. 15) Rodinná terapie v pojetí Satirové by měla být zaměřena na práci s celým rodinným systémem, na provázanost vztahů v rodině a „léčbu“ rodiny jako celku. Rodinné terapie by mělo poskytovat „**nezávislé terapeutické pracoviště**, které nabízí svou pomoc ve zprostředkování vzájemné domluvy, neparticipuje na předchozím projednávání sporu, a snáze si proto udržuje pozici nestranného zprostředkovatele. Toto pracoviště by mělo být respektovaným partnerem OSPOD a soudu. Terapeutické pracoviště sice také plní funkci sociální kontroly, ale pracuje s jinými metodami než soud a OSPOD.“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014, s. 163)

V praxi je známo, že rodiny z většiny případů nevyhledají pomoc samy, ale převážně na základě doporučení některé z institucí. Na základě terapie rodiny mohou být rozpouštěny problémy, což opět může dopomoci ke znovuoobnovení komunikace mezi rodiči.

Asistované kontakty

„Asistence u styku/dohled nad stykem je jistou dočasnou podmínkou a současně omezením oprávněného rodiče vyplývající z dohody rodičů nebo soudního rozhodnutí. Kromě určení přesného termínu, času a rozsahu asistovaných styků se předpokládají i další omezení či jiné požadavky.“ (Matoušek a kol., 2015, s. 201, 202)

Asistované styky realizují v ČR především sociální služby na základě zákona č. 108/2006 Sb, o sociálních službách, ve kterém však není tato služba popsána. Povinnost realizovat asistované kontakty nevyplývá ani ze zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Asistovanými styky se zabývá pouze zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, který stanovuje tzv. navykací režim, kterým se zintenzivňuje rozsah styku rodiče s dítětem. Soud je současně oprávněn určit organizaci, která bude navykací režim realizovat.

Důvody pro asistovaný kontakt (Matoušek, 2015, s. 205):

- Umožnit kontaktujícímu rodiči pokračování v kontaktu s dítětem
- Umožnit dítěti a rodiči znovu navázat vztah po dlouhém odloučení
- Umožnit dítěti a rodiči vybudovat vztah, pokud zde předtím žádný nebyl (nikdy se neviděli)
- V případě se vyskytuje obvinění nebo usvědčení z domácího násilí, týrání či zneužívání dítěte, případně užívání návykových látek
- Existují pochybnosti ohledně úrovně rodičovských schopností nebo duševního zdraví rodiče
- Existuje hrozba únosu dítěte

Typy asistovaného kontaktu (Matoušek, 2015, s. 206):

- Asistence podle charakteru potíží
  - U předávání – asistence pouze u předávání dítěte od jednoho rodiče k druhému, z důvodů problémů při předávání dítěte (hádky rodičů apod.)
  - U kontaktů – asistence v rámci celého kontaktu rodiče s dítětem, který se jinak jeví jako problematický
- Asistence podle charakteru očekávaných intervencí a výstupů
  - Monitorování – pracovník pouze sleduje průběh kontaktu
  - Podpora – pracovník se do kontaktu aktivně zapojuje
- Asistence podle místa realizace
  - Ambulantní – Kontakt je realizován v prostorách organizace, která asistenci provádí.
  - Terénní – Děje se z většiny případů při předávání dítěte či kontaktu rodiče s dítětem na vybraném místě (domácnost rodiče, cukrárna, hřiště apod.).
- Asistence podle míry dobrovolnosti
  - Dobrovolná – rodič dobrovolně spolupracuje s pracovníkem
  - Nařízená – obtížnost při spolupráci rodiče v rámci asistovaných styků, nedůvěra
- Asistence podle aktuálního oznámení o jejím konání
  - Skrytá – v případech, kdy rodiče neví, že např. na předání dítěte někdo dohlíží za účelem posílit pozitivní vzorce chování i v situaci, kdy si rodiče myslí, že nad sebou nemají „kontrolu“
  - Oznámená – předem dohodnutá asistence

Cílem asistovaných styků je nastavit takový rozsah styků dítěte s rodičem, který bude pro dítě prospěšným. Z asistovaných styků může být organizací vypracována zpráva, která slouží jako podklad soudu či koliznímu opatrovníkovi pro další rozhodování o formě a rozsahu styku.

Rodinné poradenství

Rodinné poradenství je činností rodinných poraden, které jsou zřízeny zákonem č. 108/2006, o sociálních službách. Dle tohoto zákona jde o poskytování základního sociálního poradenství a odborného sociálního poradenství. Služby rodinných poraden jsou poskytovány bezplatně, pracovníci jsou vázáni mlčenlivostí (vyjma skutečností, na které se vztahuje oznamovací povinnost). Cílem poradenství je podpora rodiny, která se ocitla v náročné životní situaci. Tato podpora by měla vést klienta k posílení jeho kompetence řešit nastalý problém za pomoci vlastních zdrojů tak, aby se nestal závislým na poskytované službě.

5. Sanace rodiny v rámci cochemské praxe na Mostecku

Cochemská praxe byla zavedena na Okresním soudě v Mostě předsedou soudu, Mgr. Martinem Benešem, v některých opatrovnických senátech soudu již v roce 2016. K většímu uplatnění v praxi prakticky všech senátů opatrovnického soudu došlo až od ledna roku 2017, kdy byl tento přístup podpořen i aktivitami projektu „Cochemský model v ČR“, jehož realizátorem bylo Občanské sdružení Mosty – sociálně psychologické centrum. Sdružení Mosty reagovalo v rámci cochemské praxe na Mostecku především na nedostupnost nabídky služeb pro řešení rodičovského konfliktu. Cílem projektu bylo vytvoření koordinovaného přístupu odborníků směrem k rodičům a dále tvorba dostupné nabídky včasných a bezplatných služeb, které podpoří spolupráci rodičů. Organizace Mosty poskytovala rodičům skupinové aktivity ve formě vzdělávání (edukace rodičů), dále odborné služby – mediace, terapie a participační poradenství. Projekt organizace byl ukončen v říjnu roku 2019. Po ukončení projektu se díky působení interdisciplinárního týmu povedlo některé aktivity projektu převést pod neziskové organizace, které v Mostě působí.

Edukace rodičů

Edukace rodičů probíhá prostřednictvím semináře pro rodiče, který vedou dvě proškolené pracovnice. Do října roku 2019 byly pracovnice zahrnuty do projektu organizace Mosty, od října roku 2019 přešly obě pracovnice pod neziskovou organizaci Diakonie ČCE, která v Mostě působí. V organizaci DČCE obě pracovnice působí jako externistky.

Rodiče, kteří u zdejšího soudu podali návrh na úpravu výchovy a výživy nezletilého dítěte, jsou soudem osloveni ke své účasti na edukačním semináři (koná se na půdě Okresního soudu), a to nejlépe bezprostředně po podání návrhu, tedy před prvním soudním jednáním. Následně jsou soudem předána pracovním telefonní čísla na rodiče a dochází k domluvě osobní účasti obou rodičů na semináři. Jejich **účast je dobrovolná**. Na semináři není určen zasedací pořádek, rodiče spolu během semináře nekomunikují, pouze dostávají **základní informace** prostřednictvím powerpointové prezentace. Doba trvání semináře je 90 minut, maximální kapacita je 18 osob. Seminář se koná zpravidla dvakrát do měsíce. Seminář vede vždy pouze jedna pracovnice, druhá přijímá požadavky rodičů na využití některé z **odborných služeb**. V závěru semináře je rodičům předán **rodičovský plán**, rovněž kontakty na odborné služby.

V oblasti edukace rodičů vznikla v rámci interdisciplinárního týmu myšlenka edukace žáků ve školách v oblasti rozvodů/rozchodů a cochemské praxe. Důvodem vzniku této myšlenky bylo informovat žáky především středních škol jako budoucí rodiče o tom, jakým způsobem je možné řešit péči o děti, co znamená rodičovská odpovědnost, jak vypadá cochemská praxe. Limitem edukace se však stalo stanovení věkové hranice dětí, kterým je vhodné tyto informace předávat tak, aby jimi byly pozitivně přijímány a nevyvolávaly naopak obavy z budoucnosti. Edukace žáků není doposud realizována, prozatím probíhají diskuze s odborníky, které by měly dopomoci ke správnému uchopení této oblasti.

Asistované kontakty

Asistované kontakty v současné době vykonává sociální pracovnice Oblastní charity Most. Vzhledem k tomu, že její hlavní náplní práce je agenda „sociálního pracovníka v rámci sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi“, je její kapacita v rámci asistovaných kontaktů velmi omezena. Organizace Diakonie ČCE z důvodu nedostatečné kapacity Oblastní charity v Mostě začala v tomto roce rovněž nabízet službu asistovaných kontaktů. Aktuálně je tedy kapacita služeb dostačující.

Mediace, terapie

Mediace je zaštitěna dvěma odbornými pracovníci, které v současné době provádí rovněž edukaci rodičů. Po říjnu roku 2019 je tato služba pod záštitou Diakonie ČCE v Mostě. Na mediaci jsou odkazováni rodiče buď soudem nebo OSPOD. Mediátorka dává poté zpětnou vazbu o případné dohodě/nedohodě rodičů.

Terapie přešla po říjnu roku 2019 pod organizaci Women for women, která působí v Mostě. Organizace Women for women byla vybrána, jelikož byla schopná zajistit terapeuty a financovat nadále bezplatné poskytování terapeutických služeb. Cílovou skupinou organizace jsou samoživitelé, děti a kompletní rodiny, které se nachází v náročné životní situaci. Organizace poskytuje podporované bydlení a psychosociální pomoc, dále sociální poradenství a poradenství pro oběti domácího násilí. Po domluvě s advokáty poradna rovněž poskytuje bezplatné právní

poradenství. Po zahájení spolupráce s Okresním soudem v Mostě byl vytvořen projekt „Servis rodiny“, v rámci kterého je poskytována terapie rodinám.

Rodinnou terapii v současné době vykonávají dvě terapeutky, které jsou externími zaměstnankyněmi organizace Women for women. Terapeutky je oslovovány prostřednictvím sociální pracovnice organizace, a to OSPOD, soudem, případně samotnými rodiči.

Díky interdisciplinární spolupráci se v Mostě podařilo **zajistit komplexní péči** o rodinu v náročných životních situacích. Byla nastavena spolupráce jednotlivých subjektů tak, aby byl systém návazný a intervence v rodinách včasná. V současné době je na soudě zavedena rovněž pozice **soudního tajemníka** a v rámci pracovních skupin je jednáno o jeho náplni práce tak, aby mohl intervenovat v rodinách, ve kterých je to pro ostatní subjekty náročné. Diskutováno je zejména o možnostech zapojení pracovníka do práce s rodinami, ve kterých se nachází ohrožené dítě.

5.1 Příklady dobré praxe

Mediace – případ č. 1 – úprava styku

V dubnu roku 2019 kontaktoval OSPOD otec nezletilé XY s tím, že má zájem o vytvoření dohody ohledně péče o nezletilou dceru, jelikož dohoda, kterou rodiče nyní mají, není funkční. Otec by chtěl mít nezletilou ve střídavé péči. Nyní probíhá styk s dcerou podle toho, jak chce matka. Dcera se velmi zhoršila ve škole, psychicky je na tom špatně. Otec s dcerou hovořil o jejím zhoršení. Dcera otci sdělila, že doma nemá pohodu. Dcera by chtěla, aby péče byla střídavá. Otec o tomto zkoušel s matkou jednat, matka však nekomunikuje. Matce se rozšířený styk s otcem nelíbí. Tenby měl zájem o nastavení kontaktu s dcerou ve formě 14 dní otec, 14 dní matka. Matka měla představu střídat se po týdnů. Rodiče mají problémy s komunikací, otec nemá pocit dostatečné participace v rámci výchovy dcery. Rodiče motivováni k využití mediace, s níž oba souhlasili a následně službu využili. O dva měsíce později rodiče uzavřeli dohodu s tím, že styk s nezletilou bude probíhat po týdnů, kdy si rodiče budou nezletilou předávat v místě bydliště toho rodiče, u kterého aktuálně styk probíhá. Mediací bylo dosaženo funkční dohody mimo zásah soudu.

Mediace a terapie – případ č. 2 – úprava péče

V březnu roku 2017 podal otec nezletilé návrh na svěřeni nezletilé do střídavé péče rodičů. Na základě proběhlé edukace rodiče sami vytvořili dohodu, kdy se o dceru střídají po dvou dnech. V rámci soudního jednání rodiče sdělili, že dohoda tak, jak ji vytvořili nefunguje. Rodiče na doporučení OSPOD a soudu využili nabídky mediace, kde vyplynula potřeba terapie, jelikož rodičům v dohodě bránily přetrvávající dlouhodobě neřešené vztahové překážky. Po proběhlé terapii rodiče došli k dohodě o střídavé péči, dále došlo ke zpětvzetí návrhu otce na úpravu péče. Dohoda rodičů doposud funguje.

Mediace a terapie – případ č. 3 – úprava výchovy a výživy

V září roku 2018 podávala matka návrh na svěřeni nezletilých do své péče. Po rozhovoru s rodiči na OSPOD bylo zjištěno, že v minulém měsíci přestal kontakt s nezletilými dětmi ze strany otce. Otec sám potvrdil, že po měsíci viděl své děti až včerejšího dne, neprojevoval iniciativu. Rodiče uvedli, že nejsou schopni domluvit se na styku s dětmi. Mediace otec odmítl, matka s ní souhlasila. Po krátkém časovém intervalu otec přistoupil na mediační setkání, na základě kterého uzavřeli rodiče dohodu o úpravě styku – otec je oprávněn stýkat se s dětmi jednou za 14 dní od pátku do neděle v liché týdny, v sudé týdny v úterý a ve čtvrtek od 13:00 do 18:00 hod. V září roku 2019 podal otec opětovně návrh na úpravu styku s nezletilými dětmi. Při pohovoru s rodiči na OSPOD byli opět motivováni k využití mediace, kdy už jednou tuto formu pomoci účelně využili. Rodiče dále žádali o provedení pohovoru s jejich nejstarším synem, který velmi špatně snáší náročnou situaci v rodině. Rodičům bylo doporučeno využití terapie. Rodiče obou nabídek využili. Rodiče pomocí mediace došli k dohodě o úpravě styku, která byla rozsudkem schválena soudem. Rodiče dále sdělili, že rovněž terapie synovi pomohly.

Terapie – případ č. 4 - nepřiměřené výchovné prostředky

V červenci roku 2017 se na OSPOD obrátila matka nezletilého (11 let) s tím, že má problémy se svým synem – je agresivní, se sklony k násilí, často bezdůvodně útočí na své sourozence, krade peníze. Pravidelně dochází k dětské psychiatričce - ADHD, je medikován. Otec o nezletilého neprojevuje dlouhodobě zájem. Matka chtěla syna umístit do SVP Dyáda, tam bylo matce sděleno, že vhodnější se jeví psychiatrická péče, která v současné době není dostupná. V minulosti nezletilý matkou umístěn dvakrát na hospitalizaci do dětské psychiatrické nemocnici (9 let, 10 let), dále ambulantně docházel do střediska výchovné péče (od 7 let). Matka žádá umístění nezletilého do dětského diagnostického ústavu. Při pohovoru s nezletilým vyplynulo, že matka vůči němu užívá nepřiměřené výchovné prostředky, například klečení na vařečce, nepřiměřené bití páskem: „Naposledy jsem klečel nedávno, už si přesně nepamatuju kdy. Někdy mám po klečení modrá kolena, to mě bolí. Klečím třeba proto, že mluvím, když mladší sestra spí.” Nezletilý matkou izolován od společnosti (nesmí chodit ven), matka rovněž nezletilého nepřiměřeně zatěžuje domácími povinnostmi. Fyzické trestání se stupňuje. Matka toto vyvrací. Nezletilý v rámci ochrany umístěn do DDÚ. Z následných posudků vyplynulo, že nezletilý je veselý, povídavý, usměvavý, má dobré vztahy s vrstevníky. Z posudku diagnostického ústavu vyplynulo, že nevhodné chování nezletilého je důsledkem matčina nepřiměřeného chování vůči nezletilému, doporučeno bylo přemístění nezletilého do dětského domova. V souvislosti s tímto matce bylo doporučeno docházet na bezplatnou terapii. S dětským domovem domluveno, že matka bude na terapii docházet společně s nezletilým a dalšími dětmi v rodině. Po započetí intenzivní terapie umožňovány propustky nezletilého do domácího prostředí. Následně umožněny dlouhodobě propustky tak, aby mohlo dojít k ukončení ústavní výchovy. Po několika měsících dle matky došlo ke zhoršení chování nezletilého, matkou byl vrácen zpět do zařízení. Po pokračování v terapiích nad nezletilým po delší době zrušena ústavní výchova. Situace v rodině se díky možnosti využití bezplatné rodinné terapie, která byla rodině poskytnuta na základě nastavení cochemské praxe v Mostě, stabilizovala. V případě, že by matce byla doporučena hrazená terapie, nebyla by schopna na ni s ohledem na svou velmi nízkou socio - ekonomickou úroveň docházet.

Terapie – případ č. 5 – nepřiměřené výchovné prostředky

Případ nezletilého (věk 7 let) je na OSPOD veden od ledna roku 2019, kdy škola na policii oznámila podezření na užívání nepřiměřeného fyzického a psychického trestání nezletilého rodiči. Zjištěny četné hematomy v oblasti zad, levého ramene, v minulosti hematom na čele, krvavé vpichy v oblasti zápěstí levé ruky. Nezletilý uvedl, že zranění mu způsobil otec a matka fyzickými tresty (vpichy tužkou, údery pěstí, vařečkou, kopáním). Dále zjištěno časté noční pomočování nezletilého. V rámci činnosti OSPOD zjištěno, že rodina je sociálně slabá, domácnost udržována ve značném nepořádku. Vztahy mezi rodiči dlouhodobě nevyrovnané, dochází k častým hádkám, rozchodům, časté je rovněž stěhování rodiny. Rodiče doznali užívání nepřiměřených výchovných prostředků, kdy tito sdělili, že nezletilý má ADHD, je medikován, rodiče často neví, jakým způsobem na nezletilého výchovně působit. Matka rovněž uvedla, že upřednostňuje svou mladší dceru. Rodiče na doporučení OSPOD začali s nezletilým docházet na bezplatné terapie, kde rovněž posilovali své rodičovské kompetence. Rodiče dále započali spolupráci se sociálně-aktivizační službou pro rodiny s dětmi. Situace nezletilého je doposud stabilní, díky možnosti bezplatných terapií pro rodinu došlo k odvrácení ústavní výchovy.

5.1.1 Společné prvky cochemské praxe v rámci případů

Výše uvedené případy vykazují společné prvky. Díky vytvoření interdisciplinární spolupráce mohly být rodinám poskytnuty včasné potřebné služby, které se pro ně rovněž staly vzhledem ke své bezúplatnosti dostupné.

Včasnost intervence je dána především jasným vymezením činností jednotlivých subjektů interdisciplinárního týmu. Každý z týmu ví, na koho se má v jednotlivých případech obracet a jak daná služba funguje. Informace tak mohou být klientovi dobře předány a tím může být klient lépe motivován k využití služby. Ve všech případech je ukázáno, že tento postup sanace rodin měl dopad na zmírnění konfliktu v rodině a vedl ke znovunavrácení kompetencí rodičům.

EMPIRICKÁ ČÁST

6. Cochemská praxe na Mostecku – expertní šetření

V této části diplomové práce prezentuji výsledky expertního šetření na téma Cochemská praxe na Mostecku jako cesta sanace rodiny. Vzhledem ke svému profesnímu zaměření a cíli diplomové práce se orientuji na problematiku uplatnění cochemské praxe v opatrovnickém řízení, s akcentem na situace rozvodu a ohrožení dítěte v rodině.

6.1 Výzkumný problém, cíl výzkumu a výzkumné otázky

Mostecko je region, který je zatížen množstvím strukturálních problémů, jako je nezaměstnanost, nízká ekonomická síla obyvatel, sociální vyloučení. Mostecko je v rámci Ústeckého kraje městem s nejvyšší nezaměstnaností. Dle Českého statistického úřadu byla k 31. 12. 2018 míra nezaměstnanosti 6, 83%. Specifikem města je také vysoká míra migrace obyvatel v rámci města. Ve městě žije spousta obyvatel, kteří jsou osobami v hmotné nouzi, v souvislosti s tímto je ve městě zaznamenán nárůst sociálně patologických jevů, a to nejen v sociálně vyloučených lokalitách města ale také v jeho samotném centru. Dalším specifikem je to, že v Mostě se rodí vyšší počet dětí nezletilým matkám. (Dlouhodobý monitoring romských lokalit, 2009)

Vzhledem k narůstajícím sociálně-patologickým jevům na Mostecku je zde vysoký počet dětí, které jsou v rodinách ohroženy. Ze statistiky oddělení sociálně-právní ochrany dětí v Mostě (dále jen OSPOD) vyplývá, že v roce 2019 bylo v evidenci OSPOD celkem 2018 dětí. Z tohoto počtu byl OSPOD jmenován kolizním opatrovníkem v 1336 případech. Celkem 118 případů bylo řešeno v souvislosti s týráným, zneužívaným a zanedbávaným dítěte. Za rok 2019 bylo řešeno 14 případů prokázaného domácího násilí, kterého bylo přítomnost nezletilé dítě. Zajímavá je statistika, která se týká činnosti kurátora pro mládež. Z celkového počtu 417 dětí bylo 81 dětí řešeno v souvislosti s trestnou činností (z tohoto počtu 36 mladistvých a 68 nezletilých). Ze statistiky v loňském roce vyplývá, že v souvislosti s pácháním trestné činnosti bylo řešeno pouze 34 nezletilých z počtu 82 dětí.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem je postupně zaváděna cochemská praxe při práci s těmito rodinami. Výzkumný problém, který je v rámci práce řešen, je zjištění přínosů a limitů této praxe v regionu Mostecka.

Cílem výzkumu je zjistit, jak přínosy a limity cochemské praxe v regionu Mostecka hodnotí odborníci, kteří se cochemské praxi věnují.

Z cíle výzkumu vyplynuly čtyři **výzkumné otázky**:

- Jaký je dle odborníků přínos cochemské praxe pro rodiny v opatrovnickém řízení?
- Jaké jsou možnosti sanace rodiny v rámci cochemské praxe?
- Jaké jsou limity interdisciplinární spolupráce v rámci cochemské praxe na Mostecku?
- Jaký je dopad cochemské praxe na náplň práce pracovníků interdisciplinárního týmu v Mostě?

6.2 Metodologie výzkumu

Výzkum je koncipován jako expertní šetření. Expertní metody jsou „speciální výzkumné metody, jejichž společným rysem je využití expertů k posouzení závažných teoretických nebo metodologických otázek. V souvislosti s uplatněním metod expertních se hovoří též o expertním šetření.” (Sociologická encyklopedie, 2017)

Metoda expertního šetření klade důraz rovněž na komplexní znalosti výzkumníka, které jsem si musela doplnit četbou literatury uvedené v mé diplomové práci. Odbornější vhled do problematiky z hlediska praxe jsem získávala díky své pracovní činnosti, kterou vykonávám na oddělení sociálně-právní ochrany dětí Most. V rámci svého pracovního uplatnění jsem se jako člen interdisciplinárního týmu účastnila několika setkání pracovní skupiny, což mi pomohlo lépe se orientovat v trendech cochemské praxe v Mostě.

6.2.1 Metoda sběru dat

Expertní metody využívají odborných znalostí a praktických zkušeností jednotlivců nebo celé skupiny expertů (odborníků) v rámci zkoumané oblasti. Sběr dat probíhá prostřednictvím interview, ankety nebo expertizy. Pro svou práci jsem zvolila jako metodu sběru dat expertní interview. Tuto metodu jsem volila především s ohledem na fakt, že cochemská praxe na Mostecku

je novou záležitostí, proto mohou její výsledky prozatím nejlépe zhodnotit odborníci z různých odvětví, kteří jsou do cochemské praxe zapojeni.

Expertní dotazování mělo charakter polostrukturovaného rozhovoru. V této souvislosti bylo třeba „pečlivě volit otázky, aby expertovy odpovědi obsahovaly správné množství informací.“ (Hendl, 2008, s. 190)

Polostrukturovaný rozhovor je dle Miovského (2006) nejběžnější formou rozhovoru, přesto technicky velmi obtížný. Tazatel má před uskutečněním rozhovoru připravené okruhy otázek, na které se bude dotazovat. Tyto otázky může v průběhu rozhovoru doplňovat dalšími, které ho k danému tématu napadnou tak, aby získal potřebné informace ke zkoumané oblasti. Pořadí otázek není určující, je možné otázky pokládat podle toku rozhovoru. Tazatel zapisuje odpovědi buď do záznamových archů nebo rozhovor nahrává na audio zařízení a následně přepíše. K tomuto je však třeba souhlas respondenta.

Konkrétní **osnova rozhovoru** pro expertní dotazování vypadala takto:

1. Co podle Vás přineslo zavedení tzv. cochemské praxe klientům, resp. rodinám nacházejícím se v rozvodovém řízení a rodinám s ohroženým dítětem/děťmi?
2. Jak důležité jsou pro Vás služby pro rodinu „v rozvodu“?
3. Jaká byla nabídka služeb v Mostě před zavedením cochemské praxe?
4. Jaká je podle Vás nabídka služeb (využitelných v rámci cochemské praxe) v Mostě pro rodinu dnes?
5. Jaké jsou limity Vámi poskytované služby?
6. Jaké limity mají podle Vás služby, které jsou rodinám nacházejícím se v opatrovnickém řízení, poskytovány?
7. Setkala jste se někdy s tím, že bylo třeba rodině doporučit službu, která není v Mostě dostupná?
8. Probíhá z Vaší strany další síťování klientů (resp. doporučení další konkrétní služby klientům)?
9. S jakými organizacemi nejčastěji spolupracujete?
10. Jak vypadá Vaše spolupráce?

11. Jaký je zájem klientů o Vámi poskytovanou službu?
12. Je Vaše spolupráce něčím limitována?
13. Jak zasáhlo zavedení cochemské praxe do náplně Vaší práce?

6.2.2 Způsob analýzy dat

„Při analýze výzkumník průběžně popisuje a zkoumá materiál pomocí různých analytických a zobrazovacích technik, jako je zakotvená teorie, mapování znalostí (mind mapping), sémantické sítě, tematická analýza, analýza úloh apod. Nakonec musí výzkumník vytvořit určitou reprezentaci znalostí experta.“ (Hendl, 2008, s. 190)

Rozhovor jsem podrobila tematické analýze a rozhovory jsem zpracovávala pomocí otevřeného kódování a kategorizace. „Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty. Lokalizuje při tom témata v textu a přiřazuje jim označení. Pomalu čte terénní poznámky a přepisy rozhovorů a všimá si kritických míst. Otevřené kódování odhaluje v datech určitá témata. Tato témata jsou nejdříve na nízké úrovni abstrakce.“ (Hendl, 2008, s. 247)

Při kódování jsem postupně pečlivě pročítala všechny rozhovory, následně jsem si podtrhávala podstatná sdělení, která se vázala ke zkoumanému problému. Ve sdělení expertů jsem hledala jednotlivé kódy. Kódy jsem následně roztřídila do kategorií pomocí teoretického vzorkování. „Proces seskupování pojmů, které se zdají příslušet stejnému jevu, nazýváme kategorizace. Jev reprezentovaný určitou kategorií dostane také pojmové označení, ovšem toto označení by mělo být abstraktnější než jména pojmů, které jsou v této kategorii uskupeny. Kategorie mají určitý pojmový obsah, který určuje, které skupiny pojmů neboli subkategorie spadají pod danou kategorii.“ (Strauss, Corbinová, 1999, s. 45)

6.2.3 Výběr výzkumného vzorku

Mým cílem bylo provést rozhovory s odborníky z každé oblasti interdisciplinárního týmu. Problémem byla časová nedostupnost některých z odborníků. Nepodařilo se mi provést rozhovor s vedoucí služby o. s. Mosty, která na počátku cochemské praxe realizovala projekt, díky kterému vznikly chybějící služby, dále s terapeutkou pro dospělé. Realizace rozhovorů byla rovněž

podmíněna vyhlášením nouzového stavu v České republice s ohledem na výskyt pandemie Covid – 19, kdy nebylo v tomto období možné rozhovory provést.

Výběr respondentů proběhl tedy na základě mých profesních kontaktů, které jsem získala díky své účasti na setkáních pracovní skupiny. Z hlediska metodologického jde tedy o záměrný výběr na základě dostupnosti (Reichel, 2009), který byl zvolen z důvodu nedostatečných dat o zkoumaném jevu.

6.3 Příprava experta a průběh výzkumu

„Příprava experta je velmi důležitou částí přípravy celé elicítace. Je nutné kontaktovat experta a prodiskutovat s ním všechny problematické body, vysvětlit mu postup a jednotlivé typy interview a také cíle elicítace. Expert má přitom příležitost klást otázky a tak usměrnit plánování akce. Je žádoucí využít uvážit motivaci experta a udělat vše pro to, aby se zvýšil jeho zájem na dobrém výsledku studie.” (Hendl, 2008, s. 189)

Odborníci byli nejprve seznámeni s obsahem mé práce, následně s výzkumným problémem, cíle výzkumu a výzkumnými otázkami. Odborníkům jsem zaslala předem připravené otázky k rozhovoru s dostatečně dlouhým předstihem před realizací rozhovoru tak, aby se na rozhovor mohli připravit.

Respondentům byl předložen a přečten informovaný souhlas, který každý z nich stvrdil svým podpisem. Vzor informovaného souhlasu je přílohou č. 3 mé práce.

Rozhovory proběhly od května do června roku 2020 v přirozeném pracovním prostředí každého odborníka tak, aby bylo zachováno pohodlí respondentů. Většina z oslovených odborníků, se kterými byly rozhovory realizovány, vyjadřovala nadšení z možnosti vyjádřit se k dané problematice.

Rozhovory byly nahrávány na diktafon. Experti byli s nahráváním na zvukové zařízení seznámeni a souhlasili s ním. Rozhovory jsem poté přepisovala. Díky zvukové nahrávce bylo možno zachovat autenticitu odpovědí jednotlivých expertů. Ukázky přepisu rozhovorů jsou přílohou mé práce (příloha č. 4).

6.4 Údaje o informantech

Expert č. 1

Vzdělání: vysokoškolské - magisterské

Profesní zaměření: úředník Probační a mediační služby v Mostě, mediátor v rámci cochemské praxe

Délka praxe: 7 let

Působení v rámci cochemské praxe: 4 roky (od počátku cochemské praxe)

Délka rozhovoru: 28 minut

Expert č. 2

Vzdělání: vysokoškolské - bakalářské

Profesní zaměření: vyšší soudní úřednice na Okresním soudě v Mostě

Délka praxe: 7 let v oboru

Působení v rámci cochemské praxe: 4 roky (od počátku cochemské praxe)

Délka rozhovoru: 75 minut

Expert č. 3

Vzdělání: vysokoškolské - magisterské

Profesní zaměření: soudce na Okresním soudě v Mostě

Délka praxe: 15 let v oboru (7 let předseda soudu, 10 let soudnictví v oblasti obchodního práva, 4 roky opatrovnické soudnictví)

Působení v rámci cochemské praxe: 4 roky (od počátku cochemské praxe)

Délka rozhovoru: 79 minut

Expert č. 4

Vzdělání: vysokoškolské - magisterské

Profesní zaměření: referent na úseku péče o dítě, OSPOD Most

Délka praxe: 10 let v oboru (z toho 5 let OSPOD Most)

Působení v rámci cochemské praxe: 4 roky (od počátku cochemské praxe)

Délka rozhovoru: 35 minut

Expert č. 5

Vzdělání: vysokoškolské - magisterské

Profesní zaměření: školní psychology, terapeut pro děti (organizace Women for women)

Délka praxe: 3 roky jako terapeut

Působení v rámci cochemské praxe: od listopadu 2019

Délka rozhovoru: 51 minut

6.5 Výsledky

Z procesu kódování a následného kategorizování dat vzešly tyto **kategorie:**

- Sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství
- Cochemská cesta k sanaci rodiny
- I my jsme pro to museli něco udělat

V každé podkapitole jsou uvedeny subkategorie, které byly utvářeny na základě jednotlivých kódů.

6.5.1 Sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství

První kategorii jsem pojmenovala „sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství“. Tato kategorie byla dále rozdělena na dvě subkategorie. Subkategorie byly pojmenovány „od soudu k rodičům“ a „nové nástroje“.

OD SOUDU K RODIČŮM

V rámci této subkategorie byly popsány následující kódy: jednotné informace, posilování kompetencí rodičů, zamezení boje.

Jednotné informace

Expert č. 1 uvádí: „*Myslím si, že jim to přineslo hlavně informace, které jsou stěžejní v jejich složité situaci zejména tehdy, kdy se rodina rozpadá, tedy kdy se rodiče rozvádí/rozchází a tedy s tím související problém, kdo a kde bude žít se svými nezletilými dětmi. Informace by měly být takové, aby tato situace měla minimální dopady na dítě a dále, aby to přineslo možnosti nebo nástroje, které mohou rodiče využít, ať už je to poradenství, mediace nebo terapie.*“ Expert číslo 2 vnímá důležitost přenosu informací za pomoci prvotní edukace rodičů, v rámci které jsou rodičům poskytovány elementární informace: „*Díky prvotní edukaci, která probíhá po telefonu, rodiče ví, co mohou od soudu očekávat a co soud bude vyžadovat od nich.*“ Expert č. 4 spatřuje přínos rovněž v dostatku informací, které se rodičům dostávají prostřednictvím vzdělávacího semináře: „*Klienti byli zařazeni do vzdělávacího semináře, kdy byli shodně seznámeni s tím, co je a jejich děti čeká v době řízení a následně poté.*“

Posilování kompetencí rodičů

Posilování kompetencí rodičů je jedním z cílů cochemské praxe a děje se dle expertů právě prostřednictvím předávaných informací rodičům. Expert č. 1 uvádí: „*Informace by měly sloužit k tomu, aby rodiče byli v této situaci kompetentními.*“ Expert číslo 2 doplňuje, že v rámci posilování kompetencí rodičů je třeba ještě převzetí odpovědnosti. „*Smyslem zavádění cochemské praxe bylo podívat se na opatrovnické řízení jinýma očima, zaměřit se na to, že rodiče jsou těmi, kdo rozhodují o životě svého dítěte a měli by odpovědnost vzít do svých rukou.*“ Expert číslo 4 rovněž v rámci posilování kompetencí rodičů klade důraz na to, aby se rodiči opět naučili řešit problém společně: „*Hned od počátku je jednáno s oběma rodiči, rodičům je také vysvětlováno, že*

je třeba, aby věc řešili společně jako rodiče, nezávisle na tom, kdo podává návrh.” Expert číslo 3 má za to, že k posilování kompetencí rodičů dopomůže, pokud ji stát rodičům přenechá do takové míry, kterou ji naplňovali ještě před problémovou situací: *„Instituce by měli za rodiče přejímat odpovědnost zcela minimálně, stát by měl ponechat rodině její soukromí, více ji směřovat k odpovědnosti nikoli k tomu, že za ně někdo jiný něco vyřeší. Pokud se takto stane, soud je nucen vydat rozsudek, který ve výsledku rodiče stejně nebudou respektovat. Z tohoto důvodu je důležité rodiče vymanit z tohoto způsobu řešení rozvodu.”* Expert číslo 5 si myslí, že k posilování rodičovských kompetencí probíhá tehdy, pokud jsou rodiče sami zapojeni do rozhodování o svém budoucím životě a životě svých dětí: *„Rodiče jsou díky cochemu sami zapojeni do procesu a díky tomu je větší šance, že se ztotožní s výsledky a je větší šance, že budou výsledky více aplikovat do svého života.”*

Zamezení boje

Ukazuje se, že cochemská praxe dokáže zamezit boji mezi rodiči. Expert číslo 2 považuje v tomto směru za podstatné společné jednání rodičů: *„Jednání s oběma rodiči hned od počátku vnímám jako nejdůležitější, jelikož je zamezeno tomu, aby si jeden z rodičů vytvořil nějaké aliance vůči druhému rodiči.”* K tomuto dále dodává: *„...snažíme se o to, aby návrhy s rodiči byly sepsány co nejjednodušeji, aby byly popsány pouze faktické informace, nikoli emoce rodiče. Toto má sloužit k tomu, aby návrh nevzbuzoval negativní emoce v druhém rodiči, jelikož by mohl být popuzen k tomu, aby nějakým způsobem reagoval...”* Expert číslo 5 dodává, že díky tomu, že rozhodnutí vychází především z kooperace rodičů, nemá žádný z rodičů pocit vítězství, jelikož jsou rodiče vedeni k tomu, že rozvod není boj: *„Cochemská praxe u rodin, které se nachází v rozvodovém řízení, může zamezit eskalaci konfliktů v rodině, může pomoci lidem ztotožnit se se závěry celého procesu, protože od soudu běžně odchází rodiče v roli vítěz nebo poražený nebo častěji odcházejí oba rodiče jako nespokojení s výsledkem řízení.”* Expert číslo 3 toto tvrzení podporuje: *„...je nutné minimalizovat zásah státu a nabídnout rodině možnosti k vyřešení jejich problému. Pokud se takto nestane, spor rodičů bobtná a místo řešení konfliktu vydáme rozsudek, který ničemu nepomůže, naopak situaci ještě více vygraduje.”*

NOVÉ NÁSTROJE

V rámci této subkategorie byly definovány následující kódy: spolupráce na míru všem subjektům, vznik nových služeb a participace dítěte.

Spolupráce na míru všem subjektům

Nastavení spolupráce jednotlivých subjektů bylo klíčovým ještě před zavedením cochemské praxe do systému soudnictví. Spolupráce subjektů byla formována a opřena o jednotnou filozofii, kterou dotčené subjekty respektují a naplňují. Expert č. 1 uvádí: *„V rámci pracovních skupin se zpočátku nastavovala forma spolupráce, předávaly se základní informace.“* Expert č. 3 uvádí: *„Spolupráce se subjekty se nastavovala společně se zaváděním cochemu. Já jsem obcházela jednotlivé instituce a zjišťovala jsem, v šem by soud mohl dané instituci pomoci, jak by mohla naše spolupráce vypadat. Cochem je tedy v rámci spolupráce šitý na míru každému subjektu.“* Expert číslo 1 jako přínos vnímá vznik a fungování pracovní skupiny, která byla v rámci nastavení spolupráce mezi subjekty: *„Velmi přínosné je rovněž setkávání odborníků v rámci malé a velké pracovní skupiny, kde se setkává soud, my, terapeutka, OSPOD a jiné neziskové organizace. V rámci pracovních skupin odborníci diskutují o různých problémech a o nastavení cochemské praxe...“* Expert číslo 5 spatřuje přínos především v tom, že díky nastavení spolupráce bylo jasně formulováno postavení jednotlivých subjektů: *„...došlo ke sjednocení poskytování informací a nastavení multidisciplinární spolupráce. Funguje jednotný postup, kdy má každý ze spolupracujících svou roli jasně danou...“*

Vznik nových služeb

Se vznikem cochemské praxe bylo třeba vytvořit komplexní systém péče o rodinu. Expert č. 4 uvádí: *„Proto jsme z pozice soudu začali vyhledávat takové služby, které by nám pomohly díry v systému zalepit, a to se díky organizaci Mosty povedlo.“* Expert číslo 2 vnímá vznik nových služeb jako velmi podstatný: *„...o to více je pro nás důležité rodičům ukázat, že i soud se snaží je podpořit a pomoci jim prostřednictvím odborných služeb. Rodiče díky cochemské praxi mají možnost obrátit na odborné služby.“* Expert číslo 4 si je rovněž vědom toho, že bez vzniku cochemské praxe by nebylo možné, aby byly terapeutické služby dostupné pro všechny tak, jako je tomu nyní: *„Taktéž možnost využití terapie pro rodiče a jejich děti by bez těchto služeb nebyla možná, respektive služba, která je napojena na soud v rámci multidisciplinární spolupráce...“* Expert číslo 5 dále vnímá jako přínos nejen utvoření nabídky mediace a terapie, ale rovněž staví

do popředí službu edukace pro rodiče: „*Služby pro rodinu vnímám jako neskutečně důležité, obzvláště, co se týká edukace rodičů, na kterou jsem se byla podívat a která má dle mého názoru velký přínos. Myslím si, že tam je ten velký impulz k tomu, aby rodiče změnili svůj pohled na věc. Edukace je cíleně a odborně vedená. Mediaci i terapii rovněž vnímám jako velmi podstatné služby, ale edukaci stavím na první místo. Pokud chtějí rodiče svou situaci nějakým způsobem řešit, mohou si vybrat z několika služeb, které jsou schopny jim pomoci s jakoukoli oblastí rodinného života.*”

Participace dítěte

Participace dítěte není jednoduchou otázkou, proto dodnes probíhají diskuze o tom, kdy a jakým způsobem dítě správně zapojit. K tomuto se vyjádřil expert č. 1: “*Co si ale myslím, že by se do budoucna mělo více rozvinout je participace dítěte. Někdy si totiž nejsme úplně jisté, že dítě je dokonale participováno, že s ním například rodiče hovořili o tom, co se děje. Někdy je také mediace takové jednání s rodiči o dětech bez dětí a někdy jsou případy, kdy by bylo třeba do tohoto dítěte zapojit.*” Expert číslo 2 uvádí, že přínosem cochemské praxe je obrat k dítěti: „*Přínosem cochemu je bezpochyby to, že se instituce začaly poprvé opravdu zajímat o dítě. Doposud jsme si všichni pouze hráli na to, že nám jde o dítě, ale ve skutečnosti tomu tak nebylo, byli jsme zaměřeni spíše na rodiče než na dítě.*” Expert č. 3 uvádí, že participací dítěte je třeba se nadále zabývat, aby probíhala co nejlépe. K tomuto by měla dopomoci nově zřízená funkce sociálního pracovníka na soudě: „*Další vizí náplně práce sociálního pracovníka by měla být participace dítěte tehdy, pokud je vydán autoritativní rozsudek soudu. Toto by spočívalo v tom, že by dítěti byly vysvětleny závěry a dopady rozsudku soudu a to nejen v rámci rozvodového řízení, ale také v rámci ohrožených dětí.*”

6.5.2 Cochemská cesta k sanaci rodiny

Tato kategorie obsahuje subkategorie, které se týkají možností sanace rodiny v rámci cochemské praxe tak, jak ho vnímají odborníci. Subkategorie byly pojmenovány „všichni pro jednoho“ a „známe své limity“.

VŠICHNI PRO JEDNOHO

V rámci subkategorie „všichni pro jednoho“ byly definovány kódy s názvem: „interdisciplinarita“ a „včasné a dostupné“.

Interdisciplinarita

Všichni odborníci se shodují na tom, že cochemská praxe by mohla být využitelná jako jedna z cest dopomáhající k sanaci rodiny, a to především díky své interdisciplinaritě. Expert číslo 1 uvádí: *„Rodiny s ohroženým dítětem mohou být dle mého názoru lépe sanovány prostřednictvím interdisciplinaritě.“* Expert číslo 2 spatřuje v interdisciplinaritě možnost předávání informací a diskusí nad jednotlivými případy: *„Cochemská praxe je rovněž využitelná v rámci ohrožených dětí, a to díky své interdisciplinaritě, která v těchto případech může vést k tomu, že v rámci výměny informací mohou odborníci dojít k tomu, jak by se ještě dalo rodině pomoci, jak by stát mohl rodinu ochránit tak, aby dítě mohlo nadále zůstat v rodině.“* Expert č. 3 spatřuje jako přínos interdisciplinární spolupráce v rámci sanace rodin v tom, že díky ní bylo dosaženo úbytku problematických rozvodových sporů a proces se díky tomu urychlil. V důsledku toho zbývá více času na ohrožené děti: *„Ve chvíli, kdy se podaří sanovat více rodin v rozvodových situacích, bude více času na skutečně ohrožené děti.“* Zároveň uvádí: *“V rámci ohrožených dětí je rovněž využívána interdisciplinární spolupráce a návazné služby, které díky cochemu vznikly.“* Expert číslo pět dále zmiňuje přínos interdisciplinární spolupráce především pro děti, které jsou v rodině ohroženy: *„Pro rodiny, kde se nachází ohrožené dítě je přínosem především interdisciplinarita.“*

Včasné a dostupné

Experti se shodují na tom, že pro fungování celého systému cochemské praxe v rámci efektivní sanace rodin je třeba, aby byla pomoc rodinám poskytována včasné a byla pro všechny dostupná. Expert číslo 1 uvádí: *„Bezplatnost mediace zaručuje, že je tato služba dostupná pro všechny. Pokud by došlo ke zpoplatnění služby, takový zájem by rozhodně nebyl.“* Expert se rovněž vyjadřuje k pozici vyšší soudní úřednice, která koordinuje objednávání klientů do potřebných služeb: *„Pracovnice je v rámci doporučení a objednávání klientů na potřebné služby velmi rychlá, spolupráce a komunikace s ní je velmi efektivní.“* Expert číslo 2 předchozí tvrzení potvrzuje: *„Jako veliký přínos cochemské praxe vnímám to, že služby jsou poskytovány bezplatně, protože jedině tak jsou služby dostupné opravdu pro všechny.“* Expert číslo 3 dále vnímá smysl v rychlém soudním rozhodnutí. Toto potvrzuje expert číslo 4: *„S příchodem cochemské praxe došlo bezpochyby*

k urychlení řízení...“ K tomuto dále uvádí: „Díky tomu, že je cochemská praxe založena na rychlosti, jsou služby schopné přijmout klienta v rádech několika dní.“ Expert číslo 5 zmiňuje bezplatnost služeb: „Jako přínos dále vnímám bezplatnost služeb. Díky tomu se služby staly dostupnými pro všechny.“

ZNÁME SVÉ LIMITY

V rámci subkategorie „známe své limity“ byly definovány kódy s názvem: „bez ostatních se neobejdeme“ a „bez klienta to nejde“.

Bez ostatních se neobejdeme

Zásadní limit cochemské praxe odborníci spatřují zejména v absenci některé ze služby, díky které může být zachována dostupnost a včasnost intervence rodinám. Expert číslo 2 uvádí: *„Problémem je dále to, že pokud jedna ze služeb, která poskytuje některou ze služeb pro rodinu, vypadne, bude třeba ihned hledat jiný zdroj, jelikož by tak přestala fungovat návaznost služeb.“* Toto potvrzuje rovněž expert číslo 3, který k této hrozbě rovněž přidává zdroje financování: *„Obecnou hrozbou celého systému je to, že jedna ze služeb, která díky cochemské praxi vznikla, přestane fungovat. Mohlo by se stát, že vypadnou poskytovatelé konkrétních služeb a rovněž zdroje financování.“* Ukázalo se, že zdroje financování a výpadek služby není jedinou hrozbou. Expert č. 4 uvádí: *„Limitem pro služby by mohla být jejich naplněná kapacita a nemožnost přijmout dalšího klienta do služby, případně by mohlo dojít k prodloužení objednání se na sezení, což by bylo v rozporu s myšlenkou cochemu.“* Svě limity má rovněž poskytování terapie. Expert číslo 2 uvádí: *„Zásadní limit vnímám v počtech setkání, kdy bylo určeno, že bezplatně bude rodině poskytnuto deset hodin služby mediace a terapie. Měsíční závazek na poskytování mediace je šest zakázek s tím, že čtyři zakázky jsou přímo pro soud a dvě pro OSPOD. Pro terapii je určen strop čtyři rodiny za měsíc včetně dětí. V případě terapie je většinou deset hodin málo, protože ta by zpravidla měla probíhat mnohem delší dobu.“* K počtu bezplatných terapeutických sezení se expert č. 5 dále vyjadřuje: *„...pět sezení je někdy dostačující, někdy je však třeba v terapii pokračovat. Dle mého názoru by se měl počet sezení rozšířit alespoň na osm.“*

Bez klienta to nejde

Limity na straně klienta jsou dány především mírou vnitřní motivace klienta k využití některých z nabízených služeb. Expert č. 1 uvádí: „*Jediný limit, který mě napadá, je vnitřní motivace klienta, který pokud není vnitřně přesvědčen o tom, že mu mediace může pomoci a chce službu využít, může se začít ze setkání omlouvat a v podstatě na něj nikdy nepřijde.*” K tomuto dále uvádí: „*V rámci mediací se setkáváme s tím, že rodiče se na sezení objednají, ale nepřijdou.*” Expert číslo 3 toto potvrzuje: „*Dalším limitem je nemotivovanost klientů k využití služeb. Motivaci pro využití služeb je u každého klienta potřeba najít, ačkoli by motivací mělo být dítě. Je však třeba, aby si toto rodiče uvědomili.*” Expert číslo 5 popisuje rovněž situaci, kdy využití služby nevychází z vnitřní motivace klienta, ale z doporučení soudu: „*Problémem je motivace klientů, kteří jsou k nám odkazováni na doporučení soudu nebo jiných institucí. Pokud se budeme bavit například o matce, která užívá nepřiměřené výchovné prostředky a je odkázána na terapii, je otázkou, do jaké míry vychází motivace z ní samotné.*” Expert dále zmiňuje, že motivaci klienta může rovněž ovlivnit bezplatnost služeb: „*Na druhou stranu se ve službách stává, že kvůli bezplatnosti rodiče necítí vnitřní zodpovědnost za využití služeb.*“

6.5.3 I my jsme pro to museli něco udělat

Poslední kategorie nese název „i my jsme pro to museli něco udělat“. Kategorie je dále rozdělena do dvou subkategorií: „hodně neznámých“ a „nové příležitosti“.

HODNĚ NEZNÁMÝCH

Následující subkategorie je rozdělena do dvou kategorií, které nesou název „nedostačující odborné znalosti“ a „od stroje k člověku“.

Nedostačující odborné znalosti

S příchodem cochemské praxe vyvstala potřeba odborného rozvoje expertů, kteří jsou do ní zapojeni. Odborníci museli doplnit své teoretické mezery, vyhledávat nové informace, zjišťovat informace o fungování ostatních služeb v regionu, a to zejména s ohledem na správné fungování cochemské praxe. Expert číslo 1 uvádí: „*...museli jsme se v této oblasti dovzdělat, abychom mohli dobře předávat informace.*” Expert č. 2 uvádí: „*My jako soud jsme neměli před zavedením*

cochemské praxe takový přehled o tom, jaké jsou v Mostě služby pro rodiny například s ohroženým dítětem. V tomto směru jsme si museli informace doplnit, zjistit, jak služby fungují.” Expert číslo 3 se zaměřil v rámci své potřeby doplnit si znalosti na participaci dítěte: *„Zpočátku cochemské praxe jsem se zajímal o to, jakým způsobem participovat dítě, protože jsem se toho velmi bál. Dodnes se mi lépe komunikuje s dětmi okolo deseti let, s mladšími je to náročnější. Ohledně participace dítěte jsem komunikoval s odborníky a hledal správné cesty.”*

Od stroje k člověku

Podstatnou změnu ve své náplni práce pocítují odborníci zejména v obratu od administrativních úkonů k přímé práci s klientem. Zatímco klasický model opatrovnického řízení byl spíše o “úřednické práci”, cochemská praxe je více o přímém kontaktu s klienty, práce je tak pro řadu odborníků více variabilní. Expert č. 2 uvádí: *„Změnou přístupu k opatrovnickým řízením trávím většinu času komunikací s rodiči, a to po telefonu, osobně nebo v rámci vzdělávacích seminářů a to vnímám jako obrovský přínos, protože hned na začátku mohu rodinu rozklíčovat.”* Expert č. 3 uvádí: *„Je to více o přímé práci s lidmi, já osobně trávím větší část tím, že se snažím si s rodiči sednout a vysvětlit jim, že je důležité navrátit se k zodpovědnosti za jejich dítě.”* Expert č. 4 uvádí: *“Taktéž je častěji hovořeno s dětmi, kterých se řízení přímo týká.”*

NOVÉ PŘÍLEŽITOSTI

Tato subkategorie je rozdělena do dvou kategorií: „méně zátěže“ a „změna náplně práce“.

Méně zátěže

Expert číslo 3 uvádí: *„Zmenšil se objem klasické soudcovské práce a úměrně tomu se zvýšil objem řekněme sociální práce. Výsledkem toho je, že je minimum odvolání, minimum složitých kauz.”* Expert číslo 4 toto potvrzuje: *„Pracovníci OSPOD nejsou výkonem kolizního opatrovnictví tolik zatíženi, zbývá tak více času pro ohrožené děti.”*

Změna náplně práce

Některé pracovní pozice vznikaly jako reakce na poptávku po chybějící nabídce služeb v regionu. Z tohoto důvodu se někteří experti stali závislými na fungování cochemské praxe. Expert číslo 1 uvádí: *„My jako mediátorky jsme začaly pracovat po naší klasické pracovní době, a to v rámci*

dohody o výkonu práce.“ Expert číslo 5 toto vnímá podobně: *„Naše práce je na cochemské praxi v podstatě závislá. Bez cochemské praxe bychom tolik klientů neměli.*“ Expert číslo 2 dále hodnotí, že se razantně změnila jeho náplň práce, což vnímá jako pozitivní přínos cochemské praxe: *„Toto vše přineslo razantní změny do mé náplně práce, kdy se pohybuji někdy na hraně mezi sociálním pracovníkem a vyšším soudním úředníkem. Práce je pro mě nyní velmi variabilní.*“ Expert číslo 5 dále doplňuje: *„Kromě standardní práce je třeba vést statistiky o počtu rodin, které vždy interpretuji v rámci pracovní skupiny. Nově organizujeme rovněž setkání pracovních skupin.*“ Se zavedením cochemské praxe se rovněž zvyšuje zájem ostatních odborníků o získávání informací o této filozofii. Expert číslo 3 uvádí: *„Se zavedením cochemské praxe rovněž vznikl zájem učitelů ze speciálně zaměřených středních a vyšších odborných škol o přednášku na téma cochemská praxe.*“ Expert číslo 2 rovněž uvedl, že změnou bylo také to, že soud začal více komunikovat s ostatními organizacemi: *„Soud tak mohl vystoupit ze své ulity a začal poznávat a komunikovat s neziskovými organizacemi, které se v Mostě vyskytují.*“

6.6 Zodpovězení výzkumných otázek a vyhodnocení cíle výzkumu

Pomocí otevřeného kódování byly formulovány odpovědi na výzkumné otázky, které byly stanoveny v úvodu diplomové práce.

Výzkumná otázka č. 1: Jaký je dle odborníků přínos cochemské praxe pro rodiny v opatrovnickém řízení?

Přínos cochemské praxe je odborníky popsán v kategorii „sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství“. Odborníci se shodují na tom, že cochemská praxe přinesla rodinám v opatrovnickém řízení především nové a ucelené informace, které jsou potřebné pro utvoření správné představy rodičů o tom, co znamená jednat v zájmu dítěte, jaká mají práva a povinnosti. Informace jsou rodičům předávány již rámci prvotní edukace. Dalším přínosem cochemské praxe je posilování kompetencí rodičů zejména tím, že jsou motivováni k převzetí odpovědnosti za svou budoucnost s následným zapojením do procesu rozhodování o životě jejich dítěte. Cochemská praxe rovněž zamezuje boji mezi rodiči prostřednictvím jednání s oběma rodiči hned na počátku a motivuje rodiče ke kooperaci prostřednictvím nabízených služeb. Dle odborníků je přínosem cochemské praxe pro rodiče rovněž vznik nových služeb, které zde předtím nebyly. Rodinám se nyní dostává

včasná a dostupná odborná pomoc. Cochemská praxe se dle odborníků zasloužila o rozvoj participace dítěte, která by měla být dale rozvíjena. Dle odborníků se instituce poprvé opravdu začali zajímat o dítě, začali s ním hovořit. Jeden z odborníků zmínil, že o participace dítěte bude dale jednáno vzhledem k nově zřízené funkci soudního sociálního pracovníka.

Výzkumná otázka č. 2: Jaké jsou možnosti sanace rodiny v rámci cochemské praxe?

Možnosti sanace rodiny jsou odborníky popsány v kategorii „cochemská cesta k sananci rodiny” a rovněž v kategorii „sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství“. Díky cochemské praxi vznikla spolupráce, která je nastavená podle specifik každého subjektu, který je do praxe zapojen. Nastavení spolupráce vedlo k definování jasných postavení a rolí dotčených subjektů, což ve výsledku slouží k efektivnější a rychlejší mezioborové komunikaci. Rodina může být rovněž sanována prostřednictvím pracovních skupin, kde lze odborně diskutovat o konkrétních problémech a možnostech pomoci. Sanace rodiny je v rámci cochemské praxe založena na interdisciplinární spolupráci, díky které může docházet ke kooperaci jednotlivých subjektů. Odborníci se dále shodují na tom, že pro fungování celého systému cochemské praxe v rámci sanace rodin třeba, aby byla intervence v rodinách včasná a dostupná pro všechny. Toto je v současné době dle odborníků dobře zajištěno. Klienti mohou služby využívat bezplatně, termíny objednávání klientů jsou v řádech několika dní.

Výzkumná otázka č. 3: Jaké jsou limity interdisciplinární spolupráce v rámci cochemské praxe na Mostecku?

Limity interdisciplinární spolupráce jsou popsány v kategorii s názvem „cochemská cesta k sananci rodiny”. Odborníci se shodují na tom, že fungování cochemské praxe je závislé na propojenosti služeb. Pokud jedna ze služeb přestane poskytovat své služby, je narušena včasnost a dostupnost služeb. V takovém případě by bylo třeba najít jiný zdroj. Limitem pro spolupráci by mohla být rovněž kapacita přijímaných klientů do jednotlivých služeb. Odborníci zmiňují například terapeutická setkání, kde je nyní určen maximální počet bezplatného poskytnutí terapie pro rodinu na pět setkání, potřeba by však bylo alespoň osm setkání. Jeden z odborníků kromě výpadku služeb zmiňuje rovněž zdroje financování. Limitem pro poskytování služeb a práci s klienty může být jeho vnitřní motivace, kterou je třeba nejprve najít. Toto se však nepodaří u všech a stává se, že

klienti nepřijdou například na smlouvenou mediaci. Co se týče terapií, je otázkou, do jaké míry je klient přesvědčen o tom, že si přišel pro změnu, nikoli pro důkazní prostředek pro soud o své účasti na terapii. Někteří z expertů paradoxně pojmenovávají bezplatnost služeb jako limit pro spolupráci s klientem, ačkoli ve výzkumné otázce číslo jedna uváděli bezplatnost služeb jako přínos cochemské praxe. V ohledu limitů mají odborníci za to, že bezplatnost služeb nevede klienta k odpovědnosti za objednané služby.

Výzkumná otázka č. 4: Jaký je dopad cochemské praxe na náplň práce pracovníků interdisciplinárního týmu v Mostě?

Dopady cochemské praxe na náplň práce pracovníků interdisciplinárního týmu jsou uvedeny v kategorii s názvem „i my jsme pro to museli něco udělat“. Odborníci se shodují na tom, že dopady na jejich náplň práce je v souvislosti s cochemskou praxí spíše pozitivní. Při zavádění cochemské praxe bylo potřeba doplnit si odborné znalosti, vyhledávat nové informace nejen z hlediska postupů, ale rovněž o sociálních službách a jejich možném přínosu do interdisciplinární spolupráce. Soud například neměl dostatečné informace o tom, jaké služby v regionu jsou a co mohou klientům nabídnout. Mezery v odborných znalostech byly rovněž vnímány v otázce participace dítěte. V tomto ohledu bylo třeba diskutovat s dalšími odborníky a nastavit kdy, kdo a jakým způsobem bude participovat dítě. Podstatnou změnu ve své náplni práce vnímají odborníci v obratu ke klientovi. Zatímco před zavedením cochemské praxe šlo více o administrativní úkony, v cochemské praxi je naopak více hovořeno s rodiči a dětmi. Výsledkem je dle jednoho z expertů akceptace rozhodnutí soudu a minimální množství odvolání na rozsudky. S potřebou interdisciplinarity se pojí vznik nových pracovních pozic, které jsou na cochemské praxi závislé.

DISKUZE

Cílem práce bylo zjistit, zda je cochemská praxe na Mostecku novou cestou k sanaci rodiny v opatrovnickém řízení. Kvalitativní výzkum prokázal, že cochemská praxe má přínos nejen pro rodinu v opatrovnickém řízení, ale také pro odborníky, kteří ji praktikují. Je významná zejména pro svou interdisciplinaritu, včasnost a dostupnost, což se ukázalo jako nová cesta sanace rodiny v rámci opatrovnického řízení. Všichni dotazovaní odborníci vyzdvihovali přínosy cochemské praxe a zejména interdisciplinární spolupráce. Prozatím není zřejmé, jak cochemskou praxi hodnotí rodiče a děti. Další otázkou, která doposud zůstává nezodpovězená, je, jakým způsobem edukovat děti na školách v oblasti rozvodu či rozchodu a jak by mohl sociální pracovník na soudě přispět k sanaci rodin. Tyto otázky otevírají možnosti pro další výzkumy v dosud nových oblastech.

Atkinson et al. (2005) se zabývali výzkumem multidisciplinární spolupráce, jejími cíli a klíčovými faktory pro úspěšné fungování. Cíle výzkumu prokázaly, že limitem multidisciplinární spolupráce je nedostatek finančních zdrojů, který způsobuje obavu z udržitelnosti interdisciplinaritu. Toto potvrzuje výsledky mého výzkumu, kdy odborníci uvádějí jako jeden z limitů interdisciplinární spolupráce právě finanční zdroje. Pro správné fungování mezioborové spolupráce je dle Atkinsona et al. (2005) důležitá kompetentnost pracovníků, kteří by se měli stále vzdělávat v rámci zaměření interdisciplinárního týmu. Pracovníci si musí být vědomi svých rolí, zapojeni by měli být odborníci z rozdílných oblastí. Úspěšná multidisciplinární spolupráce se musí vyhnout špatné komunikaci. Směrování a cíle multidisciplinární spolupráce by měly být jasně dané, všichni by si je měli uvědomovat. Členové týmu by měli komunikovat jasně, otevřeně a často. Studie vyzdvihuje komplexnost a potenciál multidisciplinárního týmu. Výsledky mého výzkumného šetření korespondují s uvedeným závěrem výzkumu. Odborníci potvrdili, že v době vzniku interdisciplinární spolupráce byla potřeba doplnit si odborné znalosti. Pozice v interdisciplinárním týmu jsou, jak potvrdili odborníci, jasně formulované, komunikace probíhá rovněž prostřednictvím setkání pracovních skupin. Směrování interdisciplinárního týmu je dáno cochemskou filozofií.

Výzkum Angelè Kaušylienė et al. (2015) se zabývá důležitostí poskytování sociální podpory rodinám, které procházejí rozvodem. Výzkum objevil hlavní požadavky rodičů a dětí během rozvodové situace. Výsledky demonstrují, že rodiny v průběhu rozvodu mají nedostatek komplexní a následné péče, rovněž se k nim nedostává dostatek informací. Výsledek tohoto výzkumu koresponduje s potřebou zavedení systému komplexní péče o rodinu v rozvodu, které budou nabídnuty dostupné služby.

Arbuthnot a Gordon (2018) se zabývali reakcemi rodičů na povinný rozvodový edukační program. Výsledek výzkumu prokázal, že rodiče program oceňují, zvyšují si díky němu potřebné rodičovské a komunikační dovednosti a jsou odhodláni hledat společné východisko, aby nezvyšovali tlak na děti. Výzkum je limitován tím, že není doplněn studií, která by hodnotila, jaký přínos má edukace rodičů pro děti. Výzkum rovněž potvrzuje závěr mého výzkumného šetření a myšlenku cochemské praxe – edukovat rodiče a obracet je k jejich rodičovské odpovědnosti.

ZÁVĚR

Rodina je institucí proměnlivou v čase, proto je třeba i na situace, ve kterých se nachází, nahlížet z aktuální perspektivy. Situace, které byly v mé práci v souvislosti s rodinou popsány, byly definovány jako náročné. Jejich náročnost spočívá zejména v tom, že jim z většiny případů rodina není schopna čelit sama, potřebuje k jejich zvládnutí pomoc společnosti. Z důvodu stále probíhající proměny rodin a jejich situací je třeba stále hledat nové cesty, jak co nejefektivněji podpořit obnovu jejich narušených funkcí. Zcela nový způsob práce s rodinami nabízí cochemská praxe.

Cílem mé práce bylo zjistit, zda je cochemská praxe jednou z cest sanace rodiny nejen v rámci opatrovnických řízení, které se týkají rozvodových situací, ale rovněž v rámci opatrovnických řízení, která jsou zaměřena na ohrožení dítěte v rodině. Tento cíl byl zkoumán pomocí výzkumných otázek, které se zaměřovaly na to, jaký je dle odborníků přínos cochemské praxe pro rodiny v opatrovnickém řízení, jaké jsou možnosti sanace rodiny v rámci cochemské praxe, jaké jsou limity interdisciplinární spolupráce v rámci cochemské praxe na Mostecku a jaký je dopad cochemské praxe na náplň práce pracovníků interdisciplinárního týmu v Mostě. V teoretické části byla definována rodina, její funkce, typy a pojem rodičovství. Další část mé práce popisovala problémové situace v životě rodiny, které jsou vhodné pro sanaci. Mezi tyto situace jsem vzhledem k prvotnímu zaměření cochemské praxe zařadila rozvod a rozchod, opatrovnické a rozvodové řízení. Zvláště jsem se zaměřila na dítě v situaci rozvodu/rozchodu, a to z toho důvodu, že vzhledem ke svému profesnímu zaměření jsem považovala za důležité se tomuto tématu věnovat v samostatné kapitole. Následně popisuji termín ohrožené děti, domácí násilí a syndrom CAN. Další kapitolou jsou participační práva dítěte v situacích rodinného konfliktu, což vnímám jako velmi diskutované téma současnosti. Kapitola cochemská praxe jako nástroje řešení rodinných konfliktů a sanace rodiny popisuje vznik cochemské praxe, role účastníků řízení a principy interdisciplinární spolupráce, dále je zaměřena na způsoby sanace rodiny v rámci cochemské filozofie. Za stěžejní považuji kapitolu, která se zaměřuje na sanaci rodiny v rámci cochemské praxe na Mostecku. Tato kapitola skýtá ucelené informace o jejím fungování a utváření a byla čerpána zejména z mých dosavadních pracovních zkušeností a odborných informací. Kapitolu jsem doplnila o příklady dobré praxe, které jsem následně zhodnotila.

V empirické části práce jsem za použití kvalitativního výzkumu zkoumala cíl mé práce. Výzkum byl realizován prostřednictvím metody expertního šetření, a to za pomoci expertních rozhovorů. Rozhovory byly uskutečněny s pěti experty, kteří jsou součástí interdisciplinárního týmu na

Mostecku. Z rozhovorů byla vybrána data, která se týkala limitů, přínosu, možností a změn, které cochemská praxe přinesla. Data byla rozčleněna do následujících kategorií: sdílené rodičovství jako návrat k rodičovství, cochemská cesta k sanaci rodiny a i my jsme pro to museli něco udělat.

Odborníci se shodují na tom, že cochemská praxe má přínos pro rodiny v opatrovnickém řízení. Jedná se zejména o obrat k rodičovství pomocí nově vytvořených sociálních služeb a edukace rodičů. Celý systém funguje na základě interdisciplinarity, je návazný a bezplatný, což přináší nové možnosti i v rámci sanace rodin ve smyslu ohrožených dětí. Sanace rodiny má v Mostě nyní novou formu založenou na interdisciplinární spolupráci a bezplatných služeb. Limity interdisciplinární spolupráce jsou založeny na překážkách ze strany klienta, kdy se jedná především o míru jeho motivace k využití některých ze služeb, dále je interdisciplinární spolupráce ohrožena výpadkem některé ze služeb, která by mohla být těžko nahrazována. Příchod cochemské praxe výrazně ovlivnil náplň práce jednotlivých odborníků interdisciplinárního týmu. Odborníci se shodují na tom, že přínosem je zejména větší vhled do problematiky opatrovnického řízení prostřednictvím získávání nových informací, potřebě setkávání se s dalšími odborníky. Práce je nyní dle odborníků více založena na přímé práci s klientem než-li na „papírování“, což mnozí vítají. Stanovené výzkumné otázky byly prostřednictvím výzkumu zodpovězeny.

V následující kapitole byly srovnány výsledky především zahraničních výzkumů s výsledky mé práce. Výsledky výzkumů se shodují. V rámci této kapitoly jsem se zamyslela nad tím, jaké další výzkumy v oblasti cochemské praxe by bylo možné koncipovat tak, aby mohlo být téma dále zkoumáno a tím mohlo docházet k jeho rozvíjení.

Má práce může pomoci odborníkům, kteří zvažují zavedení cochemské praxe do svých měst, na své soudy, jelikož poskytuje dostatek objektivních a ucelených informací o tom, co cochemská praxe znamená a co je jejím přínosem. Práce je stejným způsobem využitelná pro veřejnost, která se o danou problematiku zajímá nebo se zrovna nachází v některé ze zmíněných situací. Pohled rodičů a dětí na cochemskou praxi by mohl být předmětem dalšího zkoumání.

SEZNAM LITERATURY

1. ARBUTHNOT, J., GORDON D. A., 2018. *Does mandatory divorce education for parents work?* [online]. [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: https://www.divorce-education.com/wp-content/uploads/2018/04/mandatory_divorce.pdf
2. ATKINSON M. et al., 2005. *Multi-agency working, models, challenges, and key factors for success* [online]. [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: <https://pdfslide.net/reader/f/multi-agency-working-models-challenges-and-key-factors-for-success>
3. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 2 vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0031-4.
4. Český statistický úřad, 2020. *Pohyb obyvatelstva – rok 2019* [online]. [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-rok-2019>
5. DUNOVSKÝ, J. et al. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-254-9.
6. FUČÍK, P. *Rozvod a změny reprodukčních strategií*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6093-7.
7. GAC, 2009. *Dlouhodobý monitoring situace romských lokalit – České lokality* [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Most_1.pdf
8. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
9. GJURIČOVÁ, Š., KUBIČKA, J. *Rodinná terapie: Systemické a narativní přístupy*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0415-3.
10. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-262-0219-6.
11. HRUŠÁKOVÁ, M., et al. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-061-4.
12. Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z:

https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/sborniky_stanoviska/Rodina_a_dite.pdf

13. KAUŠYLIENE A., et al., 2015. The need of professional social support of the families undergoing divorce [online]. [cit. 2020-07-11]. Dostupné z: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-need-of-professional-social-support-of-the-Kaušylienė-Cikatavičienė/f41d9a0c25f3fdc993d50372db18b6effbc5faf2>
14. LINHART, J. et al. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
15. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 1997. ISBN 80-86429-19-9.
16. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, et al. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.
17. MATOUŠEK, O., et al. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
18. MATOUŠEK, O. a kol. *Dítě traumatizované v blízkých vztazích*. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1242-3.
19. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-2471-362-4.
20. MPSV. *Metodický manuál: (nejen) pro sociální pracovníky a pracovníce orgánů sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: MPSV, 2012. ISBN 978-80-7421-048-8.
21. MPSV, 2010. *Metodické doporučení MPSV č. 3/2010 k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech domácího násilí* [online]. [cit. 2020-02-07]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/metodika_3.pdf/a539b71d-91ae-9ff1-ed5b-62211af03747
22. NOVÁK, T. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.
23. NOVÁKOVÁ, M., 2019. *Metodika pro opatrovnické řízení cochemského typu* [online]. *Akademický ústav Karviná, z. ú.* 32 (4, 12, 17). [cit. 2020-05-19]. Dostupné

z:http://www.akademickyustav.cz/domains/akademickyustav.cz/wp-content/uploads/2019/10/metodika_opatrovnickeho_rizeni_cochemskeho_typu.pdf

24. REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
25. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-7184-569-0.
26. PLAŇAVA, I. *Jak se nerozvádět*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-7169-129-1.
27. ROGALEWICZOVÁ, R. *Dítě v rodičovském konfliktu: Jak zůstat dobrým rodičem i po rozvodu*. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-342-1.
28. RUDOLPH, J. *Jsi moje dítě: „Cochemská praxe“ – cesty k lidštějšímu rodinnému právu*. Praha: Magistrát hlavního města Prahy, 2010. ISBN 978-80-254-8250-6.
29. SATIR, V. *Společná terapie rodiny*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-303-1.
30. Seminář Cochemská praxe – testováno na rodičích v ČR 17. 2. 2017, 2017. In: *Youtube* [online]. 17. 2. 2017. [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=30BVMAZo0Hc>
31. SMITH, H. *Děti a rozvod*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.
32. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.
33. Sociologický ústav AV ČR, 2017. *Sociologická encyklopedie* [online]. [cit. 2020-06-18]. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Metody_expertní
34. STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: ALBERT, 1999. ISBN 80-85834-60-X.
35. ŠABATOVÁ, A. et al. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv: Rodina a dítě II*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2017. ISBN 978-80-87949-57-3.
36. Šance dětem, 2020. *Vliv rozvodu na duši a chování dítěte* [online]. Poslední revize 27. 1. 2020 [cit. 2020-05-20]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/srv/www/content/pub/cs/clanky/vliv-rozvodu-na-dusi-a-chovani-ditete-38.html>

37. ŠIŠKOVÁ, T., et al. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1157-0.
38. ŠPATENKOVÁ, N., ŠEVČÍK, D. et al. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
39. Unie rodinných advokátů, 2018. *Stanovisko č. 3/2018 ke Cochemské praxi* [online]. [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <http://www.uracr.cz/stanoviska>
40. Ústavní soud, 2015. *Nález II. ÚS 2943/14* [online]. [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <http://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=88719&pos=1&cnt=1&typ=result>
41. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.
42. VESELÁ R., et al. *Rodina a rodinné právo*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2005. ISBN 80-86432-93-9.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 - Edukační leták Okresního soudu v Mostě

Rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v obvodu Okresního soudu v Mostě

Vážení rodiče,

Okresní soud v Mostě (stejně jako některé další soudy v ČR) mění způsob rozhodování. Ve spolupráci s příslušnými Orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPODy) v Mostě a Litvínově a dalšími partnery (neziskovými organizacemi, advokáty, Krajským úřadem Ústeckého kraje, Úřadem práce) může soudce ve vhodných případech využít postupů, označovaných jako Cochemský model (dle německého města Cochem-Zell, kde se tato praxe rozvinula asi před 25 lety). Není ale důležité, jak tomu budeme říkat – podstatné je, co chceme nabídnout.

Naším cílem je, aby rozcházející se rodiče nevedli soudní pře o vlastní děti. Aby o budoucnosti jejich dětí rozhodovali sami (rodiče) a nenechávali o ní rozhodovat soudce. Jde o to, aby rodiče udrželi i v rozhodové situaci svou rodičovskou odpovědnost – jakkoliv je to právě v okamžiku rozchodu rodičovského páru obtížné.

Není snadné se dohodnout s člověkem, kterého opouštíme. Není snadné se dohodnout s člověkem, který opouští nás. Je zde mnoho záští, výčitek, zklamání. Víme o tom. Obdobné situace, pocity a problémy provázejí v podstatě každý partnerský rozchod. Důležité ale je, aby Vaše dítě mělo šanci prožít dětství a život, který bude rozchodem rodičů co nejméně poznamenán. To je přáním každého rodiče. Velmi pravděpodobně i Vašeho bývalého partnera (i když o tom nyní možná pochybujete). I on přeci miluje Vaše dítě.

Jsme připraveni vám oběma pomoci. Pomoci najít cestu ke spolupráci při výchově vašeho dítěte. Protože vaši spolupráci nenahradí žádné soudní rozhodnutí.

Chcete-li pomoci hledat řešení a zajistit lepší dětství svému dítěti, obraťte se prosím na Infocentrum Okresního soudu v Mostě či na příslušný OSPOD (telefonicky, e-mailem, osobně). Kontakty naleznete níže. Zde Vám rádi sdělíme potřebné informace a nabídneme možné postupy. Nejlepší je, pokud se na nás obrátí oba rodiče. Není-li to možné, postačí, když nám předáte na druhého rodiče kontakt. Pokusíme se sami mu vše vysvětlit.

Věříme, že dohoda je možná. Naše motto zní: „Spory o děti se nepřipouští!“.

Okresní soud v Mostě, OSPOD Most a OSPOD Litvínov

Jak soud postupuje?

Pokud se na soud (či OSPOD) obrátíte s žádostí o pomoc, obvykle sjednáme společné setkání obou rodičů. To se může konat v soudní budově, za přítomnosti k tomu vyškolených zaměstnanců soudu; může k němu dojít i na půdě OSPODu či v poradně jedné z našich partnerských neziskových organizací. Vše závisí na okolnostech konkrétního případu.

Cílem je, aby se rodiče dohodli na úpravě podmínek života jejich dítěte, které se v právní řeči nazývají úpravou výchovy a výživy. Výsledná dohoda může být i ústní, bude-li takto oběma stranami dodržována. Může být ale také písemná či dokonce schválená soudem, je-li to nutné (zákon schválení soudem požaduje například jako podmínku pro rozvod manželství).

Pokud budete schopni uzavřít dohodu a nebude-li třeba, aby ji soud schvaloval, může vše skončit již v této fázi. Pokud ne, nic se neděje. Věci půjdou dál, různými směry, podle okolností.

Bude-li k soudu podán návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti (či bude-li takový návrh sepsán přímo na soudě po předchozím marném pokusu o uzavření dohody) soud co nejrychleji nařídí jednání (označované jako jiný soudní rok). Tam se s oběma rodiči (a zástupcem OSPODu) sejde soudce a znovu nejprve neformálně proberou možná řešení. Pokud se ani nyní rodiče nedohodnou, soudce jim doporučí, případně dokonce nařídí profesionální pomoc. Tu rodičům poskytnou partnerské neziskové organizace ve svých poradnách; v některých případech ale také školení zaměstnanci soudu. Rodiče zde budou mít více prostoru porozumět tomu, co je pro jejich dítě důležité a hledat cestu k dohodě.

Předpokládáme, že rodiče dohodu naleznou. Pokud se to však někdy nepodaří, soud o výchově a výživě dítěte rozhodne. Při svém rozhodování zohlední i to, jak oba rodiče spolupracovali v hledání dohody o jejich dítěti. Převážení zájmů rodiče nad zájmy dítěte (nad zájmem mít přístup ke dvěma milujícím a vzájemně se respektujícím rodičům) totiž může signalizovat snížení rodičovských kompetencí.

Jsme přesvědčeni, že s poskytnutím prostoru a pomoci rodičům bude takových autoritativních soudních rozhodnutí o výchově a výživě nezletilých dětí co nejméně. Myslíme si totiž, že o výchově dítěte nemají rozhodovat soudci, ale právě jeho rodiče - bez ohledu na skutečnost, že spolu již nežijí.

Rozhodování o úpravě poměrů nezletilých dětí v obvodu Okresního soudu v Mostě

Vážení rodiče.

Okresní soud v Mostě (stejně jako některé další soudy v ČR) mění způsob rozhodování. Ve spolupráci s příslušnými Orgány sociálně-právní ochrany dětí (OSPODy) v Mostě a Litvínově a dalšími partnery (neziskovými organizacemi, advokáty, Krajským úřadem Ústeckého kraje, Úřadem práce) může soudce ve vhodných případech využít postupů, označovaných jako Cochemský model (dle německého města Cochem-Zell, kde se tato praxe rozvinula asi před 25 lety). Není ale důležité, jak tomu budeme říkat – podstatné je, co chceme nabídnout.

Naším cílem je, aby rozcházející se rodiče nevedli soudní pře o vlastní děti. Aby o budoucnosti jejich dětí rozhodovali sami (rodiče) a nenechávali o ní rozhodovat soudce. Jde o to, aby rodiče udrželi i v rozchodové situaci svou rodičovskou odpovědnost – jakkoliv je to právě v okamžiku rozchodu rodičovského páru obtížné.

Není snadné se dohodnout s člověkem, kterého opouštíme. Není snadné se dohodnout s člověkem, který opouští nás. Je zde mnoho záští, výčitek, zklamání. Víme o tom. Obdobné situace, pocity a problémy provázejí v podstatě každý partnerský rozchod. Důležité ale je, aby Vaše dítě mělo šanci prožít dětství a život, který bude rozchodem rodičů co nejméně poznamenán. To je přáním každého rodiče. Velmi pravděpodobně i Vašeho bývalého partnera (i když o tom nyní možná pochybujete). I on přeci miluje Vaše dítě.

Jsmo připraveni vám oběma pomoci. Pomoci najít cestu ke spolupráci při výchově vašeho dítěte. Protože vaši spolupráci nenahradí žádné soudní rozhodnutí.

Chcete-li pomoci hledat řešení a zajistit lepší dětství svému dítěti, obraťte se prosím na Infocentrum Okresního soudu v Mostě či na příslušný OSPOD (telefonicky, e-mailem, osobně). Kontakty naleznete níže. Zde Vám rádi sdělíme potřebné informace a nabídneme možné postupy. Nejlepší je, pokud se na nás obrátí oba rodiče. Není-li to možné, postačí, když nám předáte na druhého rodiče kontakt. Pokusíme se sami mu vše vysvětlit.

Věříme, že dohoda je možná. Naše motto zní: „Spory o děti se nepřipouští!“.

Okresní soud v Mostě, OSPOD Most a OSPOD Litvínov

Prosby Vašeho dítěte k rozcházejícím se rodičům¹

1. Jsem vaším dítětem. Dítětem vás obou. Bydlím teď sice jen s jedním z vás, ale druhého rodiče potřebuji úplně stejně.
2. Neptejte se mě, koho z vás mám raději. Mám vás oba stejně rád. Neočernujte přede mnou toho druhého, protože mě to bolí.
3. Pomozte mi mít kontakt s tím rodičem, se kterým netrávím většinu času. Vytočte mi jeho telefonní číslo nebo mi předepište jeho adresu na obálku. Pomozte mi k Vánocům nebo k narozeninám pro něj vyrobit nebo koupit nějaký hezký dárek. Moje fotky nechte vždycky vyvolat dvakrát – jednu pro druhého rodiče.
4. Nepoužívejte mě prosím jako posílka mezi vámi – a už vůbec ne se zprávami, které toho druhého zarmoutí nebo rozčílí.
5. Nebud'te smutní, když odcházím k druhému rodiči. Nebudu se u něj mít špatně. Nejraději bych byl pořád s vámi oběma. Ale nemůžu se roztrhnout jenom proto, že vy jste roztrhli naši rodinu.
6. Neplánujte nic na dobu, kdy mám být s druhým rodičem. Část mého času chci trávit s maminkou a část s tatínkem. Důsledně to prosím dodržujte.
7. Nenuťte mě, ať se vám hlásím v době, kdy jsem s druhým rodičem. Mám teď dva domovy, které musím dobře oddělovat – jinak bych se ve svém životě už vůbec nevyznal.
8. Nepředávejte si mě u dveří druhého rodiče jako balík. Pozvěte druhého na chvíli dál a promluvte si třeba o tom, jak byste mohli můj život nějak zlepšit. Tohle jsou jediné kratičké chvílky, kdy vás mám oba. Neničte mi je svými spory a hádkami.
9. Když se nemůžete ani vidět, předávejte si mě ve škole, školce nebo u přátel.
10. Nehádejte se přede mnou. Buďte ke mně alespoň tak zdvořilí, jako jste k ostatním lidem, a jak i ode mě vyžadujete.
11. Nevyprávějte mi věci, kterým ještě nemohu rozumět. Mluvte o nich s jinými dospělými, ale ne se mnou a přede mnou.
12. Dovolte mi přivést si svoje kamarády k vám oběma. Chci, aby poznali moji maminku a mého tatínka a aby viděli, jak jsou oba skvělí.
13. Dohodněte se férovo o penězích. Nechci, aby jeden z vás měl moc peněz a ten druhý jen málo. Ať se vám oběma daří tak dobře, abych se u vás obou mohl cítit stejně dobře.
14. Nesoutěžte o to, kdo mě víc rozmazlíte. Tolik čokolády bych nikdy nemohl sníst, jak moc vás mám oba rád.
15. Řekněte mi na rovinu, když někdy nevystačíte s penězi. Pro mě je stejně důležitější váš čas než peníze. Ze skvělé společné hry se raduji mnohem víc, než z nové hračky.
16. Nemusíme spolu pořád něco nového a skvělého podnikat. Nejraději stejně mám, když jsme prostě veselí a v pohodě, hrajeme si a máme i trochu klidu.
17. Nechte v mém životě co nejvíc věcí tak, jak bývaly před vašim rozchodem. Počínaje mým pokojíčkem a konče u maličkostí, které jsem dělal sám s tatínkem nebo s maminkou.
18. Buďte hodní na babičku a dědečka z druhé strany, i když při rozvodu stáli u svého dítěte. Taky byste při mně stáli, kdyby se mi vedlo špatně. Nechci ztratit ještě své prarodiče.
19. Přijměte prosím nového partnera, kterého si můj druhý rodič našel nebo najde. I já s ním/s ní musím vycházet. A to je pro mě snazší, když uvidím, že i vy jej přijímáte. Nakonec i pro mě bude lepší, když si oba najdete někoho, koho budete mít rádi. Nebudete se pak tolik hádat navzájem.
20. Buďte optimističtí. Svoje manželství jste nezvládli – zkuste tedy zvládnout to, co přišlo po něm. Projděte si tyto moje prosby. Třeba si o nich promluvte. Ale nehádejte se. Nepoužívejte moje prosby k vyčítání druhému, jaký je špatný. Jestli uděláte tohle, vůbec jste nepochopili, jak na tom jsem a co potřebuji, abych se cítil lépe.

¹ volně podle publikace Jurgen Rudolph: Ty jsi moje dítě

Jak soud postupuje?

Pokud se na soud (či OSPOD) obrátíte s žádostí o pomoc, obvykle sjednáme společné setkání obou rodičů. To se může konat v soudní budově, za přítomnosti k tomu vyškolených zaměstnanců soudu; může k němu dojít i na půdě OSPODu či v poradně jedné z našich partnerských neziskových organizací. Vše závisí na okolnostech konkrétního případu.

Cílem je, aby se rodiče dohodli na úpravě podmínek života jejich dítěte, které se v právní řeči nazývají úpravou výchovy a výživy. Výsledná dohoda může být i ústní, bude-li takto oběma stranami dodržována. Může být ale také písemná či dokonce schválena soudem, je-li to nutné (zákon schválení soudem požaduje například jako podmínku pro rozvod manželství).

Pokud budete schopni uzavřít dohodu a nebude-li třeba, aby ji soud schvaloval, může vše skončit již v této fázi. Pokud ne, nic se neděje. Věci půjdou dál, různými směry, podle okolností.

Bude-li k soudu podán návrh na úpravu výchovy a výživy k nezletilému dítěti (či bude-li takový návrh sepsán přímo na soudě po předchozím marném pokusu o uzavření dohody) soud co nejrychleji nařídí jednání (označované jako jiný soudní rok). Tam se s oběma rodiči (a zástupcem OSPODu) sejde soudce a znovu nejprve neformálně proberou možná řešení. Pokud se ani nyní rodiče nedohodnou, soudce jim doporučí, případně dokonce nařídí profesionální pomoc. Tu rodičům poskytnou partnerské neziskové organizace ve svých poradnách; v některých případech ale také školení zaměstnanci soudu. Rodiče zde budou mít více prostoru porozumět tomu, co je pro jejich dítě důležité a hledat cestu k dohodě.

Předpokládáme, že rodiče dohodu naleznou. Pokud se to však někdy nepodaří, soud o výchově a výživě dítěte rozhodne. Při svém rozhodování zohlední i to, jak oba rodiče spolupracovali v hledání dohody o jejich dítěti. Převážení zájmů rodiče nad zájmy dítěte (nad zájmem mít přístup ke dvěma milujícím a vzájemně se respektujícím rodičům) totiž může signalizovat snížení rodičovských kompetencí.

Jsme přesvědčeni, že s poskytnutím prostoru a pomoci rodičům bude takových autoritativních soudních rozhodnutí o výchově a výživě nezletilých dětí co nejméně. Myslíme si totiž, že o výchově dítěte nemají rozhodovat soudci, ale právě jeho rodiče - bez ohledu na skutečnost, že spolu již nežijí.

Kontakty:

Okresní soud v Mostě

ul. Moskevská č. 2

434 74 Most

tel. Infocentrum: 477 104 711, mail: infocentrum@osoud.mst.justice.cz

ID datové schránky: bueabp5

Úřední hodiny:

pondělí 8.00 - 11.00 hod. 11.30 - 16.00 hod.

úterý – pátek 8.00 - 11.00 hod. 11.30 - 15.00 hod.

Oddělení sociálně právní ochrany dětí Most

Mgr. Alexandra Hynesová, vedoucí oddělení,

budova Magistrátu města Mostu

ul. Radniční 1/2

434 04 Most

tel.: 476 448 477, e-mail: Alexandra.Hynesova@mesto-most.cz

Oddělení sociálně právní ochrany dětí Litvínov

Bc. Lenka Kohoutová, vedoucí oddělení,

budova v ulici Tržní 2042

436 01 Litvínov

tel.: 476 767 975, e-mail: lenka.kohoutova@mulitvinov.cz

Rodičovský plán

Vážení rodiče,

předkládáme Vám Rodičovský plán. Jeho cílem je pomoci Vám zamyslet se nad základními otázkami, které v souvislosti s péčí o Vaše dítě pravděpodobně budete řešit, či možná již řešíte.

Jde o záležitosti péče o vaše dítě, jeho bydliště, vzdělávání, lékařské péče, volnočasových aktivit, vašeho společného času, trávení prázdnin, svátků, finanční záležitosti apod.

Je vhodné vzít v úvahu, že bez ohledu na to, do čí péče bude dítě svěřeno, zůstává rodičovská odpovědnost oběma rodičům. Oba rodiče tak jsou povinni o těchto důležitých otázkách života jejich dítěte rozhodnout společně. Je žádoucí, aby rodiče spolu soulad našli - a o životě jejich dítěte nemusel rozhodovat soud. Každé dítě si kromě jiného zaslouží pro šťastné dětství a kvalitní život co nejširší možný soulad svých rodičů – bez ohledu na to, zda spolu jako životní partneři žijí či nikoliv.

Vyplnění tohoto Rodičovského plánu berte prosím jako příležitost prodiskutovat spolu s druhým rodičem své postoje k těmto důležitým otázkám.

Závisí jen na Vás, jak budete rodičovský plán vyplňovat. Zda je Vaše současná komunikace na takové úrovni, že Vám umožní jej vyplnit společně a nad otázkami spolu konstruktivně diskutovat. Pokud ne, nevadí – vyplňte rodičovský plán odděleně a kopii předejte druhému rodiči. Nad otázkami, na kterých jste se neshodli, můžete posléze hledat shodu – třeba i společně s našimi odborníky, kteří Vám rádi a fundovaně pomohou případné neshody překlenout.

Pokud se některá otázka netýká situace Vaší rodiny, prostě ji přeskočte a pokračujte další otázkou.

Doporučujeme Vám před vyplněním Rodičovského plánu citlivě vyslechnout názor a přání dítěte. Týká se především jeho života.

A pamatujte prosím – nejde o nic méně, než o šťastný a kvalitní život Vašeho dítěte, který máte ve svých rukou!

Péče o dítě

Dáváte přednost střídavé péči o dítě? Nebo si myslíte, že by Vaše dítě mělo žít především s Vámi nebo s druhým rodičem?

Jak zajistíte, aby dítě, pokud bude žít s Vámi, mělo zachovaný vztah i s druhým rodičem?

Jak očekáváte, že druhý rodič, bude-li dítě žít u něj, zajistí, aby byl zachován vztah dítěte s Vámi?

Kolik času má dle Vašeho názoru dítě trávit s druhým rodičem / s vámi?
Máte v plánu se přestěhovat do jiného města? Nebo máte v úmyslu žít ve stejném městě, dokud nebude Vaše dítě dospělé?

Přejete si uzavřít s druhým rodičem dohodu o tom, že do dospělosti Vašeho dítěte se nebudete stěhovat do jiného města, případně jak daleko se jeden z Vás může odstěhovat?

Jak bude o dítě pečováno po dobu školních prázdnin? Bude péče o dítě přes prázdniny probíhat jinak než ve školním roce? Jak?

Bude dítě trávit významné svátky a výročí jako jsou Vánoce, mikulášská nadílka, jmeniny, narozeniny dítěte s Vámi, nebo s druhým rodičem? Jak to bude nejlepší pro dítě?

Jak bude dítě trávit Vaše jmeniny a narozeniny, případně další oslavy narozen, jmenin či jiných výročí, na kterých by dítě dle Vašeho názoru nemělo chybět (oslavy členů širší rodiny apod.)? Přejete si je mít na takových oslavách u sebe, i když bude dítě momentálně v péči druhého rodiče? Jak a jak dlouho toto s druhým rodičem domluvíte? Umožníte totéž druhému rodiči? Nebo se přizpůsobíte se termínem takových oslav?

Osobní styk a komunikace dětí a rodičů

Pokud bude Vaše dítě ve Vaší péči, kdy by mělo trávit čas s druhým rodičem? O víkendech? V pracovních dnech? Přes noc? Jindy?

Pokud bude Vaše dítě v péči druhého rodiče, kdy by mělo trávit čas s Vámi? O víkendech? V pracovních dnech? Přes noc? Jindy?

Jak si budete dítě předávat?

Kolik času má Vaše dítě strávit komunikací s druhým rodičem (telefon, SMS, e-mail atp.), když je s vámi? Jaká by měla být frekvence a délka komunikace? Může ji iniciovat druhý rodič? Má být pro takovou komunikaci nastaveno nějaké pravidlo, nebo může být komunikace spontánní?

Bude-li nutné pohlídat děti v době, kdy budou u Vás, budete žádat nejprve druhého rodiče? Pokud ano, jakou formou a jak dlouho předem?

Ano   Ne

Bude-li nutné pohlídat děti v době, kdy budou u druhého rodiče, přejete si, aby druhý rodič nejprve žádal Vás? Pokud ano, jakou formou a jak dlouho předem?

Ano   Ne

Souhlasíte s tím, aby druhý rodič svěřoval dítě část doby, kdy mají být s ním, prarodičům či dalším členům širší rodiny? Komu nechcete, aby dítě svěřoval? Proč?

Souhlasíte s tím, aby rodič svěřoval dítě na část doby, kdy má být s ním, dalším osobám? Komu je svěřovat může a komu ne? Proč ne?

Pokud jsou bydliště rodičů vzdálená tak, že s cestou dětí od jednoho rodiče k druhému vznikají náklady, kdo bude tyto náklady platit? Je dítě nutné k druhému rodiči doprovázet? Kdo je bude doprovázet?

Jak si přejete, aby Vám druhý rodič sděloval důležité otázky, týkající se dítěte? Ústně / telefonicky / e-mailem / jinak? Kdy Vás má takto informovat (při předávání dítěte / kdykoliv to bude nutné / v určený den v týdnu atp.)? Co považujete za nutné, aby Vám druhý rodič bezpodmínečně sděloval?

Napadají Vás nějaká omezení, která by měla být dodržována při komunikaci rodičů? Témata, kterým je lépe se vyhnout?

Souhlasíte, že druhého rodiče nebudete před dítětem kritizovat?

Ano   Ne

Souhlasíte, že o problémech ve vztahu s druhým rodičem nebudete před dítětem hovořit?

Ano   Ne

Souhlasíte, že dítě nebudete využívat jako prostředníka své komunikace s druhým rodičem?

Ano   Ne

Se kterými osobami (příbuznými, přáteli) považujete za důležité, aby Vaše dítě udržovalo vztah?

Je někdo, s kým si nepřejete, aby Vaše dítě vztah udržovalo? Proč?

Školská zařízení

Jaké školské zařízení by Vaše dítě mělo navštěvovat (MŠ, ZŠ, ZUŠ ...)?

Mělo by Vaše dítě nadále zůstat ve stávajícím školském zařízení?

Ano   Ne

Jak zajistíte, aby druhý rodič měl dostatečné informace o dítěti ve vztahu ke školskému zařízení (prospěchu, aktivitách, případných problémech)? Jaké informace považujete za dostatečné? Jaké informace si přejete v tomto směru od druhého rodiče dostávat?

V případě, že existuje on-line komunikace mezi školou a rodiči, budou do ní mít přístup oba rodiče?

Ano   Ne

Jak se budete účastnit na třídních schůzkách?

Jak budete omlouvat neúčast dítěte ve škole?

Máte představu o dalším vzdělávání Vaše dítěte? Jakou další základní, střední nebo vysokou školu by dítě mělo navštěvovat?

Mimoškolní aktivity

Věnuje se vaše děti nějakým zájmovým činnostem?

Ano Ne

Má některý z rodičů blíže k jednotlivým zájmovým činnostem dítěte?

Ano Ne

Kterým zájmovým činnostem by se Vaše dítě mělo věnovat? Proč?

Kterým zájmovým činnostem by se Vaše dítě nemělo věnovat (nebo až po dosažení určitého věku)? Proč?

Jakým způsobem budete spolu s druhým rodičem účast dítěte na zájmových činnostech zajišťovat? Jak si představujete zapojení své / druhého rodiče?

Jak budete spolu s druhým rodičem komunikovat o zájmových činnostech dítěte? Kdo bude zájmové činnosti dítěte financovat?

V případě, že zájmová činnost (např. závody) budou zasahovat do času vymezeného druhému rodiči, jak budete postupovat?

Lékařská péče

Jak budete postupovat v případě nemoci dítěte v době, kdy má přejít do péče druhého rodiče?

Jak bude rozhodnuto o volbě zdravotní pojišťovny dítěte?

Jak bude rozhodnuto o volbě lékaře dítěte (obvodního, zubního, specialisty)?

Jak bude financována zdravotní péče dítěte (a další zdravotní péče - rovnátka, brýle atp.), která není hrazena zdravotním pojištěním?

Jakým způsobem bude řešena a financována otázka nepovinného očkování (např. proti klíšťové encefalitidě)?

Jak zajistíte informování druhého rodiče o zdravotním stavu dítěte, bude-li dítě ve Vaší péči? Jak byste druhého rodiče informovali o akutním závažném zdravotním stavu dítěte?

Jak si přejete být informován/a o zdravotním stavu dítěte, bude-li v péči druhého rodiče? Jak byste si přál/a být informován/a druhým rodičem o akutním závažném zdravotním stavu dítěte?

Přejete si mít přístup k lékařským zprávám o Vašem dítěti? Jak tento přístup zajistit?

Ano   Ne

Jak budete o dítě pečovat v případě, že nebude moci kvůli svému zdravotnímu stavu dočasně navštěvovat školské zařízení?

V případě, že druhý rodič bude kvůli péči o dítě (v době jeho nemoci = tzv. „paragraf“) pobírat ošetrovné a jeho příjem se tak sníží, budete mu ztrátu příjmu kompenzovat? Jak?

V případě, že je či v budoucnu bude dítěti přiznán příspěvek na péči, kdo bude oprávněn jej přijímat a ve prospěch dítěte využívat?

Finanční otázky

Jakým způsobem bude zajištěna úhrada běžných výdajů dítěte? Bude placeno výživné? Kterému z rodičů? V jaké výši?

Co považujete za mimořádné výdaje dítěte?

Kdo je bude hradit?

Kdo bude rozhodovat o jejich vynaložení, s jakým předstihem, jakým způsobem?
Kdo bude uplatňovat daňové odpočty na dítě?

Mělo by mít Vaše dítě založeno spoření či pojištění? Kdo je sjedná, kdo je bude platit, v jaké výši?

Je něco dalšího, na čem se chcete s druhým rodičem domluvit?

Závěrem:

Rodičovským plánem to nekončí. Naopak. Je pravděpodobné, že než Vaše dítě vyroste, přijde mnoho změn. Tomu se musí přizpůsobit i Váš Rodičovský plán. Udržujte jej proto stále aktuální – přispějete tím ke spokojenosti své i Vašeho dítěte!

OKRESNÍ SOUD

V MOSTĚ

Příloha č. 3 - Vzor informovaného souhlasu

Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru a dalších informací pro výzkum

Název: Sanace rodinného systému v rámci Cochemské praxe na Mostecku

Řešitelka výzkumu: Bc. Martina Koplová, DiS. (Katedra pedagogiky FFUK)

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jitka Lorenzová, Ph.D.

Cíl výzkumu: Jakým způsobem je v současné době sanována rodina v rámci cochemské praxe na Mostecku?

Prohlášení:

Souhlasím s nahráváním rozhovoru a s poskytnutím informací, které se týkají uvedeného tématu.

Rozumím tomu, že moje účast ve výzkumu je dobrovolná a že mohu rozhovor nebo spolupráci kdykoli ukončit.

Rozumím tomu, že nemusím odpovídat na otázky, které by byly pro mě nepříjemné.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že nahrávky budou po přepsání rozhovoru smazány.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, jakým způsobem bude při zpracování dat a zveřejnění výsledků výzkumu zajištěna anonymita, která znemožní identifikaci mé osoby.

Souhlasím s tím, aby anonymizované úryvky z rozhovoru byly součástí publikovaných výsledků výzkumu.

Jméno a příjmení:

Datum a podpis:

Příloha č. 4 - Ukázky přepisu rozhovorů

Co podle Vás přineslo zavedení tzv. cochemské praxe klientům, resp. rodinám nacházejícím se v rozvodovém řízení a rodinám s ohroženým dítětem/děti?

E 1: Myslím si, že jim to přineslo ^{INFORMACE} hlavně informace, které jsou stěžejní v jejich složité situaci zejména tehdy, kdy se ^{ROZVOD} rodina rozpadá, tedy kdy se rodiče rozvádí/rozchází a tedy s tím související problém, ^{OPRAVA VYCHOVY} kdo a kde bude žít se svými nezletilými dětmi. Informace by měly být takové, aby tato situace měla ^{ROZVOD DÍTETI} minimální dopady na dítě a dále, aby to přineslo ^{NASTROJE} možnosti nebo nástroje, které mohou rodiče využít, ať už je to ^{SLUŽBY} poradenství, mediace nebo terapie. Informace by měly sloužit k tomu, aby rodiče ^{KOMPETENCE} byli v této situaci kompetentními. ^{EDUKACE} Rodiče mnohdy nemusí vědět, co to vlastně znamená, co to obnáší, jelikož v minulosti byla společnost nastavená tak, že rozvod je boj (rodiče soupeří o to, kdo je lepší rodič) a někdy to v mnoha lidech přetrvává dodnes. Informace by tedy měly sloužit k tomu, aby rodiče ^{EDUKACE} věděli, jak dnes rozvody a ^{KOMPETENCE} uspořádání péče funguje, ukázat rodičům cestu, kam by měli v rámci uspořádání péče ^{UBRAT K D.} směřovat, a to především s důrazem na jejich dítě.

Jak důležité jsou pro Vás služby pro rodinu „v rozvodu“?

E 1: Pro mě jsou ^{SLUŽBY} služby pro rodinu velmi důležité, protože lidé, kteří se rozvádí nebo rozchází, zde jsou, je jich ve společnosti mnoho, kdy toto ^{POHOBA REAKCE ODBORNÍKŮ} nebude klesající trend, ale spíše ^{KOMPETENCE} vzrůstající a odborníci na něj budou muset reagovat. Již nejsme v době, kdy odborníci a společnost usilují o to, aby manželé/partneři zůstali za každou cenu spolu, jako tomu bylo v minulosti a je tedy ^{KOMPETENCE} nutné rodiče směřovat a dopomoci jim k tomu, aby sice žili odděleně, ale za předpokladu, že ^{KOMPETENCE} zůstanou rodiči pro své děti, i za těch okolností, kdy utvoří novou rodinu například s jiným partnerem. ^{KOMPETENCE} Služby mohou rodičům dopomoci ^{SOULADNĚ RODIČOVSKÝCH} realizovat tzv. sdílené ^{KOMPETENCE D.} rodičovství, tzn., aby dokázali ^{KOMPETENCE} uchovat své rodičovství a ^{KOMPETENCE} minimalizovali dopady na své dítě, i přesto, že již nejsou partnery.

Jaká byla nabídka služeb v Mostě před zavedením cochemské praxe?

E 2: Já nemám úplně přesnou představu o tom, jak to před zavedením cochemské praxe fungovalo, ale domnívám se, že ^{NAKLOVA POMOC} nabídka nebyla téměř žádná. Víím o tom, že existovala ^{MOŽNOST SLUŽBY} placená mediace. Rovněž se rodiče měli možnost informovat například na OSPOD, ale rozhodně systém pro rodiny v rozvodu ^{NEVŠTĚKLOST PÉČE} nebyl na míru ušitý, služby nebyly navazující, péče o rodiny ^{KOMPETENCE} nebyla komplexní, což se v současné době říci nedá.

Co podle Vás přineslo zavedení tzv. cochemské praxe klientům, resp. rodinám nacházejícím se v rozvodovém řízení a rodinám s ohroženým dítětem/děti?

E 2: Smyslem zavedení cochemské praxe bylo podívat se na opatrovnické řízení jinými očima, zaměřit se na to, že rodiče jsou těmi, kdo rozhodují o životě svého dítěte a měli by odpovědnost vzít do svých rukou. Dalším smyslem bylo začít s rodiči více mluvit, protože doposud se tomu soudy snažily vyhýbat. S účastníky řízení soud hovořil až tehdy, pokud si sehnal veškeré důkazní materiály, k tomuto však došlo až po delší době od podání návrhu. Do této doby však musela rodina nějakým způsobem fungovat, což nebylo vždy lehké. V cochemské praxi jde zejména o to být s rodiči v kontaktu, co nejdříve a snažit se problematické věci co nejdříve podchytit tak, aby se co nejdříve zklidnila situace v rodině. Přínosem je právě to, že rodiče mají hned na počátku informace od soudu a i od ostatních institucí o tom, jak bude řízení probíhat. Hned od počátku je jednáno s oběma rodiči, rodičům je také vysvětlováno, že je třeba, aby věc řešili společně jako rodiče nezávisle na tom, kdo podává návrh. Jednání s oběma rodiči hned od počátku vnímám jako nejdůležitější, jelikož je zamezeno tomu, aby si jeden z rodičů vytvořil nějaké aliance vůči druhému rodiči. Díky prvotní edukaci, která probíhá po telefonu, rodiče ví, co mohou od soudu očekávat a co soud bude vyžadovat od nich. V rámci edukace, která probíhá skupinově, vnímám jako velmi důležité zapojení soudu jako autority. Pokud jsou rodiče kontaktováni přímo soudem ohledně doporučení na využití edukace a jiných služeb, je mnohem snazší je motivovat. Bezpochyby to funguje lépe, než kdyby byli kontaktováni například neziskovou organizací. Díky interdisciplinaritě je dosaženo toho, že rodiče dostávají stejné informace od všech subjektů zapojených do řízení. Bere v potaz také to, že rodiče se nachází v náročné situaci, o to více je pro nás důležité rodičům ukázat, že v ní nejsou sami, že i soud se snaží je podpořit a pomoci jim prostřednictvím odborných služeb. Rodiče díky cochemské praxi mají možnost obrátit na odborné služby. Cochemská praxe je rovněž využitelná v rámci ohrožených dětí, a to díky své interdisciplinaritě, která v těchto případech může vést k tomu, že v rámci výměny informací mohou odborníci dojít k tomu, jak by se ještě dalo rodině pomoci, jak by stát mohl rodinu ochránit tak, aby dítě mohlo nadále zůstat v rodině. Rovněž rodiny s ohroženým dítětem mají možnost využít nabízené služby – zejména terapie, mediace. Mediaci lze využít například v úpravě komunikace mezi pěstouny a rodiči, nastavení kontaktů s dětmi, způsobu předávání informací o dítěti. Přínosem cochemu je bezpochyby to, že se instituce začaly poprvé opravdu zajímat o dítě. Doposud jsme si všichni pouze hráli na to, že nám jde o dítě, ale ve skutečnosti tomu tak nebylo, byli jsme zaměřeni spíše na rodiče než na dítě. V rámci nových trendů je